

Ajuntament
de Barcelona

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports
Dept. Planificació i Processos

Pla municipal de Família 2013-2016

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Ajuntament de Barcelona

Índex

Taula de sigles i acrònims

1. Emmarcament

- 1.1 Marc competencial i normatiu
- 1.2 Marc planificador i programàtic de ciutat
- 1.3 Abast del Pla de Família

2. Anàlisi de context

2.1 L'estat de les famílies a Barcelona

2.1.1 Les transformacions familiars: canvis demogràfics i estructurals

- 2.1.1.1 Canvis demogràfics
- 2.1.1.2 Canvis en el tamany, la composició i l'estructura de les llars

2.1.2 Noves famílies, nous temps, noves relacions

2.1.3 Les condicions de vida de les famílies

- 2.1.3.1 La situació econòmica de les famílies
- 2.1.3.2 L'impacte de l'estructura de la llar
- 2.1.3.3 Les conseqüències de la pobresa en els fills i filles
- 2.1.3.4 Ocupació, petit comerç i crisi laboral
- 2.1.3.5 L'habitatge: un risc anunciat
- 2.1.3.6 La salut a les famílies
- 2.1.3.7 Sostenibilitat a les llars
- 2.1.3.8 Les tecnologies de la informació i la comunicació a les llars

2.2 Les polítiques de suport i atenció a les famílies

- 2.2.1 Els serveis d'atenció i suport a les famílies

2.3 Balanç del Programa Municipal per a les Famílies (2006-2010)

3. Marc conceptual i tècnic. Definició dels conceptes bàsics.

4. Participació i aportacions

- 4.1 Recomanacions del Grup de Treball de Famílies del Consell Municipal de Benestar Social

5. El Pla 2013-2016

- 5.1 Principis rectors del pla
- 5.2 Orientació del Pla
- 5.3 Eixos centrals i grans línies estratègiques del pla

Línia estratègica 1: Família, comunitat i ciutat

Línia estratègica 2: El cicle vital de les famílies

Línia estratègica 3: Desenvolupament d'una parentalitat positiva.

Línia estratègica 4: Condicions de vida de les famílies

6. Seguiment i avaluació del pla

7. Bibliografia i referències de suport

8. Annex

8.1 Programes d'atenció i suport a famílies

8.2 Serveis d'atenció i suport a famílies

1. Emmarcament

1.1 Marc normatiu i competencial

El *Pla Municipal de Família 2013 - 2016* es situa dins d'un marc normatiu i competencial d'àmbit local, a partir de la creació de la Carta Municipal de Barcelona i del Consorci de Serveis Socials de Barcelona, alhora que d'àmbit autonòmic, amb la Llei de suport a les famílies i el Decret que la desenvolupa.

Mitjançant la Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Generalitat de Catalunya, es crea la **Carta municipal de Barcelona** per a reforçar l'autonomia de Barcelona, potenciant les competències municipals per a la millora de la qualitat dels serveis, amb una voluntat descentralitzadora vers als districtes i per a donar una resposta més pròxima a la demanda de les famílies barcelonines. En aquesta Carta es crea, entre d'altres, el **Consorci de Serveis Socials de Barcelona**, que gestionarà les funcions pròpies d'aquest sector. L'objectiu d'aquest serà contribuir a la igualtat entre els ciutadans, pel que fa a l'accés als serveis, especialment en cas de limitacions i mancances, per tal d'aconseguir un desenvolupament lliure i ple de les persones i els col·lectius, respecte a la qüestió de les famílies com a conjunt i de cadascun dels seus membres per separat. En la constitució del Consorci, mitjançant el **Decret 113/2006, de 25 d'abril, de la Generalitat de Catalunya**, es reforça aquesta idea d'ens associatiu entre la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona per a la gestió conjunta dels temes relacionats amb Serveis Socials a Barcelona, fonamentats en el principi de proximitat en la prestació de serveis socials, de manera més propera a les persones usuàries i, per tant, a les famílies.

A nivell autonòmic, la **Llei de suport a les famílies, 18/2003 de 4 de juliol**, té com a objectiu establir bases i mesures per a una política de suport i protecció de la família, pel que fa als seus drets i a les prestacions que poden percebre. En referència a mesures de tipus econòmic, la llei estableix prestacions econòmiques a càrrec de la Generalitat, així com mesures fiscals de suport a les famílies relatives a impostos estatals sobre els quals la Generalitat té capacitat normativa. A més, es presenten mesures per a la conciliació de la vida laboral i familiar, aplicables al personal de l'Administració de la Generalitat i de les entitats locals, a més del món empresarial privat. De manera particular, aquesta llei té en compte mesures de suport vers les famílies en clau d'infància i adolescència, preveient l'atenció precoç com un dret, l'augment places a escoles d'educació infantil i de primer cicle i l'escola com a marc d'aprenentatge i ofertes culturals per a famílies. Dins de la línia d'infància, hi ha altres mesures relacionades amb l'educació infantil i els serveis complementaris, com per exemple, en el lleure, la cultura i la formació permanent de pares i mares. En quant a les famílies amb persones en situació de dependència o amb alguna persona en situació de risc d'exclusió socials, la seva problemàtica i mecanismes de reacció i de

protecció per a supòsits concrets. Ja per acabar, es fa referència als serveis d'atenció a les famílies i als òrgans de consulta i de coordinació en aquesta matèria, com per exemple, programes i actuacions sobre les famílies educadores, atenció personalitzada sobre problemes específics i altres informacions generals.

D'altra banda, el desenvolupament de les mesures previstes per aquesta llei es fan a partir del **Decret 151/2009, de 29 de setembre**, de la Generalitat de Catalunya. Aquest decret desplega les bases establertes en la llei, sent els seus àmbits d'objecte les famílies monoparentals, les famílies nombroses, les prestacions econòmiques i els ajuts, el concepte de fill i filla, de progenitor, i de persona incapacitada per treballar. D'aquesta manera, es fa la regulació al respecte de les famílies nombroses d'acord llei estatal 40/200, es concreten els conceptes, les condicions i les categories de les famílies monoparentals, s'estableix el procediment per a l'obtenció del títol de família nombrosa i monoparental i, per acabar, es planteja la naturalesa, el procediment i el control de les prestacions econòmiques i ajuts.

1.2. Marc planificador i programàtic de ciutat

El Pla Municipal de Família 2013-2016 recull les principals polítiques municipals tant de promoció com d'atenció dirigides a totes les famílies de ciutat, i recollint objectius i mesures directament relacionades amb les famílies que es contempen en altres marcs programàtics de la ciutat.

Aquest Pla s'emmarca de forma principal en el P.A.M. (Programa d'Actuació Municipal 2012-2015). **El Programa d'Actuació Municipal** que es va fer a partir de propostes fetes pels ciutadans a través d'un procés participatiu. Parteix d'una premissa major **"Barcelona, La ciutat de les persones i les famílies"**, i es determinen tres eixos d'assoliment consecutiu: el benestar i qualitat de vida de les persones, el progrés econòmic i la il·lusió de la ciutadania i confiança en la Institució, tot creant el mapa de ciutat per grups d'objectius. El primer d'aquests, "Persones i Famílies", permet veure les línies del programa orientades a les famílies, entre les quals:

- Impulsar accions que afavoreixin la promoció i la protecció de la família i la infància.
- Fomentar la conciliació de la vida laboral, familiar i personal.
- Fomentar l'envelliment actiu de les persones grans i la protecció dels membres vulnerables de les famílies, potenciant els serveis per a persones amb dependència lleu i gran dependència i/o en risc d'exclusió, fomentant l'autonomia de les persones amb discapacitat i defensant el dret a la igualtat d'oportunitats de totes les dones de la ciutat.

- Fer de l'educació i de la cultura un factor clau de benestar i èxit: promovent la participació dels pares i les mares a les AMPA i afavorint el seu accés a la cultura.
- Promoure valors a través de la família, tals com la salut i la funció social de l'esport.
- Garantir la convivència veïnal i preservar la cohesió social, fomentat la solidaritat i inclusió social.
- Garantir l'accessibilitat, qualitat i equitat dels serveis, com ara dels Serveis Socials bàsics.
- Potenciar l'accés a l'habitatge i l'ocupació dels membres de les famílies.

També volem destacar la complementarietat existent entre el Pla Municipal per a la Família que es dirigeix a totes les famílies de la ciutat amb el **Pla per a la Inclusió Social 2012-2015**, que està especialment dissenyat per a famílies que ja estan en una situació de vulnerabilitat o exclusió social.

Aquesta Pla articula de forma transversal el treball unitari a nivell de ciutat de la inclusió d'aquelles persones i col·lectius en situació de vulnerabilitat i d'exclusió social, a través de les polítiques per a la prestació de serveis, amb objectius i línies innovadores. Pel que fa a famílies, es destaquen:

- Desenvolupar serveis de suport a la família i atenció a la petita infància i per a famílies i adolescents.
- Impulsar els serveis i les ajudes de suport a famílies amb infants en situació de pobresa o risc exclusió social amb necessitats bàsiques no cobertes.
- Suport a les famílies cuidadores, des de la xarxa dels equipaments municipals
- Fomentar la protecció de membres de família en situació de violència, com ara gent gran, infants i dones.
- Promoure la ciutadania activa i consolidar programes de col·laboració cívica i sensibilització veïnals.
- Fomentar projectes, atenció i assessorament destinats a famílies en processos afectades per processos de llançament o desnonaments, i garantir acolliment residencial urgent de famílies i gent gran.
- Promoure la inserció sociolaboral de membres de famílies en risc d'exclusió social, oferint suport a programes de formació i a l'emprenedoria. Fomentar l'ocupació, entre d'altres, de membres de famílies afectats per ERO i de joves.

El **Pla de Família 2013-2016** s'impregna i alhora influeix en l'objecte de treball i en la definició de les línies estratègiques de tots els Plans per a tots els sectors de població: Infància, Adolescència i Joventut, Dona i Persones Grans.

El **Pla per a la Infància 2013-2016** constitueix un encaix bàsic i essencial per a les polítiques de famílies. Treballar amb la família és assegurador d'una infància protegida. En aquest sentit es posa de rellevància el suport a les famílies per afavorir els vincles afectius i la transmissió de valors i models positius per el creixement de l'infant com a persona. Destaquem quatre eixos que s'impregnen mútuament:

- Suport als processos de criança i competències parentals
- La prevenció segons cada etapa del cicle vital familiar, atenent als factors relacionals i emocionals de la família.
- La conciliació del temps personal, laboral i amb la família i en família, donant valor al temps presencial amb el fills en totes les edats, per afavorir el benestar integral en totes les edats.

El **Pla d'Adolescència i Joventut (2013-2016)** impregna a les polítiques de família en les següents temes:

- Dotar els adolescents i els joves d'autonomia per a què esdevinguin ciutadans independents i oferir-los la possibilitat de contribuir activament en el projecte col·lectiu de ciutat.
- Una aposta per l'etapa de l'adolescència, que acotem entre els 12 i els 18 anys, ja que ha estat una franja d'edat molt descuidada a l'hora de dissenyar polítiques de joventut. En aquesta franja, es vol continuar incidint en la prevenció i a l'atenció del risc social sense oblidar la resta de situacions normalitzades. En el Pla de família hem extret com a prioritat l'assessorament i orientació a famílies amb adolescents.

Com a accions concretes relacionades amb la Família podem esmentar les següents:

- Dur a terme diferents accions d'informació i assessorament a mares i pares d'aquells temes més importants que afecten als seus fills (sexualitat, nutrició, seguretat viària i hàbits saludables) i així assegurar que tractin el tema amb naturalitat.
- Promoure la formació en activitats parentals per millorar la convivència familiar, la salut mental dels seus membres i prevenir conductes de risc (*Guia d'habilitats parentals* com a mesura en el nou centre per adolescents i famílies).

- Fomentar la flexibilització dels horaris laborals per millorar la conciliació de la vida familiar i laboral explorant els nous usos del temps i altres mesures que afavoreixin la qualitat laboral.
- Prevenir el sobrepès i l'obesitat en la infància i l'adolescència a través de tallers adreçats a pares, mares i infants ("Consells per ser una família saludable"), preferentment en barris desfavorits.
- Abordar els temes relacionats amb la família que més interessin als adolescents en els punts JIP dels instituts de la ciutat.
- Realitzar campanyes d'informació en relació al maltractament en l'àmbit familiar per tal d'eradicar la violència de gènere i familiar.

El **Pla municipal per a la igualtat d'oportunitats real i efectiva entre dones i homes (2012 – 2015)**, té com a finalitat un escenari futur on dones i homes puguin desenvolupar lliurement les seves capacitats personals i socials, i prendre decisions sense les limitacions imposades pels rols tradicionals atribuïts a cada sexe i avançar cap a una societat sense subordinacions, inclusiva, respectuosa i integradora.

Aquest Pla impregna les polítiques de família en dues dimensions clau:

- **La integració de la perspectiva de gènere.** És a dir, el reconeixement de l'existència de dones i homes, de nenes i nens, en el conjunt de les actuacions de l'Ajuntament, per tal que aquestes responguin a les realitats, oportunitats, necessitats i expectatives dels dos sexes.
- **La realitat específica de les dones, encara, sovint discriminatòria.** Les dones estan més desprotegides que els homes, perquè presenten una major precarietat laboral, un menor nivell d'ingressos, grans dificultats per accedir a càrrecs de responsabilitat i una major dedicació al treball familiar, domèstic i de cura. A més, encapçalen gran part de les famílies monoparentals i de llars de persones grans que viuen soles. Així mateix, és imprescindible un reconeixement a les aportacions de les dones en la construcció i el manteniment de la societat, aportacions sense les quals la majoria de famílies no podrien tirar endavant.

Donat el context actual de crisi econòmica, el paper de les dones és fonamental per mantenir la cohesió social com a principals gestores de l'economia domèstica, i comporta que pateixin en primera persona l'estrès i l'ansietat de les condicions de vida familiar, alhora que despleguen estratègies creatives d'adaptació i resiliència.

En definitiva, el Pla de Família, que té com a subjecte actiu a les famílies de la ciutat, incorpora les necessitats i demandes de les dones per tal de contribuir a un nou model no androcèntric de relacions personals i de convivència que garanteixi la inclusió social de tota la població.

El Pla municipal per a les persones grans (2013-2016) contempla unes prioritats que impliquen tant les famílies que tenen membres grans com famílies que estan en una etapa del cicle vital de la vellesa. Destaquem tres grans línies d'assemblatge:

- **Les relacions de suport i ajuda mútua que donen i reben les persones grans en la família.** Pel que fa al paper de la família, s'insisteix en que es tracta d'una font de seguretat i companyia molt important. Les persones sense família propera són més vulnerables a les situacions d'aïllament social. Tanmateix, és freqüent que les persones grans transmetin la percepció d'una tendència creixent a descuidar les persones grans de la família, que s'explica en bona mesura per manca de temps o per les dificultats de conciliar els àmbits laboral i familiar.

Les persones grans identifiquen aquestes relacions com a factor clau del benestar, especialment importants en els moments difícils de la vida: procés de dol, emancipació dels fills, malaltia, etc. Tot i així, moltes persones no demanen l'ajuda necessària per evitar donar feina als altres, en un context en què no és infreqüent els comentaris sobre la pèrdua del valor del compromís i de la solidaritat entre les persones.

- **Les relacions intergeneracionals,** que les persones grans valoren molt, no només entre avis i àvies, néts i nétes, sinó també entre joves i adults. El foment d'aquestes relacions tot facilitant els espais per al seu desenvolupament i lluitant contra les imatges estereotipades sobre la gent gran és una prioritat en el Pla de Família. La consideració i el tracte a les persones grans com si totes fossin persones vulnerables i passives dificulta l'establiment de relacions i xarxes d'intercanvi i de suport adequat.
- D'altra banda, temes com **la soledat, la malaltia, la mort i el dol són reptes pendents d'abordar en clau familiar.** Les persones que viuen soles, amb alguna limitació funcional o física, les persones grans que no tenen família o aquelles que no en tenen contacte, necessiten un acompanyament per assegurar-los les necessitats bàsiques i/o específiques que requereixin. Així mateix, la mort, considerada en general com a tabú, és una altre aspecte que preocupa a les persones grans, sobretot quan resulta difícil parlar-ne amb la família. El dol també és una qüestió de la qual no se'n parla de forma oberta i acurada, fet que pot derivar en casos d'aïllament.

Igualment s'ha tingut en compte **el Pla del col·lectiu LGTB (2010-2015)**, per tal de posar de rellevància **la diversitat de models de famílies**.

A nivell programàtic el Pla de Família s'entronca de forma estratègica amb "**El Pacte del Temps**", per a una ciutat amb qualitat de vida i sostenible adaptada als ritmes de

vida de les persones". És un instrument de treball i un fòrum per construir conjuntament (administració, associacions i entitats) una ciutat adaptada als ritmes de vida de les persones, que promou la qualitat de vida i la sostenibilitat, alhora que **fomenta la conciliació de la vida laboral, familiar i personal** per tal que els barcelonins i les barcelonines puguin gestionar més fàcilment el seu temps. En aquest procés resulta molt important comptar amb el teixit empresarial de les empreses com actors clau.

1.3 Abast del Pla de Família

El Pla Municipal de Família 2013-2016 recull les principals polítiques municipals tant de promoció com d'atenció dirigides a totes les famílies de ciutat.

L'objectiu del Pla que ens ocupa és **posar a les famílies en el punt de mira de la ciutat de Barcelona.**

Aquest pla té present que el conjunt de famílies de Barcelona és altament heterogeni. L'anàlisi de la realitat de les famílies a Barcelona ens constata aquesta diversitat a l'hora de formular polítiques de suport i promoció de les famílies.

El pla està dirigit al conjunt de totes les famílies de la ciutat. La immensa majoria de famílies de la ciutat són totes aquelles famílies que, ni es troben en risc d'exclusió social real, ni formen part de les classes socioeconòmiques més benestants.

Volem referir-nos doncs a Famílies amb capacitat i voluntat proactiva, Famílies que ocupen el cap de setmana amb els fills buscant oferta cultural, Famílies que ocupen el cap de setmana fent compres als centres comercials, o bé es troben als parcs públics. Famílies amb fills adolescents i preocupats per posar-los límits, Famílies de persones grans que ja no viuen amb els fills però que sovint han de tenir cura dels nets, Pares que volen exercir la seva paternitat masculina i es reuneixen amb altres pares a les Ludoteques de ciutat, Famílies col·laboradores que acullen temporalment infants, etc.

Aquest Pla es dirigeix a la família com a grup, a totes aquelles persones que tenen un projecte familiar i volen ser família. **El Pla de família contempla línies, objectius i accions municipals en clau de família.**

Si bé tots els Pla municipals són transversals, el **Pla per a la Família és el més transversal de tots, perquè és el que va dirigit a totes les edats i a totes les famílies de ciutat:** Famílies amb infant i adolescents, Famílies joves o amb joves, Famílies de Persones Grans i amb persones grans, Dones i homes que formen diversos models de famílies i necessàriament ha d'implicar a tots els àmbits municipals de tots els sectors de població (Infància, Joventut, Dona i gent Gran) i de totes les temàtiques relacionades amb la vida de les persones i famílies de la ciutats: Serveis Socials, Salut, Immigració, Discapacitats, Esports, Participació, Drets civils, Educació, Cultura, Hisenda, Habitatge, Ocupació i Comunicació.

La **transversalitat** és un concepte i alhora una eina tècnica i organitzativa que ens permet, més enllà de la coordinació interdepartamental necessària, tenir una visió global de l'acció de ciutat en clau de família. "La transversalitat, es proposa com l'eina organitzativa adequada per incorporar en el treball del conjunt, o d'una part significativa de l'organització, el tractament de polítiques públiques que reflecteixen la multidimensionalitat de la realitat, sense eliminar cap de les dimensions ja incorporades en el seu treball a través de la seva estructura orgànica bàsica"¹. Podríem dir que el Pla de Família és molt més que la suma dels Plans per sectors de població i que la suma de les prioritats de cada àmbit dons ens permet:

- **Pensar l'acció municipal en clau de Família** incorporant aquesta visió global a la organització.
- **Disseny i conceptualització de Serveis i projectes** específics dirigits al grups familiars com a tal.
- **Fer aflorar projectes i programes que ja fem** i que no estan inicialment concebuts per al grup familiar com eix central de l'acció, però on podem identificar subprojectes específics de família, objectius o accions per a la família que cal posar de rellevància.
- Detectar necessitats, **o identificar buits de temes que s'haurien d'afrontar i planificar en clau de família**

Amb la finalitat de garantir aquesta visió integrada i transversal de les polítiques públiques de família, durant el procés d'elaboració del Pla es va treballar amb dues Taules funcionals:

La Taula de Família de l'AQVIE composta presencialment pels Departaments de: Adolescència i Joventut, Immigració Interculturalitat, Temps, Dona, Gent Gran, Infància i Família, Atenció a persones Vulnerables i Instituts de Serveis Socials, Discapacitats i Esports.

La Taula de Família de ciutat composta funcionalment per Participació ciutadana, Institut Municipal d'Educació de Barcelona, Consorci de Biblioteques, Consorci de Cultura, Hisenda, Comunicació, Habitatge i habitat Urbà, Prevenció Seguretat i Mobilitat, Comerç i Consum - Economia, Empresa i Ocupació, i Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.

¹ Serra, A. (2004). "La transversalitat en la gestió de polítiques públiques". *Síntesi*. (Dossier número 7, Juny, pàgina 16). Diputació de Barcelona: Centre d'Estudis de la Presidència / Centre per a la Innovació Local. Barcelona.

En aquestes taules s'ha treballat per interconnectar o integrar propostes i orientacions de l'actuació municipal de ciutat en clau de família. També en el marc de les línies estratègiques del Pla s'ha pres un compromís per al seguiment transversal dels programes i accions.

La **territorialitat** és una finalitat del Pla per tal d'integrar i promoure incitatives dirigides a famílies a tots els territoris de la ciutat segons les característiques i condicions de vida de la població. Aquesta visió territorial està garantida en el marc dels Plans d'Acció de Districte, a partir del qual es desenvolupen les accions de proximitat als 10 Districtes de la ciutat.

La taula de coordinació de serveis personals dels deu Districtes de serveis personals ha vehiculat les seves propostes, concertants aquells programes, projectes i serveis a on s'aplicaran de forma concreta cada uns dels objectius definits en el Pla, diferenciant aquells que son de continuïtat, d'aquells en que s'ha fet un canvi o millora, o els que son de nova creació.

Es disposa d'un annex de Districtes amb els projectes territorials concrets.

2. Anàlisi de context

2.1 L'estat de les famílies a Barcelona

2.1.1. Les transformacions familiars: canvis demogràfics i estructurals

Des de mitjans dels anys setanta, amb l'arribada de la transició democràtica, Catalunya i Barcelona han experimentat transformacions polítiques i socials molt importants. Entre aquestes darreres es troben sens dubte les que afecten a la família, que encara que continua sent la institució social bàsica, ha patit una mutació extraordinària. En el marc del pas a una *societat post-industrial*, caracteritzada per la globalització econòmica, tecnològica, social i cultural, en temps de grans canvis de tot tipus, que alguns han caracteritzat ja com a propis d'un *canvi d'època*, les famílies han protagonitzat canvis demogràfics, estructurals i relacionals de gran envergadura. Transformacions personals i familiars que han canviat radicalment les formes i les condicions de vida dels seus membres.

En aquest capítol analitzarem quins han estat els canvis demogràfics i les transformacions en el tamany i l'estructura de les llars a Catalunya i Barcelona. Uns canvis, que més enllà de les xifres, tenen repercussions rellevants en els canvis en les condicions de vida i formes de relació de les famílies, com veurem en l'apartat 2.

En aquest breu anàlisi de les transformacions familiars i les condicions de vida de les famílies catalanes i barcelonines, no podem deixar de banda l'impacte de la crisi econòmica. Malgrat que no disposem encara de moltes dades, tenim informació suficient per evidenciar l'augment de l'exclusió i les desigualtats socials, en totes les seves vessants, que més enllà de l'econòmica, afecten a àmbits com el laboral, el de l'habitatge, l'educatiu, el sociosanitari, o el de les relacions personals i comunitàries. En aquest context, el paper de les polítiques de suport a les famílies que abordarem en l'apartat 3, cobra una especial importància.

2.1.1.1 Canvis demogràfics

Una característica específica dels canvis demogràfics a Espanya i Catalunya és que s'han produït amb una extraordinària rapidesa. La impressionant caiguda i endarreriment de la fecunditat amb el consegüent descens de la natalitat, el declivi de la nupcialitat, l'emergència d'altres formes d'unió, l'increment de les ruptures

conjugals, l'endarreriment de l'emancipació dels joves, l'allargament de l'esperança de vida i l'arribada i ràpid creixement de la immigració són fenòmens que, modifiquen profundament la dinàmica familiar, social i econòmica, com veurem a continuació.

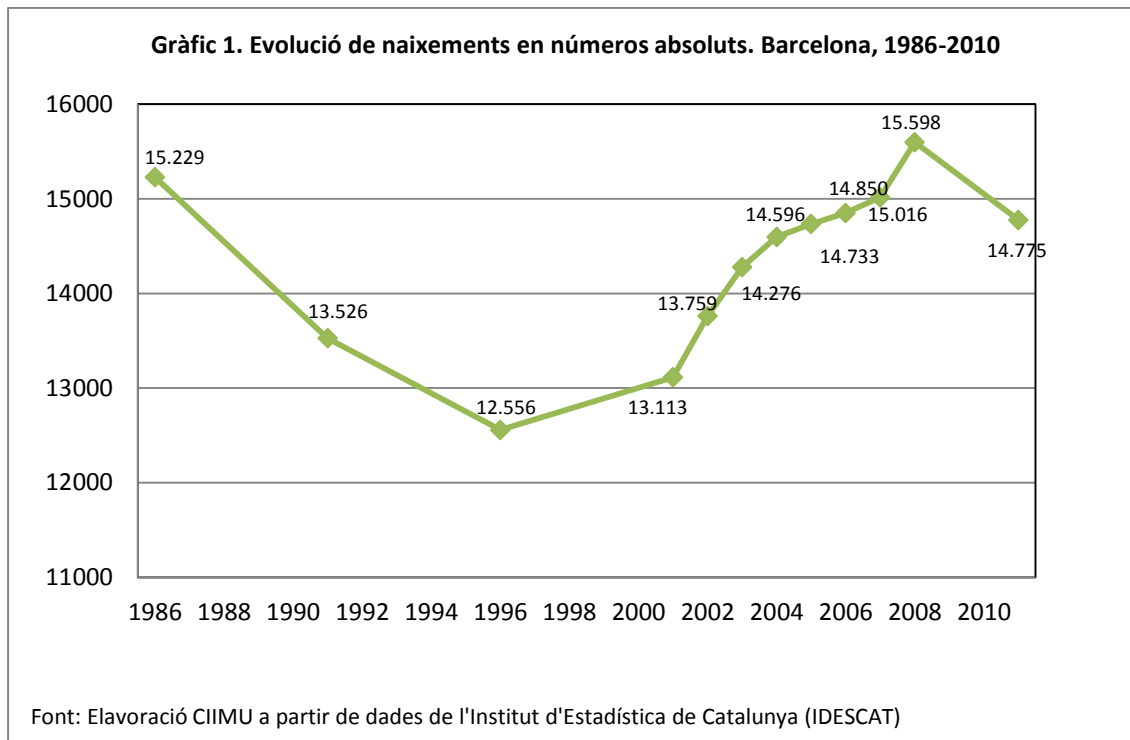
a. Baixa fecunditat , maternitat tardana, descens de la natalitat

Durant el passat segle, entre els anys setanta i els anys noranta, la fecunditat s'ha reduït de forma continuada en la majoria de països occidentals. La caiguda de la fecunditat, que ha anat acompanyada d'un augment de la proporció de dones amb menys fills o sense fills, ha estat un dels aspectes que està influïnt més decisivament en el volum i l'estructura de la població. En els anys setanta, Barcelona presentava taxes de natalitat del 17% amb més de 30.000 naixements anuals i una alta fecunditat. Però entre 1976 i 1996 tant Barcelona com Catalunya van experimentar un descens ràpid i notable de la natalitat i la fecunditat, fins el punt de presentar un dels valors més baixos d'Europa. Durant la dècada dels noranta les taxes van arribar a baixar fins valors del 7%; el nombre de naixements anuals no arribava a superar els 15.000 i va començar a ser per primera vegada inferior al de defuncions, inaugurant una tendència de creixement natural negatiu que encara continua. A finals de la dècada i sobretot a partir de l'any 2000, la natalitat es va recuperar lleugerament. Un fet que s'explica, per una banda, per l'entrada a la maternitat d'un important col·lectiu de dones nascudes durant el període del *baby boom* a Catalunya) que van retardar l'edat de la seva primera maternitat i, per l'altra, per l'increment de naixements de mares d'origen estranger, que l'any 2009 representaven el 29,46% dels naixements a Barcelona. Però a partir de 2009 la crisi econòmica esmorteix aquesta recuperació i els índex tornen a retrocedir tant a Barcelona com a Catalunya, que es situen **al 2011 amb unes taxes de naixements de 10,8 a Barcelona i 10,9 a Catalunya** (taula 1).

Taula 1. Indicadors de Fecunditat. Barcelona i Catalunya. 1986, 1991, 2001, 2009 i 2011

	%	1986	1991	2001	2009	2011
Taxa bruta de natalitat	Barcelona	8,5	7,7	8,3	9,21	10,8
	Catalunya	10,9	9,23	10,27	11,5	10,9
Indicador sintètic fecunditat	Barcelona	1,2	1,1	1,14	1,15	
	Catalunya	1,38	1,22	1,29	1,47	1,43
Edad mitja maternitat	Barcelona	29,3	29,7	31,7	32,21	
	Catalunya	28,54	29,29	30,94	30,94	31,31

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT)

Com ja hem dit, totes aquestes fluctuacions en el comportament de la natalitat tenen a veure amb el descens i les transformacions en la fecunditat, que impliquen canvis importants en aspectes com la distribució de naixements per edats -avui la taxa de fecunditat més elevada es situa en el grup de dones entre 30-34 anys, mentre que disminueix en les dones més joves- o l'augment de l'edat mitjana a la maternitat (Delgado, 2007), que a Barcelona està per sobre dels 32 anys.

En efecte, en els darrers anys, no només s'ha produït una disminució del número de fills que tenen les dones, sinó que també s'ha enrederit el calendari associat al seu naixement, situant-lo, cada cop més, en edats tardanes de la mare. Les dones barcelonines han passat d'una mitjana de 28 anys per ser mare a l'any 1986, a més de 32 anys en el 2011.

Cal dir, també, que aquesta mitjana es manté gràcies a l'arribada de mares immigrants que decideixen tenir el seu primer fill a una edat més jove que les mares de l'Estat espanyol. La majoria de mares joves a Barcelona són d'origen estranger. Gairebé el 62% de les mares d'entre 20 i 24 anys són estrangeres, el 54% de les menors de 19 anys i el 49% de les de 25 a 29 anys.

El 65% dels naixements que van tenir lloc a la ciutat de Barcelona el 2011 van ser de mares d'entre 30 i 39 anys (un 37,8% de mares de 30 a 34 anys i un 27,3% de 35 a 39 anys). Vint anys abans, al 1981, gairebé el 65% dels naixements van ser de mares menors de 30 anys, mentre que al 2011 les mares en aquesta franja d'edat només van representar un 28% dels naixements de la ciutat. Una dada també significativa és l'augment dels naixements en dones majors de 40 anys. El 1981, els naixements de mares majors de 40 anys suposaven el 2,5% del total a la ciutat. Aquest percentatge augmenta fins el 6% al 2011 (taula 2).

Taula 2. Naixements segons edat de la mare. Barcelona 1981- 2011

%	1981	1986	1991	1996	2001	2006	2007	2011
Menys de 15 anys	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
De 15 a 19 anys	4,9	3,4	1,9	1,2	1,9	1,8	1,9	1,7
De 20 a 24 anys	23,1	15,8	10,7	6,2	7,3	7,3	7,0	7,6
De 25 a 29 anys	36,5	40,3	36,5	27,9	21,2	18,5	17,7	19,3
De 30 a 34 anys	23,5	27,0	36,5	44,2	41,9	40,3	39,8	37,8
De 35 a 39 anys	9,3	10,4	11,8	17,6	23,5	26,6	27,6	27,3
De 40 a 44 anys	2,3	2,3	2,0	2,6	3,9	5,1	5,4	5,6
Més de 45 anys	0,2	0,1	0,2	0,0	0,2	0,3	0,6	0,4
No consta	0,0	0,7	0,5	0,2	0,1	0,2	0,0	0,0
Total	100	100	100	100	100	100	100	100,0

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT)

La caiguda de la fecunditat i l'augment de la infecunditat tenen a veure amb processos de canvis en la formació de famílies com a conseqüència de la consolidació de nous estils i valors. Homes i dones anteposen els seus projectes personals i professionals als familiars (Iglesias de Ussel i Mari-Klose, P. 2011). Però aquesta no és l'única causa. Existeixen a casa nostra altres factors, com les dificultats d'accés a l'habitatge, els problemes d'inserció laboral, o les dificultats per conciliar la vida familiar i laboral, que dificulten enormement la predisposició de les parelles a tenir fills.

b. Menys nupcialitat, més diversitat d'unions

Els canvis demogràfics descrits no es poden entendre sense vincular-los a l'evolució de la nupcialitat, per la seva relació no només amb la natalitat, sinó també amb el canvi de valors i estils de vida de la població. Avui la gent es casa menys i més tard i el matrimoni ja no es considera un requisit important ni per la formació de parelles ni per la procreació. A Barcelona aquest fet és especialment rellevant. La taxa de nupcialitat, que a finals dels anys setanta era de 7 matrimonis per cada mil habitants, l'any 1986 havia caigut a 4,6 i l'any 2011 es situava a 3,4 (taula 3).

Taula 3. Indicadors de nupcialitat. Barcelona i Catalunya, 1986-2011

		1986	1991	2001	2009	2010	2011
Taxa bruta de nupcialitat ‰	Barcelona	4,67	5,06	4,03	3,50	3,60	3,40
	Catalunya	4,91	5,34	4,08	3,73	3,66	3,47
Edat mitjana a la nupcialitat femenina	Barcelona	26,93	28,77	31,25	34,19	33,63	33,97
	Catalunya	25,22	26,76	29,36	33,06	33,47	33,80
Matrimonis exclusivament civils %	Barcelona	32,74	39,49	45,34	75,94	78,20	
	Catalunya	23,86	29,86	37,10	74,60	77,10	77,80
Matrimonis amb un conjuge estranger	Barcelona			13,95	41,30	31,10	
	Catalunya			7,81	30,74	23,40	21,70
Taxa bruta de ruptures ‰	Barcelona			3,43	2,63		
	Catalunya			3,29	2,63	3,70	3,50

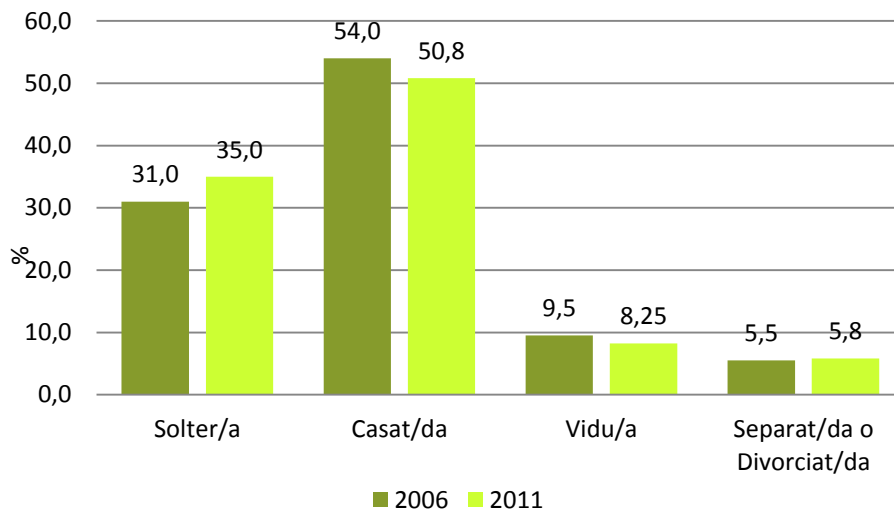
Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT)

La caiguda de la nupcialitat ha implicat l'augment de la proporció de persones solteres, un fet que també està en relació amb l'augment de les parelles de fet. L'any 2007 de cada 10 matrimonis 8 havien contret matrimoni i dos eren parelles de fet.

Segons dades del Cens de 1991, el 28,7% de la població entre 30 i 34 anys i el 18% entre 35 i 39 anys estaven solters; al Cens de 2001 aquest percentatge havia pujat al 51,83% i al 31,92%, respectivament. A 2007, a la ciutat de Barcelona el percentatge de persones solteres es situa al 45,05%, superant el de persones casades, que es de 41,8%. El gràfic 2 ens mostra que, en perspectiva 2006-2011, les taxes de les persones solteres han augmentat i les casades han disminuït lleugerament, mentre que les vídues i separades o divorciades s'han mantingut.

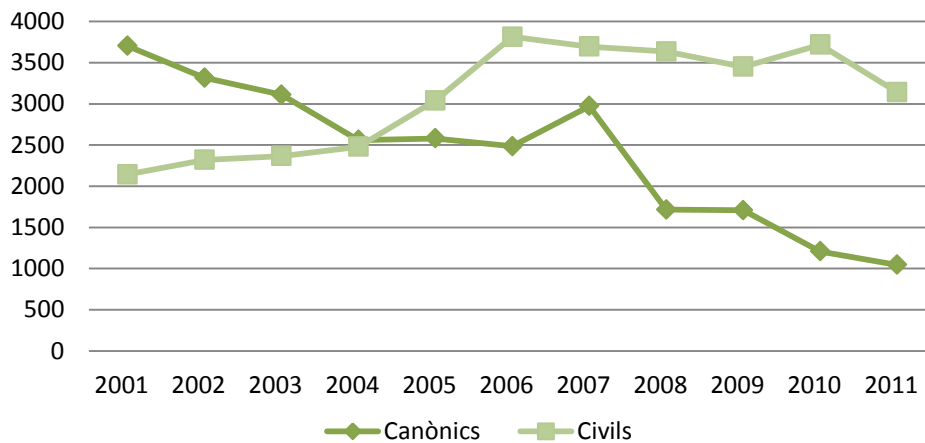
Gràfic 2. Estat civil. Barcelona, 2006 i 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011 (*)
 (*) Nota: L'Enquesta (ECVHB) de l'any 2006 ha fet el càlcul sobre la població de 18 anys i més, i la del 2011 l'ha fet sobre la població de 16 anys i més.

D'altra banda, també les pautes de la nupcialitat han canviat. Els matrimonis civils han augmentat considerablement, representant el 76% de tots els matrimonis, mentre que la caiguda dels canònics s'accentua any rere any, com a efecte fonamentalment del procés de secularització creixent de la societat espanyola i molt especialment dels joves (gràfic 3).

Gràfic 3. Nombre de matrimonis segons tipus (canònics i civils) a Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l' Anuari Estadístic de l'Ajuntament de Barcelona

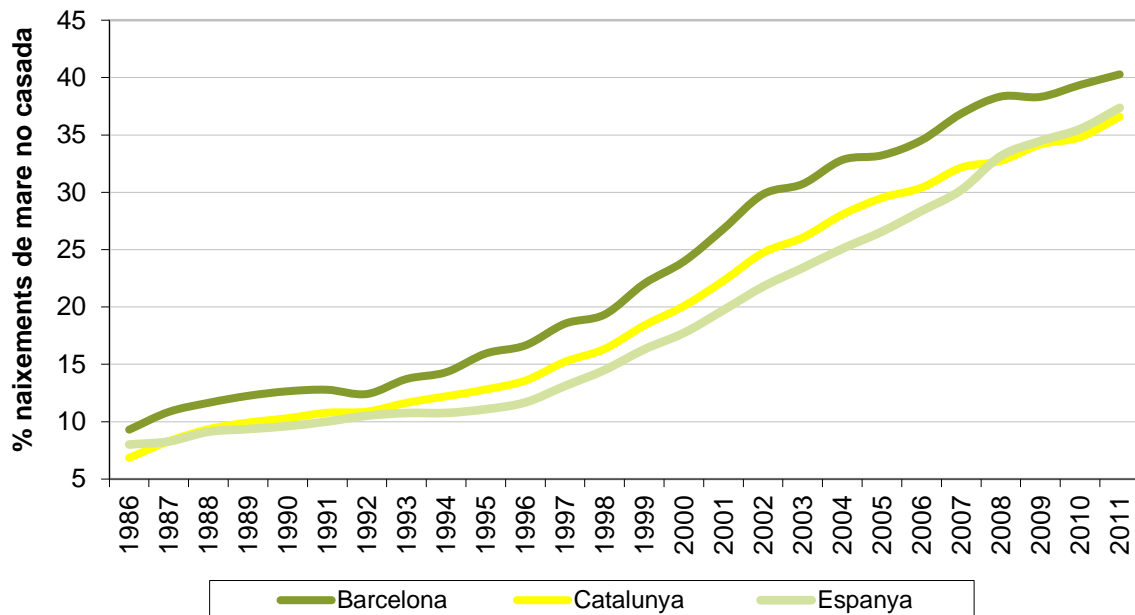

També han augmentat notablement els matrimonis mixtes, és a dir, aquells en els que al menys un cònjuge és estranger, que a Barcelona suposen al voltant del 31% dels matrimonis celebrats.

Finalment, cal assenyalar el fet que, com dèiem abans, la nupcialitat ja no constitueix un requisit per a la maternitat (Pujadas i Lopez Villanueva, 2012). En vint-i-cinc anys, (de 1986 a 2011), el percentatge de naixements de mares no casades sobre el total de naixements ha passat d'un 9,3 a un 40,3 a Barcelona, superant les mitjanes de Catalunya (36,6) i d'Espanya (37,4), les quals s'han anat apropant en els últims anys (gràfic 4).

Del matrimoni com a única forma d'unió legitimada, s'ha passat a una heterogeneïtat i diversitat de formes d'unió, com les parelles de fet o les unions de parelles homosexuals, que si bé sempre havien existit, avui gaudeixen de legitimitat jurídica i social.

Gràfic 4. Naixements de mare no casada (percentatge sobre el total de naixements). Barcelona, Catalunya i Espanya, 1986-2011

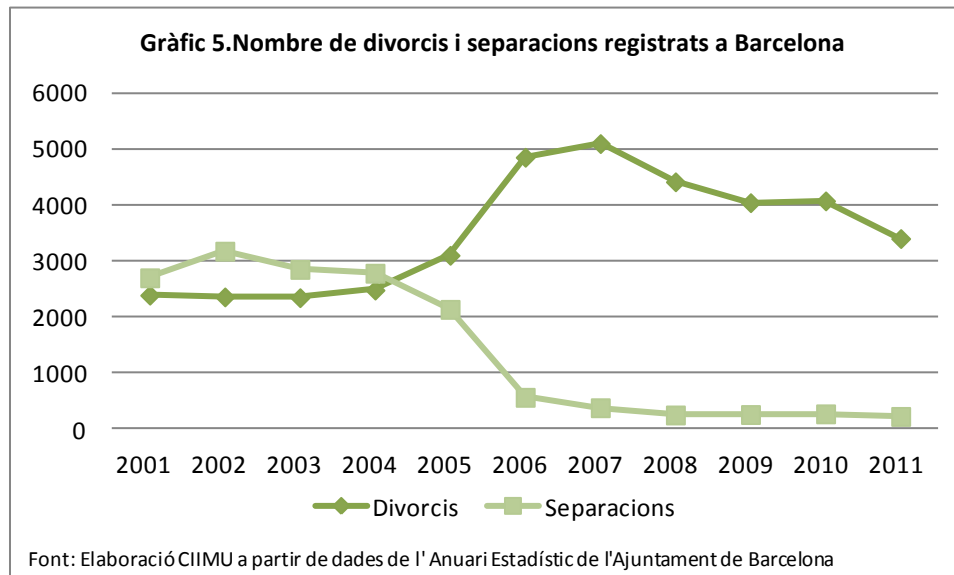

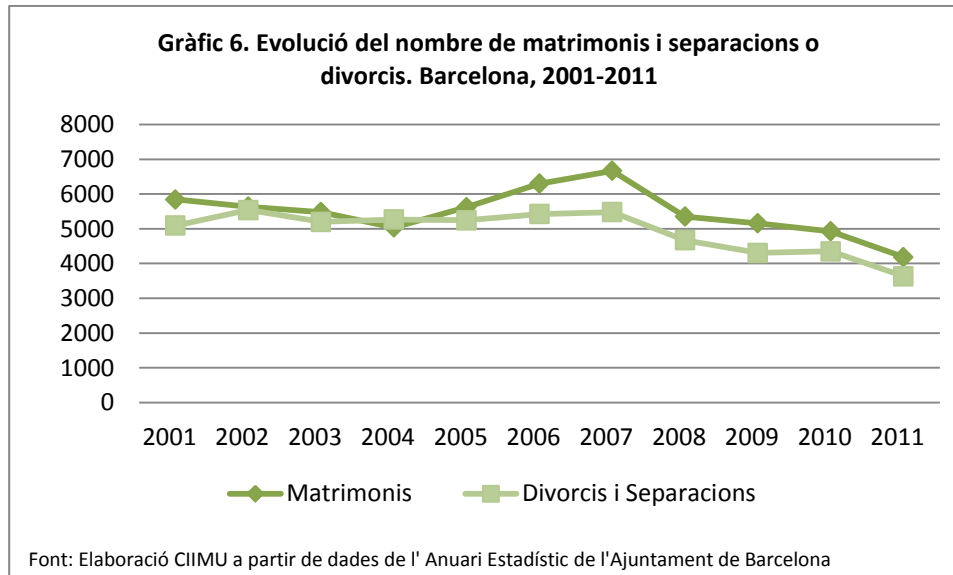
Font: Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona; Institut d'Estadística de Catalunya; Instituto Nacional de Estadística; EUROSTAT.

c. Més ruptures conjugals

En aquests context de canvis, un dels més importants és sens dubte l'augment de divorcis i separacions que experimenten un increment a Barcelona, sobretot a partir de l'any 2005, amb l'aprovació de la llei del divorci. **A partir de l'any 2007 comença una lleu inflexió, motivada en principi per la regularització de la situació una vegada s'aprova la llei i més recentment per l'efecte de la crisi.** En qualsevol cas, com han posat de manifest des de fa temps diversos estudis, (Gómez-Granell (dir.), 2002; Gómez-Granell (dir.), 2004; Solsona y Simó, 2010) el divorci s'ha normalitzat al nostre país, com efecte de la independència econòmica de la dona, el canvi en les relacions de parella, l'increment de l'individualisme, etc (gràfic 5 i 6).

Una de les principals causes per les que ha augmentat el nombre de separacions i divorcis és *l'expansió de la inestabilitat matrimonial*. Segons un recent estudi del CIIMU, a partir d'una enquesta a parelles joves que comparteixen domicili habitual, la inestabilitat matrimonial està relacionada amb la insatisfacció conjugal. Una insatisfacció que és bàsicament deguda a la transformació profunda de la vida familiar, que té la base en l'àmbit cultural i econòmic. En el model clàssic de família es pressuposava la perdurabilitat de la vida en parella i els membres s'acomodaven socialment amb una separació de rols definida. Amb la incorporació de la dona en el mercat laboral, s'ha eliminat la situació de dependència econòmica. Així, apareix un nou model que prioritza les gratificacions afectives i emocionals, confiant en què la perdurabilitat d'aquests sentiments aportarà l'estabilitat a la parella. La situació de la dona en el mercat laboral implica un canvi en el paper que tenen elles i les seves parelles a la llar, que no sempre està exempt de tensions (Iglesias de Ussel, Mari-Klose, P., Mari-Klose, M. i Gonzalez, 2009).

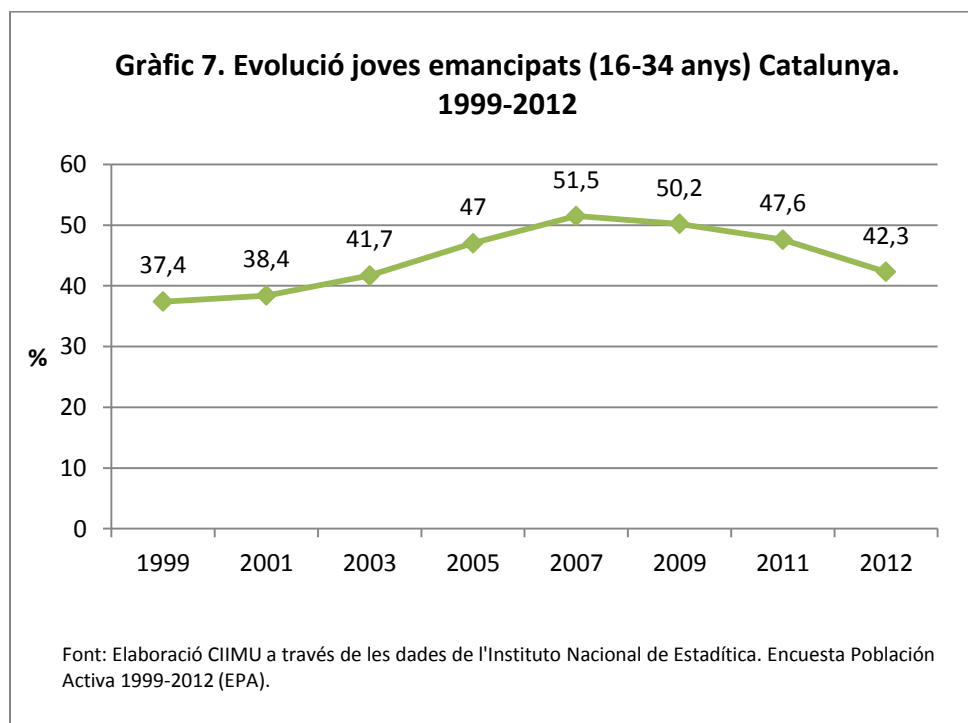
L'augment de les ruptures conjugals s'observa clarament en les dades del *Panel de Famílies i Infància*², una àmplia enquesta dissenyada pel CIIMU i aplicada a 3000 adolescents de Catalunya i les seves famílies. En només quatre anys (2006-2010), ha augmentat en 5 punts percentuals el nombre d'adolescents que han viscut el procés de divorci o separació dels pares, passant d'un 14,5% a un 19,5%. **Amb l'increment de separacions i divorcis han augmentat també les famílies reconstituïdes, i, consegüentment, les famílies amb algun fill o filla d'una relació anterior.**

² El *Panel de Famílies i Infància* (CIIMU, 2006-2010) va ser un projecte pioner per a conèixer la situació de les famílies catalanes i, en particular, els aspectes que afecten el benestar dels infants i els adolescents. Donat que es donen resultats qualitativament importants per explicar el comportament social de les famílies i la seva organització interna, en el *Pla de Família 2013-2016* tindrem en consideració alguns dels seus resultats.

d. La difícil emancipació dels joves

En un passat no molt llunyà, en el marc de la societat industrial, les etapes de la vida de les persones estaven ben delimitades. A l'etapa educativa seguia la del treball, l'emancipació, el matrimoni i els fills. Avui aquesta cadena ben organitzada ha patit també canvis importants i el fet és que els joves, sobretot del sud d'Europa i molt especialment d'Espanya, s'emancipen cada vegada més tard. La prolongació dels anys de formació i les dificultats d'inserció en el mercat de treball i en l'accés a l'habitatge, unida a la cultura familiarista predominant a Espanya, ha dificultat l'emancipació. Catalunya i Barcelona no constitueixen una excepció a aquesta tendència, però en els darrers anys havia augmentat el nombre de joves emancipats entre els 16 i els 34 anys. **La crisi econòmica i les altes taxes d'atur juvenil han propiciat de nou la caiguda de l'emancipació, així com el retorn de molts joves a la llar familiar** (gràfic 7).

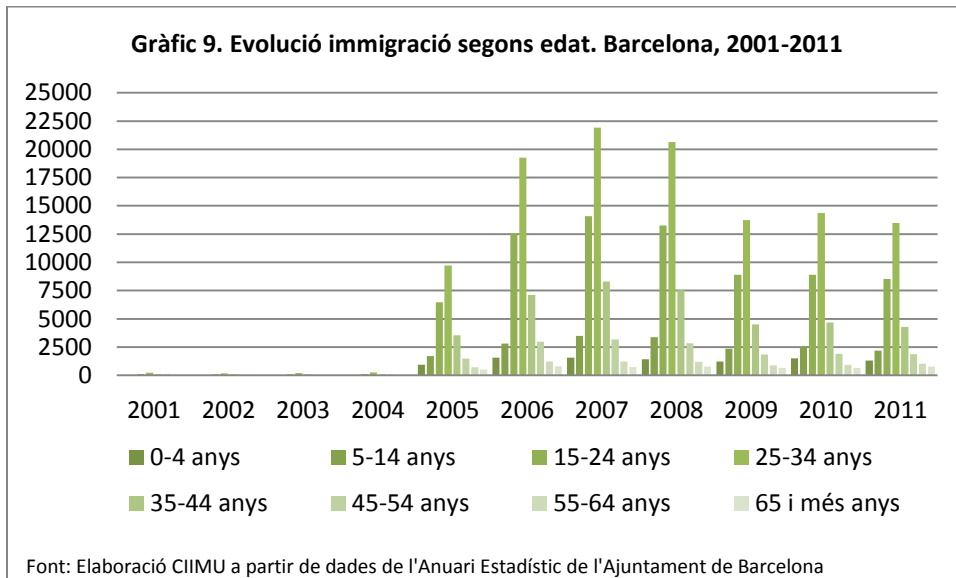
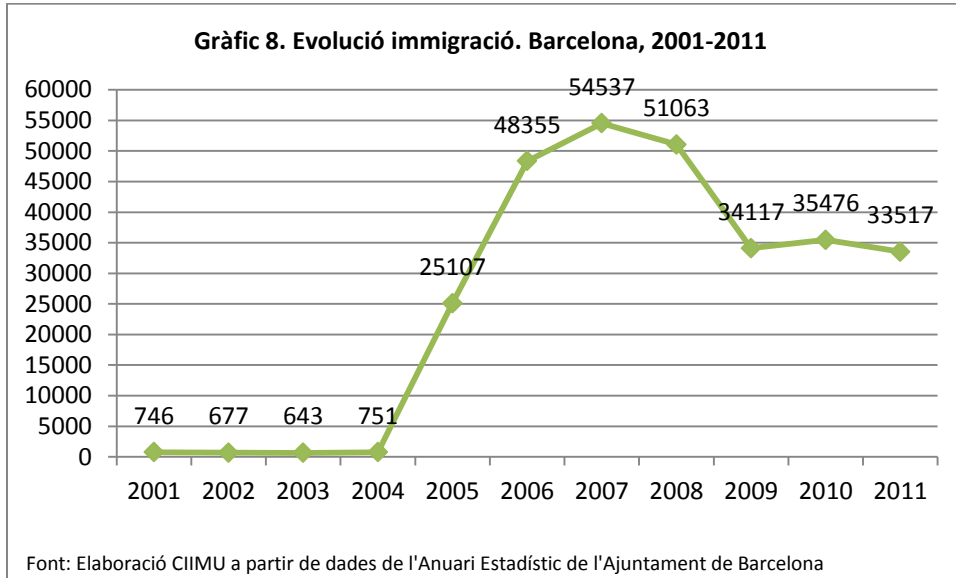

e. El ràpid increment de la migració internacional

Un altre dels fets que ha modificat l'estructura de la població a Catalunya i Barcelona és l'arribada d'un contingent importantíssim de població estrangera en un temps molt breu. De fet, amb l'arribada d'aquesta població Barcelona ha invertit la seva tendència negativa iniciada a finals dels anys setanta. L'any 1991 les persones estrangeres

només representaven l'1,4% de la població, l'any 2006 el 6'3% i l'any 2010 suposaven ja un 17%. A partir d'aquest any, les dades del 2011 mostren un lleuger descens, que sembla mes conseqüència de la no arribada de nous immigrants que del fet del retorn als seus països (gràfics 8 i 9).

D'altra banda, l'estructura i composició de les llars també s'ha modificat, ja que les llars dels immigrants són més nombroses i més complexes.

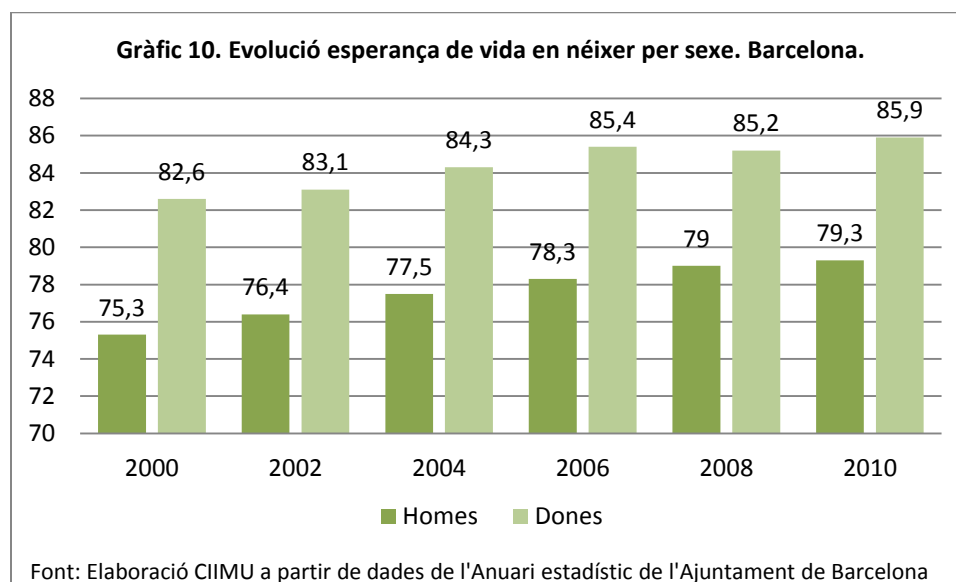

f. Augment de l'esperança de vida i envelliment de la població

Com succeeix a totes les societats desenvolupades, la població catalana i barcelonina està immersa en un accelerat procés d'envelliment. El descens de la fecunditat i la natalitat i l'increment simultani de l'esperança de vida porta com a conseqüència una estructura d'edats de població fortament envellida. Un fet, d'altra banda, que a Barcelona es produeix des de fa anys com a conseqüència, en part, de l'emigració de la població jove cap a altres àrees de la regió metropolitana amb preus de l'habitatge més assequibles (Pujadas i Lopez Villanueva, 2012).

A Barcelona l'envelliment de la població ha estat molt intens. L'any 1986 la població infantil (0-15) representava el 19% de la població i l'any 2008 el 13%, cosa que suposa una disminució de 7 punts percentuals. Per contra, el grup de persones de 65 anys i més havia augmentat 5 punts percentuals en el mateix període (del 15% al 20%). L'índex d'envelliment a la ciutat s'ha doblat en menys de trenta anys; la proporció de majors de 65 anys supera àmpliament la població infantil, de manera que si a 1986 hi havia 87 persones majors de 65 anys per cada 100 menors de 15 anys, al 2010 són 170,64.

L'augment de l'esperança de vida i la creixent longevitat a Barcelona han estat també molt ràpids. Si l'any 2000 l'esperança de vida dels homes era del 75,3% i la de les dones del 82,6%, l'any 2011 aquesta s'ha incrementat 5 punts en el cas dels homes (de 75,3% a 79,3%) i 3 anys en les dones (de 82,6% a 85,9%), (gràfic 10).

Les conseqüències d'aquest procés d'envelliment, que anirà creixent segons totes les previsions, són enormes, amb implicacions econòmiques i socials que suposen un desafiament tant per atendre les creixents necessitats derivades de la dependència, com per procurar noves polítiques, recursos i espais perquè les persones grans puguin desenvolupar la seva autonomia, participació social i aportacions a la comunitat.

2.1.1.2 Canvis en el tamany, la composició i l'estructura de les llars

Els nous comportaments demogràfics comentats, juntament amb els canvis en els estils de vida, han comportat també canvis importants en el tamany, la composició i l'estructura de les llars, que han crescut en diversitat.

Taula 4. Característiques de les llars. Juny 2012.

Nombre total de llars	660.232
Mitjana de persones per llar	2,5

Font: Dades del padró de Barcelona. Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.

En primer lloc, **el nombre total de llars s'ha incrementat fins a 660.232**. Encara que, en termes generals, la població barcelonina ha disminuït en les darreres dècades, durant el període 2001-2010 es produeix una certa recuperació gràcies a l'arribada de la immigració i el nombre de llars s'incrementa en més de 64.000 (taula 4).

En quant a la composició d'aquestes llars, el seu augment ha anat acompanyat d'una disminució de la seva dimensió. Hi ha més llars, però la seva dimensió és més petita. A mesura que han anat canviant les pràctiques familiars ja esmentades -menys fills, més ruptures d'unió, augment de la taxa d'envelliment i més autonomia residencial de les persones grans- el nombre de persones de la llar ha anat disminuint: **l'any 1991 la mitjana era de 2,8 persones per llar; l'any 2012 (al mes de juny) de 2,5 per llar**.

Les dades ens confirmen la **disminució de la composició de les llars i la tendència d'augment de les llars unipersonals al llarg dels últims anys** (30,9% al juny del 2012). La taula següent ens mostra com disminueixen les llars més nombroses mentre que s'incrementen les que tenen un nombre més reduït. Al 2008 les llars d'una o dues persones ja conformaven el 60% de totes les llars, les de tres persones s'acostaven al 20% i les de 4 persones i més representaven un altre 20% (taula 5).

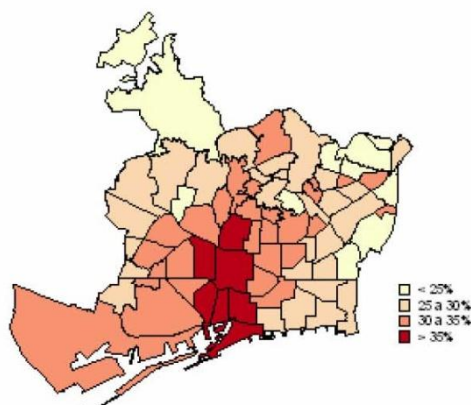

Taula 5. Evolució de la tipologia de les llars a Barcelona. 2007-2011.

%	2007	2008	2009	2010	2011
Unipersonals	29,8	29,9	30	30,5	30,8
Persona > 16 anys amb menor	2,3	2,3	2,3	2,4	2,3
2 persones sense menors	28,1	28,1	27,9	28	28,2
2 adults i 1 o més menors	11,3	11,3	11,3	11,3	11
3 adults amb o sense menors	16,8	16,7	16,6	16,4	16,4
4 adults amb o sense menors	7,7	7,6	7,5	7,4	7,4
5 adults amb o sense menors	3,7	4	4	3,8	3,6
no consta	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1

Font: Padró Municipal, Ajuntament de Barcelona.

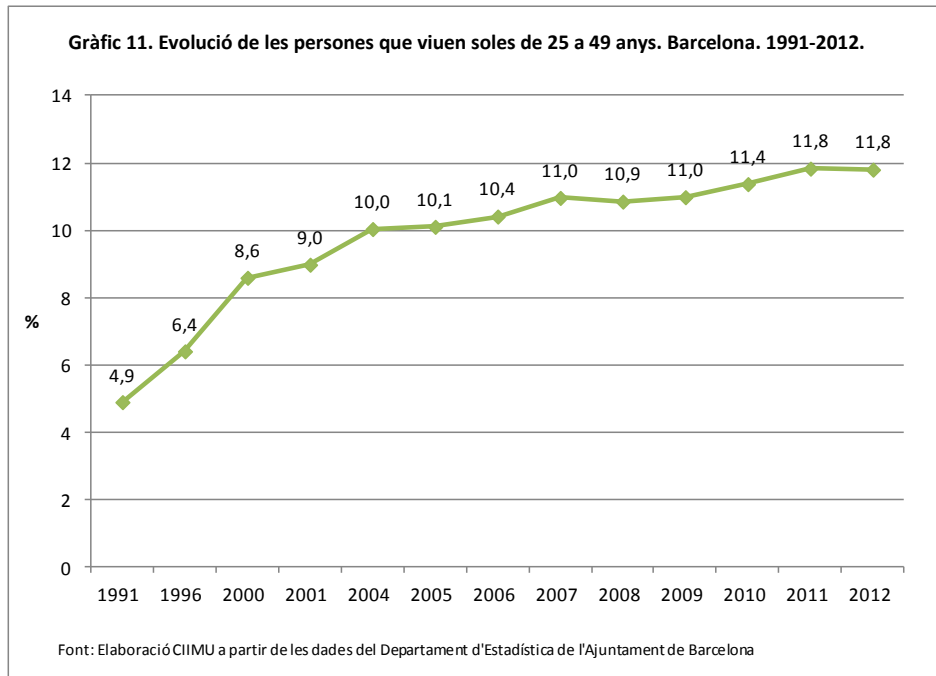
Mapa 1. Llars unipersonals per barris

Font: Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.

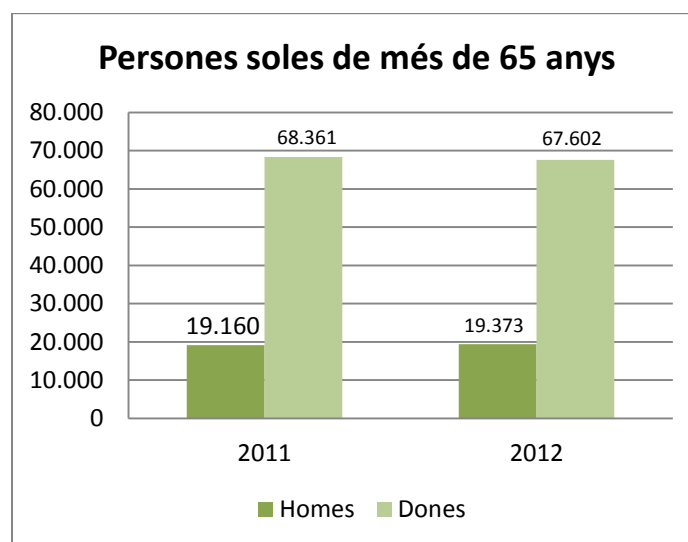
El mapa 1 ens mostra la distribució per districtes de les llars unipersonals. Aquest tipus de llar es concentra principalment al districte de Ciutat Vella i alguns barris de Gràcia.

L'estructura de les llars unipersonals també està canviant. Ja no es tracta fonamentalment de persones grans, normalment dones. Com ens mostra el gràfic 11 podem veure l'evolució creixent de les persones entre 25 i 49 anys que viuen soles, que ha passat del 4,9% a l'any 1991 al 11,8% l'any 2012. Un fet que està relacionat tant amb una opció personal, com amb l'increment de persones separades i divorciades.

És també interessant veure la distribució per gènere de les llars unipersonals. Veiem, a partir del gràfic 12, que les llars de persones soles majors de 65 anys estan majoritàriament compostes per dones, ja que són les dones les que de mitjana tenen una esperança de vida més llarga. Aquestes dades rebel·len un fenomen creixent, que és el de la soledat de la gent gran.

Gràfic 12. Tipologia de les llars segons estructura. Barcelona. 2007-2012.

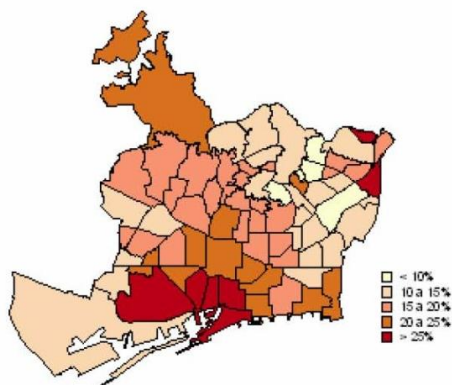

Font: Cens de població i Habitatges 2001. Instituto Nacional de Estadística. Institut d'Estadística de Catalunya. Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona. De l'any 2007 en endavant, lectures del Padró Municipal d'Habitants a 30 de juny de cada any.

Per altra banda, tal i com s'observa en el mapa 2, les llars amb algun membre de nacionalitat estrangera estan distribuïdes a Barcelona de tal manera que la gran concentració es produeix en alguns barris de Ciutat Vella, però també el barri de Poble Sec del districte de Sants-Montjuïc.

Mapa 2. Llars amb algun membre de nacionalitat estrangera

Font: Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.

Taula 6. Llars segons el nombre i el tipus de nucli. Barcelona. 2007-2011.

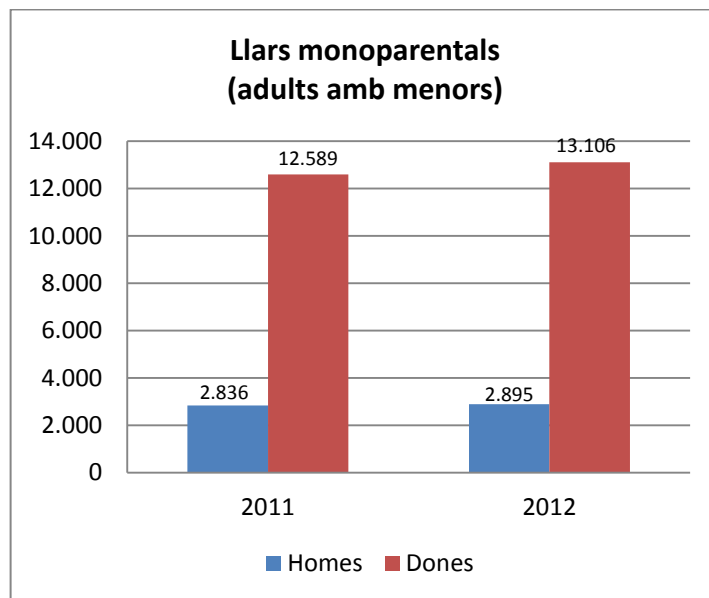
%	2007	2011
Parelles amb fills/es	29,6	28,5
Mare o pare amb fills/es	11,4	10,8
Parelles sense fills/es	27,2	32,2
Llars sense nucli (dues persones o més)	4,7	7,2
Unipersonals	26,2	21

Font: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya 2011.

Segons la taula 6, les llars de parelles amb fills, que són les que van disminuir més entre el 1991 i el 2001 com a conseqüència del retard en la maternitat, representen al 2011 un 28,5% sobre el total. **Les llars nuclears de parelles sense fills, al 2011 se situaven ja al 32,2%, augmentat cinc punts respecte al 2007 i representant el tipus de nucli familiar majoritari.** La causa d'aquest increment cal buscar-la tant en el retard en l'accés a la maternitat i l'augment de la infecunditat, com en l'increment de l'esperança de vida, que fa augmentar el nombre de parelles grans amb fills emancipats. Pel que respecte a les llars monoparentals (de mare o pare amb fills) han disminuït lleugerament l'any 2011, situant-se al 10,8%. En aquesta situació, un nombre creixent d'infants i joves passen etapes més o menys llargues de les seves

vides a càrrec d'un progenitor divorciat o separat i pot ser que, en algun moment de la seva vida, convisquin al costat d'una nova parella del seu progenitor, això és, en el si d'una família reconstituïda. A mesura que s'incrementen les ruptures d'unió, augmenten també les llars de família reconstituïda (parelles amb algun fills no comuns de parelles anterior), amb un total de 13.100 llars que representen el 4,7% dels nuclis de parelles amb fills al 2007, però el 7,2% al 2011.

Gràfic 13. Tipologia de les llars segons estructura. Barcelona. 2007-2012.

Font: Cens de població i Habitatges 2001. Instituto Nacional de Estadística. Institut d'Estadística de Catalunya. Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona. De l'any 2007 en endavant, lectures del Padró Municipal d'Habitants a 30 de juny de cada any.

Per altra banda, les llars monoparentals continuen estant, en una gran majoria, encapçalades per dones, fins i tot amb un cert augment, mentre que les encapçalades per homes es mantenen sense canvis remarcables. El nombre de famílies d'un sol progenitor encapçalades per dones és pràcticament 5 vegades superior al de les encapçalades per homes (gràfic 13).

Aquesta proliferació de famílies monoparentals i reconstituïdes ens parla de noves realitats cada vegada més presents en la biografia dels menors: 1) la del divorci o separació dels progenitors, 2) l'existència de segones llars, on els i les adolescents passen períodes de la seva vida al costat del progenitor amb el qual no conviuen habitualment, i 3) la convivència amb noves parelles dels seus progenitors i amb germanastres producte de les noves relacions establertes pels seus pares o mares. Les dades del *Panel de Famílies i Infància* indiquen que el 16% dels i les adolescents han viscut directament el procés de divorci o separació dels seus pares.

Com a conseqüència d'això, el 8% d'adolescents reconeixen que passen temps en una segona llar, amb el progenitor amb el qual no conviuen habitualment, i en ocasions, amb la seva nova família. Els resultats de l'anàlisi evidencien també un increment extraordinari de la complexitat familiar. El 4% dels i les adolescents declaren que conviuen amb germanastres, ja sigui a la llar on viuen habitualment o a la llar a la qual van més puntualment, per visitar el seu segon progenitor o progenitora o passar-hi temporades.

En síntesis, podem dir que Barcelona és una de les ciutats on amb més intensitat i rapidesa s'han produït canvis demogràfics i transformacions de les llars. Molts d'aquests canvis generen un nou escenari d'incertesa i inseguretat, sobretot perquè afecten a la nostra vida emocional i a les relacions amb els altres. Com afirma Giddens en la seva obra *Un món desbocat*: "les institucions del matrimoni i la família han canviat moltíssim. Aquí els individus estan prenent un impuls, com pioners. En aquesta situació és inevitable que, ho sàpiguen o no, comencin a pensar cada vegada més en termes de risc. Han d'afrontar futurs personals molt més personals que abans, amb totes les oportunitats i els perills que això comporta" (Giddens, 2000: 40-41).

2.1.2. Noves famílies, nous temps, noves relacions

En el primer capítol hem parlat dels importants canvis demogràfics i d'estructura que estan afectant a les famílies des de finals del segle passat i en l'actualitat. Però sens dubte els canvis més importants estan afectant a les relacions entre els seus membres. Les relacions entre les parelles i les relacions intergeneracionals estan canviant profundament com a conseqüència dels factors ja esmentats, però també, o sobre tot, com a conseqüència dels canvis en els valors i en la organització del temps. Les idees d'igualtat, llibertat i tolerància han impregnat la societat, una societat alhora amb un creixent sentiment individualista i consumista que indueix constantment a l'increment de la capacitat de consum i benestar material. La societat espanyola i catalana s'ha fet cada vegada més permissiva i tolerant en relació amb les accions individuals, com eutanàsia, suïcidi, pràctiques sexuals, homosexualitat, avortament o consum de certes substàncies. D'altra banda, creix la desvalorització dels àmbits institucionals de caràcter públic -religió, política, sistema judicial- però es valoren de forma molt alta els espais privats: família i relacions d'amistat, fets que configuren una tendència a la privatització dels projectes vitals que no existia fa uns anys (Iglesias de Ussel i Mari-Kose, P., 2011).

El creixent procés d'individualització dels drets que caracteritza la nostra societat ha fet que els sentiments individuals s'anteposin a l'interès familiar, de forma que ara, per

exemple, l'elecció de la parella es basa en raons sentimentals i es trenca per les mateixes raons, postergant altres raons socials que abans eren importants per mantenir el matrimoni (Iglesias de Ussel, Mari-Klose, P., Mari-Klose, M. y Gonzalez, 2009). De la família altament institucionalitzada, considerada com el fonament de l'estructura social, hem passat a una diversitat de tipus de família constituïda fonamentalment per xarxes de relacions íntimes entre individus. El dret individual a la felicitat és el factor que mou en bona part la vida de les persones i s'incrementen les nomenades "parelles individualistes" (Cherlin, 2010) que mesuren sobretot el valor de la vida en parella per las satisfaccions personals que procura.

En una recent enquesta ja esmentada (Iglesias de Ussel, Mari-Klose, P., Mari-Klose, M. y Gonzalez, 2009), realitzada a una mostra de parelles joves d'Espanya es constata que un nombre considerable de parelles joves (52%) consideren que la vida en parella és el primer i que els fills no han de comprometre la felicitat i els projectes de parella. Tenir fills ja no representa un obstacle per a la separació o el divorci. Amb el divorci, l'estabilitat tradicional de la família deixa d'existir. El principi d'igualtat entre gèneres ha fet canviar el model clàssic d'home dedicat a la feina i dona dedicada a la cura de la família. Encara que persisteix una alta valoració de la família, la seva concepció i les orientacions cap a la vida familiar també han canviat.

En el context descrit, també han canviat les concepcions en relació amb la cura i la criança de la infància. Es considera majoritàriament que aquesta no pot continuar descansant en l'abandó de l'activitat laboral per part de les dones. I encara que es veu amb bons ulls que les dones que tenen fills petits redueixin la seva activitat laboral, també es veuen amb bons ulls els serveis extrafamiliars d'atenció a la petita infància (escoles bressol, espais familiars, etc.) no tan sols com espais que faciliten la conciliació familiar i laboral, sinó com a espais educatius i de socialització.

També s'han reforçat actituds negociadores i dialogants en l'educació dels fills. **S'aspira a construir amb els fills un clima relacional basat en la confiança i en la comunicació en què prima la interacció sobre la jerarquia.** Però alhora creix la preocupació per l'educació de les noves generacions i la creença que molts dels problemes actuals d'infants i joves són deguts a una creixent pèrdua d'autoritat dels pares i mares i també dels mestres, així com de certs valors com el respecte, l'esforç, etc.

L'autoritat parental és un element necessari pel desenvolupament psicosocial dels fills. **Els infants per poder créixer en societat necessiten una autoritat adulta en la qual trobar un referent de conducta,** una autoritat que sigui reconeguda pel propi

infant, però també reconeguda i legitimada per part de l'escola i la comunitat. Una autoritat que marqui els primers límits entre les necessitats del jo i les relacions d'aquest jo amb el seu entorn familiar i social. Però **el gran repte és com construir una autoritat democràtica dins les famílies**. Sens dubte dialogar, raonar i arribar a consensos és més costós en temps que imposar. I també requereix noves habilitats parentals. Però, sens dubte, com veurem més endavant, és molt més rendible tant individualment com social. Estudis recents del CIIMU (Gómez-Granell i Mari-Klose (dirs.), 2012; Mari-Klose, M., Gómez-Granell, et al., 2010) han mostrat els beneficis que reporta als fills el fet que les famílies dediquin temps de qualitat al seguiment de les seves activitats escolars, de les relacions amb els seus amics, a generar expectatives positives, etc. En una paraula, les famílies necessiten incrementar el seu capital social, o el que és el mateix, la seva capacitat d'establir relacions intergeneracionals i vincles socials amb els seus fills i això requereix també passar més temps de qualitat amb els seus fills.

a. Temps dels pares i les mares

En el context de canvis profunds en que es troba immersa la vida familiar, l'organització del temps familiar i, en particular, el què afecta directament les relacions intergeneracionals, s'ha tornat molt més complex. En relació al passat, les dificultats més grans de gestió del temps són resultat de dos processos: els canvis en l'estructura de les famílies, que, com ja hem vist, són cada vegada més reduïdes, plurals i complexes, i els canvis en els rols que desenvolupen els membres de la llar, que generen desigualtats importants entre homes i dones, tant en l'àmbit laboral com familiar. Com a resultat d'aquestes transformacions, una de les preocupacions que les famílies amb fills i filles menors d'edat o altres persones dependents, expressen més sovint, són les dificultats que tenen per organitzar i coordinar de manera satisfactòria els espais i els temps en què es desenvolupa la seva vida quotidiana (treball remunerat i treball familiar de les persones adultes, escola dels infants, ús de transports, manteniment d'atencions als ascendents amb qui es viu o que viuen en una altra llar, manteniment de la llar, subministrament d'aliments i arranjaments domèstics, compres, visites mèdiques, ús d'altres serveis necessaris, necessitats de lleure i associació, etc.) (Mari-Klose, P., Gómez-Granell, Escapa i Brullet, 2008).

En les últimes dècades, a totes les societats europees s'està imposant la norma que estipula la integració en el mercat laboral de totes les persones adultes potencialment ocupables, ja siguin homes o dones. Amb la incorporació de la dona i l'home a l'activitat remunerada, els paràmetres d'organització de les tasques domèstiques i l'atenció i cura dels fills/es vigents en el model de pare guanyador del pa topen amb dos situacions inèdites: d'una banda, amb les realitats del món laboral, que estipulen

horaris i ritmes de treball sovint incompatibles amb les inversions de temps que reclamen les responsabilitats familiars i, de l'altra, amb els desitjos de moltes dones que aspiren a consolidar i impulsar les seves carreres professionals. **Les vies de conciliació actuals impliquen habitualment alguna mena de cost o sacrifici, que continua sent assumit de forma desigual per homes i dones.** Encara avui en dia, dins la gran majoria de les llars amb fills/es, són les mares la pedra angular que permet resoldre les antítesis temporals entre món laboral i família. I, per norma general, amb un suport bastant limitat de les seves parelles.

b. Dones i homes davant les tasques de la llar

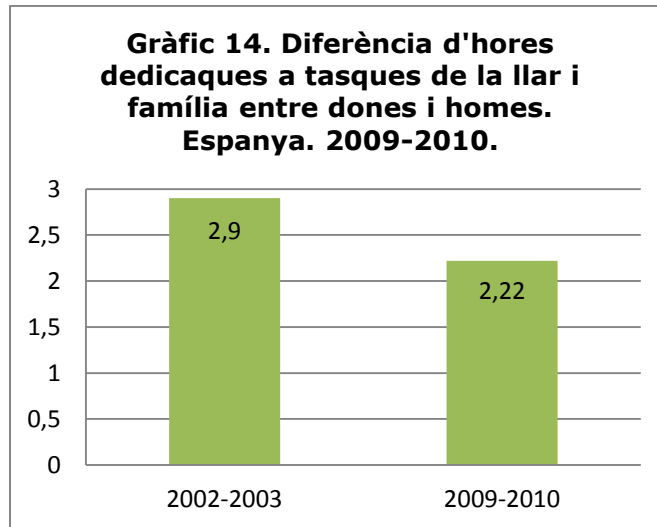
Des de fa anys, la recerca sociològica ha evidenciat de manera crítica que la principal estratègia de "conciliació" de vida laboral i familiar, quan les mares fan una feina remunerada, passa habitualment per l'acumulació de càrregues. És el que es coneix com a "doble presència" en l'esfera pública i privada, que expressa la situació de dones que, tot i que tenen una activitat remunerada, també assumeixen la responsabilitat principal –i sovint única– en la supervisió, gestió i execució de les tasques domèstiques.

Algunes dades a nivell de l'estat espanyol ens mostren que la duració mitjana de diària dedicada a tasques de la llar i la família varia segons el sexe, sent encara la dona la que hi dedica més temps (taula 7). Tot i això, la diferència del temps dedicat a llar i família entre dones i homes s'ha anat escurçant llarg dels anys, deixant entreveure una possible tendència (gràfic 14).

**Taula 7. Mitjana d'hores dedicades a la llar i a la família.
Espanya. 2009-2010.**

	Homes	Dones	Total persones
Llar i família	2:32	4:29	3:38

Font: INE. Encuesta de Empleo del Tiempo 2009-2010.

Font: INE. Encuesta de Empleo del Tiempo 2009-2010.

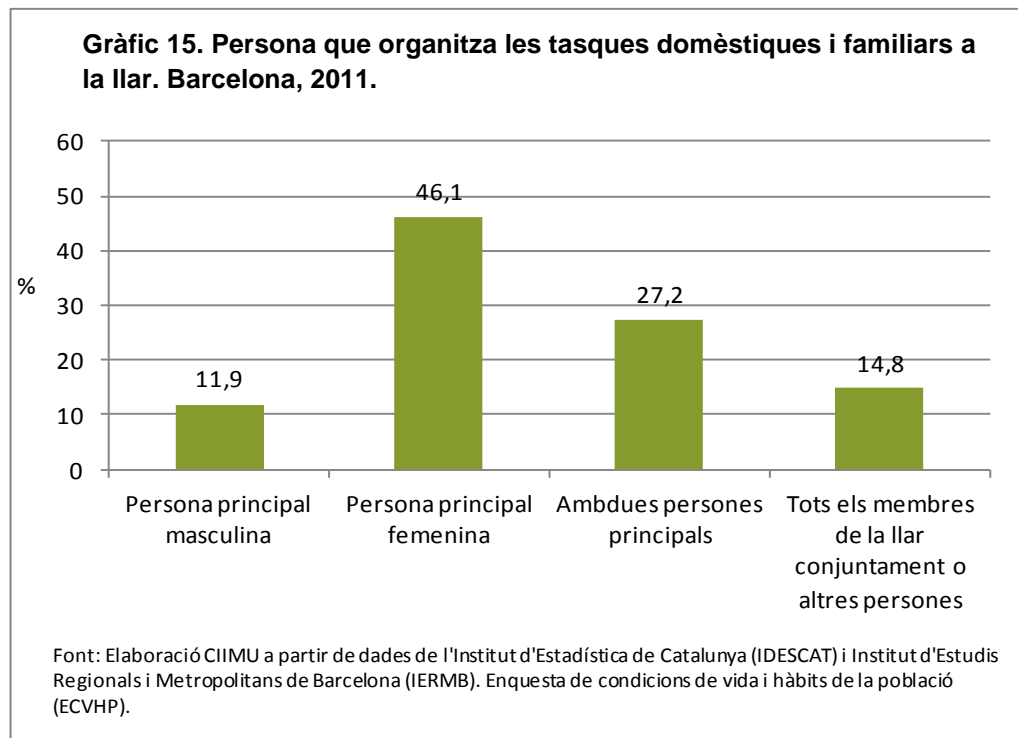
Les dades a Barcelona, mostren que, com és habitual, les dones dediquen més hores que els homes a les tasques de la llar. Són més alts els percentatges de dones que dediquen més de 20 hores setmanals. Però **les dades també mostren que els homes també han començat a dedicar temps a les tasques domèstiques, encara que amb un nombre menor d'hores setmanals** (taula 8).

Taula 8. Hores setmanals dedicades a les taques de la llar per sexe (%). Població de 16 anys i més a Barcelona. 2011.

%	Menys d'1 hora	1 a 9 hores	10 a 19 hores	20 a 29 hores	30 a 39 hores	40 hores o més	No consta
Homes	4,2	25,1	28,3	11,1	4,8	7,7	18,7
Dones	1,4	10,5	21,4	17,8	10,5	16,6	21,8
Total	2,7	17,4	24,6	14,7	7,8	12,4	20,3

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) i Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB). Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població (ECVHP).

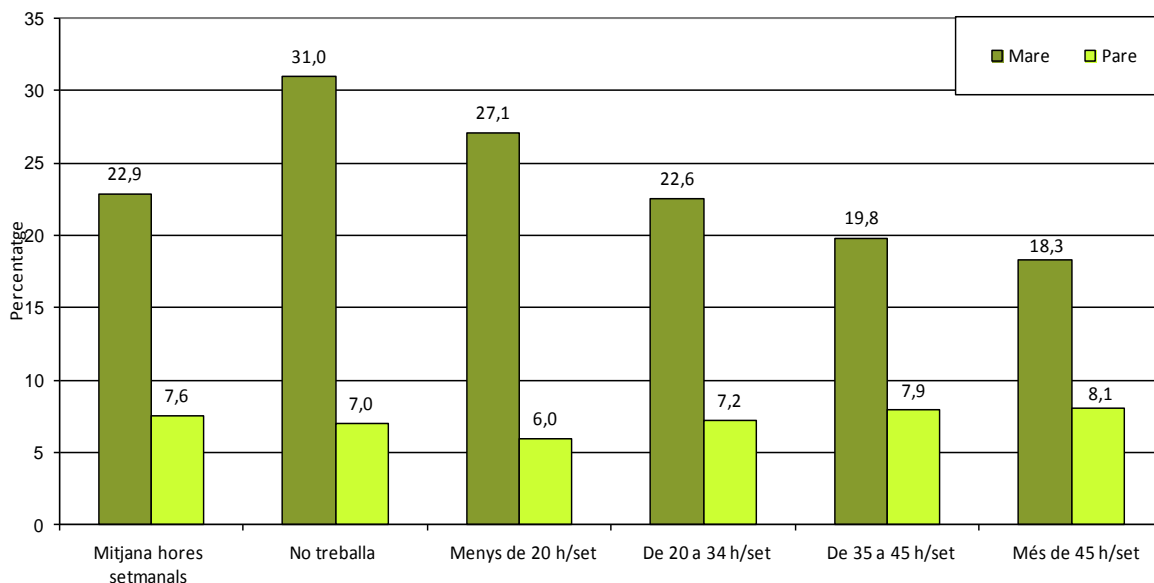
Malgrat això, en la major part de les llars és la dona qui organitza les tasques domèstiques i familiars (un 46,1%) mentre que els homes només ho fan en un 11,9% de casos. **En un 27,2% de les llars, les tasques s'organitzen conjuntament entre l'home i la dona, i en un 14,8% són tots els membres de la llar que hi participen** (gràfic 15).

El nivell de participació de la dona en el mercat laboral té una incidència significativa en la seva dedicació a tasques domèstiques, malgrat que continuïn sent elles les que hi dediquen moltes més hores. Com es pot veure al gràfic 16 les dones que tenen una feina remunerada tendeixen a dedicar, de mitjana, menys hores a les tasques domèstiques que aquelles que no ho fan. A més, hi ha una certa tendència a la baixa d'hores dedicades a les tasques domèstiques entre les dones segons augmenten les hores de la jornada laboral. Tot i que aquest fet va acompanyat per un cert augment de les hores dedicades a tasques domèstiques dels homes, no existeix una correspondència proporcional entre els dos.

Gràfic 16. Mitjana d'hores setmanals que mares i pares dediquen a les tasques domèstiques segons jornada laboral de la mare. Catalunya, 2006.

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades del Panel de Famílies i Infància (CIIMU). 2006.

Aquesta relació s'accentua més clarament segons la situació professional dels pares. És en el cas de ser assalariats del sector públic que la diferència de mitjana d'hores setmanals dedicades per mare i pare a les tasques domèstiques és més curta.

A partir de dades del *Panel d'Infància i Famílies*, constatem que hi ha una relació entre el tipus de tasca domèstica i el membre de la família que la realitza. En la majoria d'activitats domèstiques el percentatge de dedicació de les mares és el més alt, però cal destacar que tot i que de comprar segueix ocupant-se majoritàriament les mares, també trobem que un 31% de les famílies els dos membres de la parella en són habitualment els responsables.

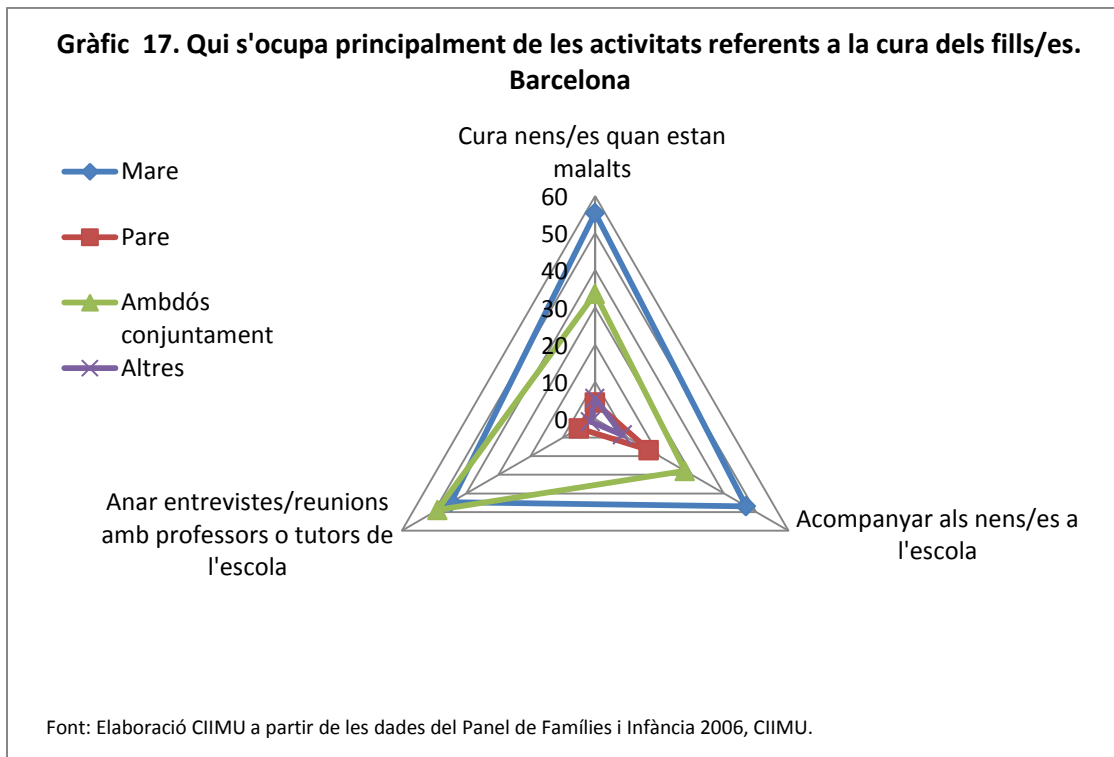
Aquestes dades ens evidencien una tendència a diferenciar, per una banda, les tasques rutinàries (planjar, cuinar, netejar) que les realitzen majoritàriament les dones, i per altra banda, les activitats esporàdiques que són les que més realitzen els homes. Mentre que les dones acaparen més responsabilitats entre el treball remunerat i el domèstic, els homes tenen una aparent reticència a responsabilitzar-se de les tasques domèstiques que exigeixen una dedicació més regular i, en canvi, participen en aquells aspectes més esporàdics com les reparacions o els tràmits administratius. Aquesta situació, herència d'un model patriarcal, manca de sentit en una societat on majoritàriament els dos membres de la parella tenen feina remunerada i que aposta per l'equitat entre dones i homes.

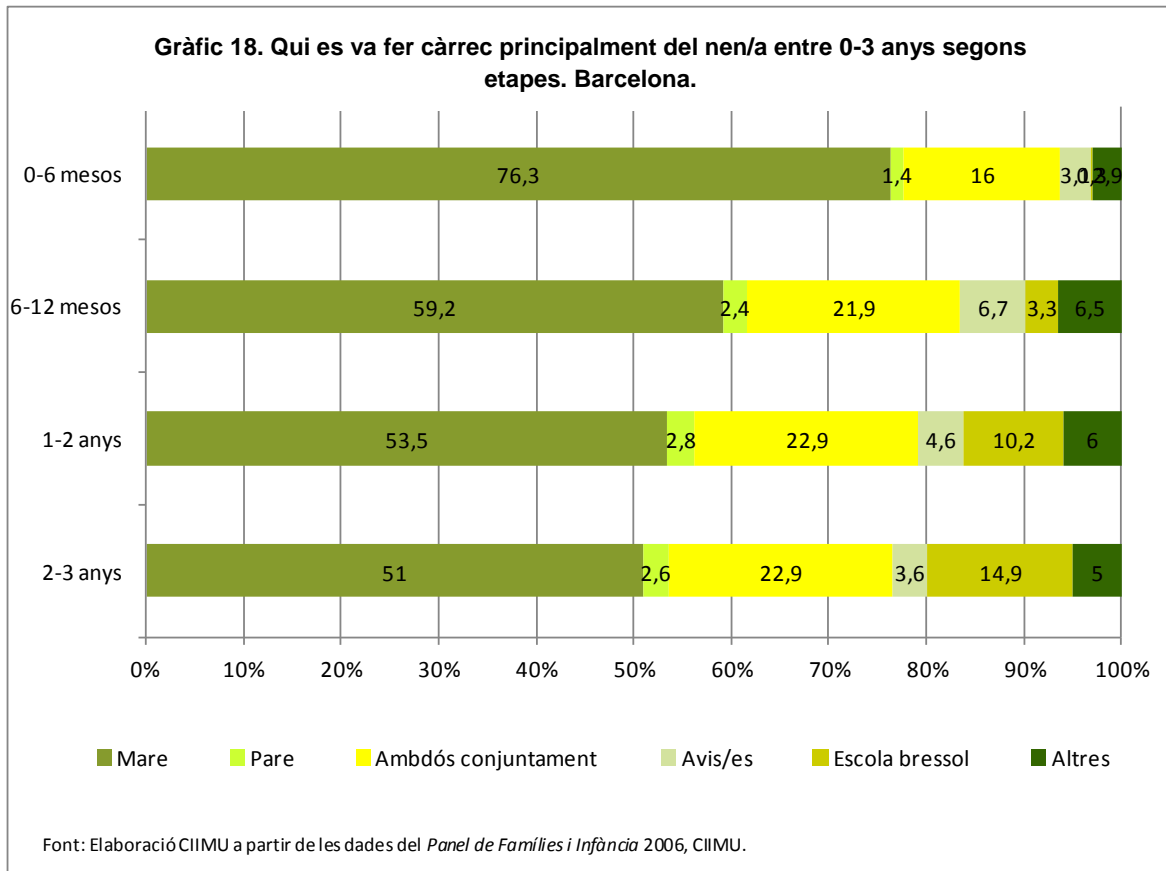
Els problemes de *la conciliació de la vida laboral i familiar* s'han convertit en un focus freqüent de conflictes dins de la parella i un motiu d'angoixa per a les mares, que han de demostrar competència en la feina fora de la llar i no descuidar la cura dels seus fills. **La doble presència femenina a la llar i a la feina i el repartiment desigual de les tasques domèstiques es converteixen freqüentment en un element de conflictivitat.** La manca de temps per atendre les necessitats dels infants provoca angoixa i desorientació i té repercussions greus en la seva educació.

c. Dones i homes en l'atenció i seguiment dels fills i filles

Cada cop són més les investigacions que destaquen la importància del temps compartit entre els pares i mares amb els seus fill/es. En el gràfic 17 es mostra una selecció d'activitats relacionades amb la cura dels fills i filles, i qui se n'encarrega principalment. Com es pot observar, les mares són les qui majoritàriament es fan càrrec d'aquestes activitats de cura dels fills i filles. No hem de menystenir, però, una proporció elevada de pares i mares que declaren que duen a terme les activitats de cura de manera conjunta, la qual cosa suposa un avenç en la implicació del pare en la cura dels fills. Fins i tot en alguns casos, com anar a les entrevistes o reunions amb tutors o professors, el percentatge de famílies on la mare se n'encarrega principalment, gairebé s'igualava amb el de la dedicació d'ambdós membres de la parella conjuntament (entorn al 45%). Tot i així, cal remarcar també, que són molt pocs els pares que es fan càrrec principalment de les activitats de cura dels seus fills i filles. Acompanyar als nens a l'escola sembla ser l'activitat més freqüentada pels pares (14,5% ho fan en "solitari"), i tenir cura dels fills i filles quan estan malalts és la que menys assumeixen (el 4,2%), en contrast amb les mares (55,5% d'elles en tenen cura sense suport del pare o d'altres). Portar els nens a l'escola, també és l'activitat més "externalitzada" sent, segurament, altres familiars com els avis i àvies, o els propis fills/es els qui supleixen als pares en aquesta tasca.

El *Panel de Famílies i Infància* recull també informació retrospectiva sobre la cura i atenció prestada als fills/es adolescents uns deu anys enrere. El gràfic 18 mostra qui es va fer càrrec principalment dels i les adolescents, objecte d'estudi del *Panel de Famílies i Infància*, quan tenien entre zero i tres anys. Les dades són eloqüents. Malgrat els canvis en la presència d'homes i de dones en el mercat laboral, el paper central de la mare en els tres primers anys de vida dels infants continua sent molt majoritari. Tot i això, com ja hem fet notar en relació a les feines de la llar, és important tenir en compte que **un grup minoritari (però significatiu), de mares i pares, tendeixen a adoptar pràctiques de coresponsabilitat**. En el cas de la criança i atenció dels fills més petits, entre el 15 i el 20 % de parelles ja van compartir la cura dels seus fills/es, ara adolescents, quan eren molt petits. Aquests comportaments ens indiquen que, malgrat la persistència de fortes desigualtats, hi ha sectors socials ben predisposats al canvi i amb condicions de vida favorables per construir un tipus nou de paternitat i maternitat, més compartit i democràtic, tal com apunten també altres estudis empírics fets a Catalunya (Brullet, 2004) i l'Estat espanyol (Meil, 2006; Alberdi i Escario, 2007).

Aquestes dades sobre les activitats que pares i mares tenen amb els seus fills/es i el temps que hi dediquen confirmen de nou la rellevància explicativa de la “doble presència”. **Les mares continuen sent el pilar fonamental sobre el qual es sosté l’edifici familiar i, en particular, els processos de socialització dels fills/es**, a través, tant del nombre brut d’hores que dediquen a tasques d’atenció i cura dels infants, com del temps de “qualitat” que inverteixen en la interacció quotidiana, en activitats compartides, i el seguiment de les seves activitats escolars i extra-escolars (Mari-Klose, P., Gómez-Granell, Escapa i Brullet, 2008).

d. Temps compartit: activitats conjuntes i comunicació

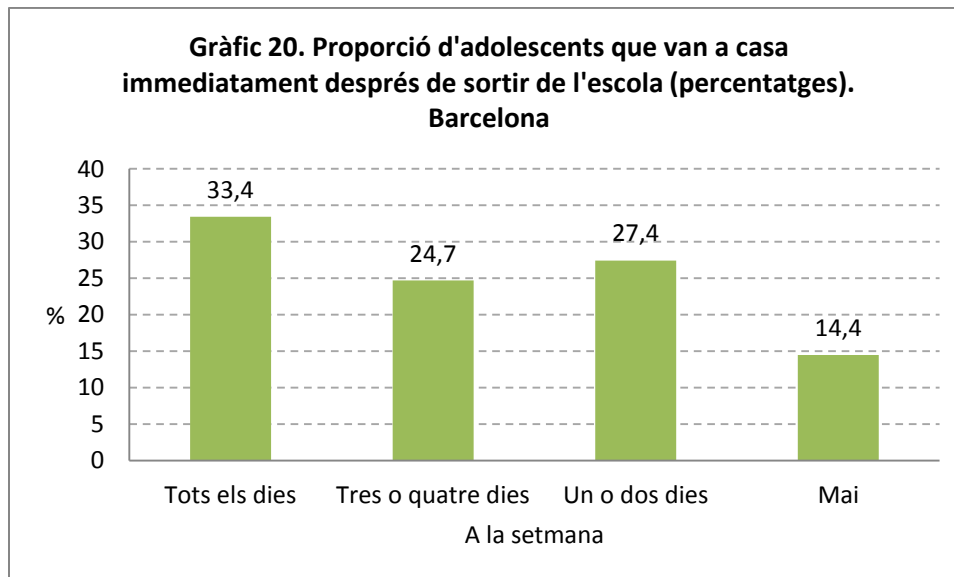
Passar temps amb els progenitors segueix sent essencial per fixar actituds, valors, i comportaments exemplars que serveixi als adolescents pel seu desenvolupament al llarg de la vida —a part dels beneficis emocionals que suposa per ambdues parts—. Tot i la importància d’aquest temps, la realitat demostra que la gestió del temps familiar resulta cada cop més complicada i les expressions de descontent i insatisfacció són majors. Les dificultats de conciliar el món laboral i familiar aboca a moltes famílies a buscar fórmules de gestió que disten de les desitjades. En aquests sentit, les dades del

Panel de Famílies i Infància a Barcelona ens mostren que un percentatge al voltant del 70% de pares que treballen arriben a la llar més tard de les 18:00 hores, i al voltant d'un 45% en el cas de les mares que treballen. Això comporta que en moltes llars no hi hagi cap dels progenitors quan els fills i filles arriben a casa després de l'escola. En alguns casos aquesta presència es suplerta per altres persones. Un exemple és el dels avis, que trobem la seva presència en un 20% de les llars amb fills de 13 a 14 anys a Barcelona quan aquests arriben de l'escola i declaren que com a mínim algun cop hi ha algun adult a la llar.

El percentatge de famílies on sempre o gairebé sempre hi ha algun adult present a la llar quan els nois i noies de 13 a 14 anys és del 44,7%. La resta de joves d'aquesta cohort arriben algun cop a casa sense la presència de cap adult, com l'11,3% que declara que mai o gairebé mai es troben una figura adulta quan arriben a casa. Aquests element no hauria de significar un problema *per se*, però la manca de seguiment del temps no lectiu dels infants sol ser molt important en aquestes edats per assegurar unes pautes d'oci i educatives que tinguin una influència positiva. A vegades s'associa la falta d'una figura adulta a una major independència de l'adolescent en les seves conductes que correlaciona amb hàbits de consum perjudicials (ja sigui d'alimentaris, hores mirant la televisió, etc.).

De la mateixa manera que és determinant que hi hagi una figura adulta amb qui compartir temps i activitats amb els adolescents, també ho és amb qui ho fa. No és el mateix el que poden aportar els avis i avies del que poden aportar els progenitors. Davant de la ja demostrada incompatibilitat d'horaris entre el món laboral dels progenitors i l'escolar dels infants comporta que moltes famílies busquin alternatives (com apuntar-los a activitats extraescolars, anar a acadèmies o fer esports) que ajudin a la quadratura del cercle en la gestió del temps familiar. En el gràfic 20 es pot observar que només el 33,4% dels adolescents van a casa directament després de sortir de classe, un 27,4% un o dos dies i un 14,4% cap dia. Aquestes dades tampoc signifiquen que aquests adolescents facin tots activitats extraescolars o semblants, ja que alguns van a cases d'amics o s'estan al carrer. El percentatge d'adolescents que s'estan al carrer de tant en tant quan acaben l'horari escolar es del 6,5%.

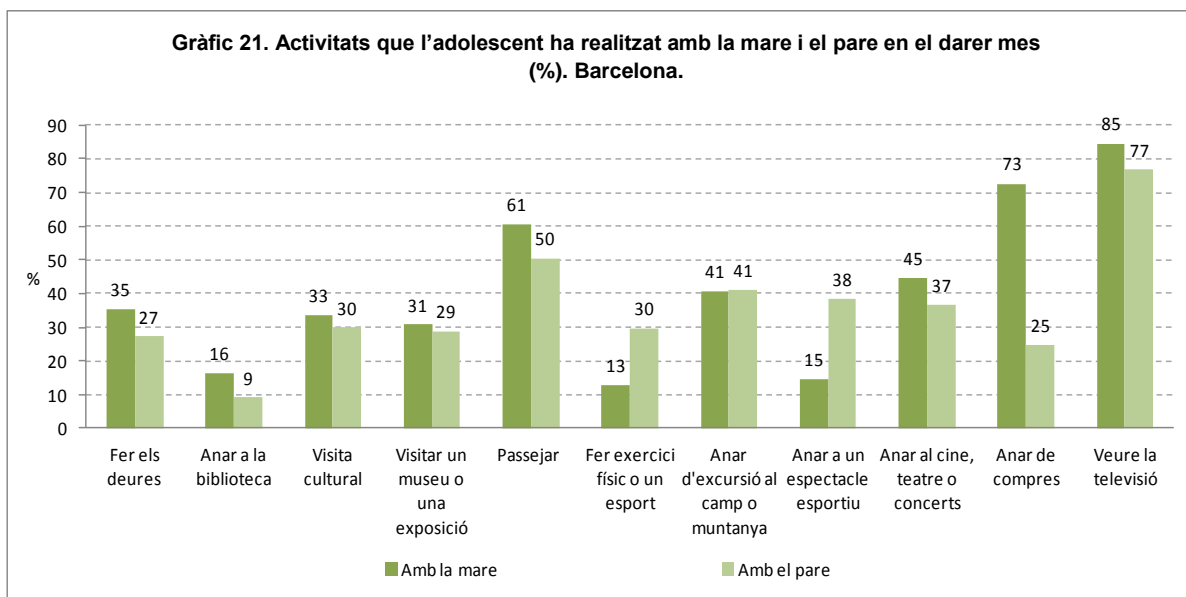

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006.

L'entramat familiar troba en les activitats compartides entre mares/pares i fills/es un dels factors d'unió i una forma de reforçar la correspondència entre els valors que els progenitors volen transmetre als seus fills/es i que aquests acaben fent seus (Marí-Klose, Gómez-Granell, Brullet i Escapa, 2008). En el gràfic 27, a partir de les dades del *Panel de Famílies i Infància*, es mostren les activitats més habituals que comparteixen els adolescents amb les mares i els pares. En destaca, per damunt de totes, veure la televisió en que el 85% ho fan amb les seves mares i el 77% amb els pares. Això demostra el poder que té la televisió per articular la unió dels membres de la llar, si bé aquest no deixa de ser un acte primordialment passiu. Amb un percentatge molt proper, observem que anar de compres és una activitat molt compartida dels adolescents amb les mares (73%) i no en canvi amb els pares (només arriba al 25%). Les activitats que segueixen amb una prevalença propera al 50%, tant del pare com de la mare, són les de passejar o anar d'excursió al camp. La majoria d'activitats tenen més incidència amb les mares que els pares, menys en les relacionades amb els esports. Fer exercici físic o esport té una diferència de 17 punts percentuals majors en els pares i anar a un espectacle esportiu arriba a una diferència de 23 punts percentuals. Aquestes diferències també les trobem segons el gènere dels adolescents. Una de les moltes diferències que trobem en les activitats que comparteixen els nens i nenes de diverses edats és que s'accentuen les diferències pel que fa al gènere segons creixen. No és el mateix les activitats que comparteixen les noies adolescents amb els pares o mares que els nois. Segons les dades del *Panel de Famílies i Infància* els percentatges de noies que realitzen les activitats amb la mare és superior en tots els tipus. En el cas dels nois això només succeeix en fer els deures, visites culturals, passejar i anar d'excursió. Tota la resta d'activitats el percentatge és major amb els pares o molt igual amb les mares.

Aquestes diferències de gènere evidencien que es mantenen amb certa intensitat models referencial de socialització específics per a nois i noies.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006.

Tornant al gràfic 21, s'observa que fer els deures també és una activitat que els adolescents comparteixen més amb les mares (35%) que amb els pares (27%). Normalment això no respon a criteris d'ajuda per part de la persona més capacitada, si no a criteris de disponibilitat. Les mares solen estar més temps a casa i fan més activitats quotidianes que els pares. Pel que fa a les visites culturals i de museus o exposicions el percentatge és manté entorn el 30% ja sigui amb la mare o el pare.

El tipus d'activitats compartides entre els adolescents i les seves mares i pares també mostren variacions significatives en funció dels perfils sociodemogràfics que presenta cada família. Com es pot observar a la taula 9 el nivell educatiu dels pares i les mares té una incidència determinat en la realització d'activitats compartides de caire educatiu i cultural. Tant en les mares com en els pares amb estudis universitaris tenen un consum cultural conjuntament amb els seus fills i filles més elevat que en altres nivells educatius més baixos en tots els tipus d'activitats. Aquesta tendència també la trobem en fer els deures, deixant entreveure que segurament els fills i filles que tenen condicions més favorables són més ajudats per pares amb capacitats educatives més elevades, i per contra els que segurament tenen més dificultats en reben menys ajuda. Aquest element el veiem potenciat en els ingressos elevats de la llar on els pares s'impliquen 12 punts percentuals més que els d'ingressos més baixos.

Taula 9. Activitats de caràcter educatiu o cultural que han realitzat els i les adolescents amb la seva mare i el pare en el darrer mes segons característiques sociodemogràfiques (%). Barcelona.

Amb la Mare					
	Fer els deures	Anar al cine, teatre o concerts	Visitar un museu o una exposició	Fer una visita cultural	Anar a la biblioteca
Nivell d'estudis de la mare					
Primaris	17,9	29,5	19,2	23,1	3,8
Secundaris	19,1	34,3	23,8	22,4	9,0
Universitaris	32,2	46,3	27,3	32,4	12,2
Hores setmanals que treballa la mare					
Fins a 20 h	30,3	39,4	15,2	27,3	6,1
De 21 a 30 h	32,4	50,0	32,4	29,4	11,8
De 31 a 40 h	25,1	35,2	25,0	25,4	7,8
Més de 40 h	14,5	40,6	24,6	26,1	8,7
Nivell ingressos de la llar					
Menys de 21.600 € anuals	26,4	38,9	20,8	22,2	6,9
De 21.600€ a 36.000€	24,4	37,9	24,2	27,4	8,9
Més de 36.000€	24,4	39,0	25,8	29,2	9,3
Origen pares					
Espanyol (almenys un)	23,9	38,2	25,3	27,1	9,2
Immigrants (ambdós)	30,8	41,0	15,4	17,9	12,8
Amb el Pare					
	Fer els deures	Anar al cine, teatre o concerts	Visitar un museu o una exposició	Fer una visita cultural	Anar a la biblioteca
Nivell d'estudis del pare					
Primaris	9,9	22,2	16,3	18,5	7,4
Secundaris	14,4	31,5	23,3	21,5	6,6
Universitaris	27,5	35,3	25,6	28,6	6,4
Nivell ingressos de la llar					
Menys de 21.600 € anuals	12,1	24,2	20,0	22,7	10,6
De 21.600€ a 36.000€	15,0	35,0	20,0	18,3	3,3
Més de 36.000€	25,4	32,9	24,1	27,4	6,6
Origen pares					
Espanyol (almenys un)	19,2	31,9	23,4	24,2	6,7
Immigrants (ambdós)	7,9	23,7	10,5	13,2	5,3

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006.

Observem tendències dispars entre les famílies autòctones i les immigrants, on veiem que les mares immigrants que dediquen temps als deures és un 30,8%, mentre que les autòctones un 23,9%. En canvi, els pares autòctons arriben al 19,2% que s'impliquen amb els fills a fer deures, mentre que només el 7,9% en els cas dels pares immigrants. Aquestes disparitats es mantenen en la majoria d'activitats culturals compartides. Per altra banda, hi ha una relació pel que fa a la incidència de la disponibilitat de temps de la mare i la realització d'activitats educatives, especialment pel que fa a les mares que dediquen més de 40 hores a feines remunerades on només el 14,5% dediquen temps als

seus fills i filles en fer els deures (no s'ha inclòs la dels pares per falta de casos en algunes categories).

A part del tipus d'activitats que mantenen els pares i mares amb els fills/es conjuntament, un altre dels indicadors que s'utilitza per mesurar la qualitat del temps intergeneracional és el nivell de comunicació. En les converses entre els adolescents i els progenitors es manté una intercanvi de valors, creences i actituds que fa que els pares se sentin més informats i partícips de la vida dels seus fills, com aquests se senten escoltats i aconsellats pels seus pares i mares. Els temps i els temes de conversa dels i les adolescents a la llar varien en funció de qui és la persona interlocutora. Com es pot comprovar a la taula 10, les mares són les principals interlocutores en temes centrals pels fills i filles, com són els estudis i les amistats.

Taula 10. Proporció d'adolescents que parlen amb la mare i el pare cada dia o gairebé cada dia segons el sexe dels progenitors i dels adolescents (%). Barcelona.

	<u>Home</u>	<u>Dona</u>	<u>Total</u>
Parlen amb la seva mare sobre:			
L'escola i els seus professors/es	29,1	45,1	38,5
El que fan amb els amics/gues	16,8	28,8	23,8
Les coses que passen al món i notícies	26,0	26,2	26,1
Esports	22,9	9,9	15,3
Els nois/es que els agraden	4,8	9,4	8,5
Parlen amb el seu pare sobre:			
L'escola i els seus professors/es	24,8	31,9	28,9
El que fan amb els amics/gues	12,6	17,8	15,7
Les coses que passen al món i notícies	21,8	21,2	21,5
Esports	40,1	19,3	28,1
Els nois/es que els agraden	5,0	3,5	4,1

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006.

El 38,5% de les i dels adolescents parlen cada dia o gairebé cada dia amb les seves mares sobre l'escola, si bé en el cas de les noies és un 45,1% i el dels nois un 29,1%. Amb el pare, en canvi, arriba a un 28,9% la comunicació diària o gairebé diària sobre temes escolars o de professors —també superior en les noies, però no tant—. En l'únic àmbit on la comunicació és major amb els pares és en el d'esports (28,1% enfront el 15,3% en les mares), especialment en els nois (40,1%). Així doncs, tornem a observar la transmissió social del gènere, en aquest cas en l'àmbit de la comunicació intergeneracional.

e. La importància del capital social de les famílies: la parentalitat positiva

El paper de les famílies té una forta influència en l'educació i les conductes dels fills i filles. Mitjançant les activitats conjuntes, la comunicació i el control parental i la "qualitat" de les orientacions, habilitats i coneixements transmesos - és a dir, el que es coneix com capital social de les famílies (Coleman 1988)- els nois i noies van formant un entramat normatiu, de valors i de comportament que influirà en gran mesura tant en les seves capacitats, actituds i rendiments educatius com en els seus comportaments i actituds socials. L'empatia, el suport efectiu i el diàleg permet a pares i mares influir en la vida dels seus fills orientant-los així cap a direccions més saludables i productives i allunyant-los d'alguns riscos (fracàs escolar, comportament desordenat o vandàlic, consum de substàncies addictives, etc.) que poden marcar el seu futur (Marí-Klose et al., 2010).

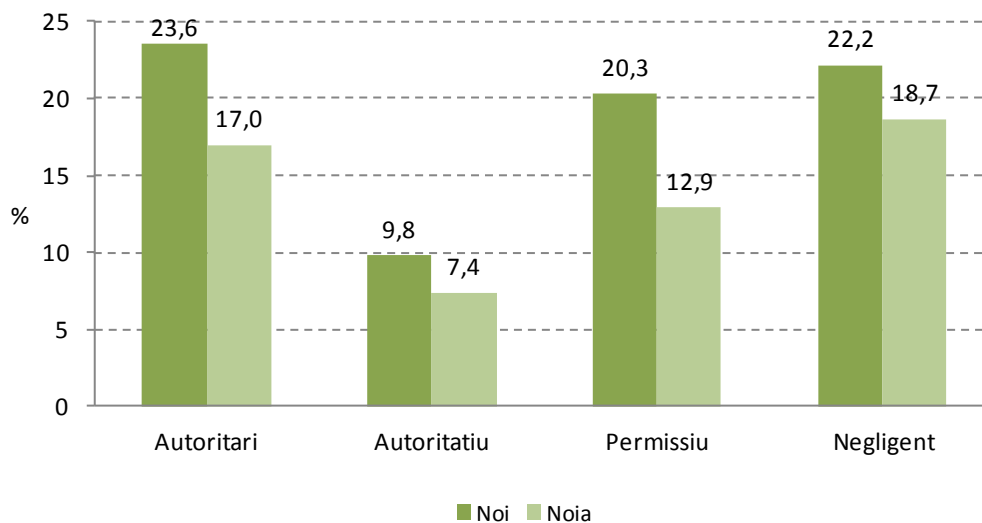
La noció de *capital social* fa referència a un conjunt d'habilitats i capacitats *parentals positives* que engloben aspectes com l'estructura dels vincles familiars (per exemple, la convivència o no dels dos progenitors amb l'infant) i dels vincles que les famílies estableixen amb el seu entorn (la relació del pares amb els pares d'amics dels nens, la del pares amb els agents educatius), la intensitat d'aquestes relacions (per exemple, el grau d'implicació dels progenitors en la vida dels infants), el sentit o el contingut de la relació (comunicació, control, suport, afecte, etc.), els rols i normes que s'executen, el grau de comunicació entre el progenitors i els infants o la corresponsabilització en l'educació dels infants.

En la relació amb els seus fills i filles, els pares i mares exerceixen diferents estils educatius que són fruit de la combinació del grau de comunicació amb el grau de control que exerceixen sobre ells i elles. La literatura científica (Maccoby i Martin, 1983) ha classificat els estils parentals en quatre categories: autoritari, autoritatiu, permissiu i negligent. Els dos primers estils, l'autoritari i l'autoritatiu, es caracteritzen per un alt grau de control sobre la vida dels seus fills. L'estil autoritari, a la vegada, té una baixa comunicació amb els fills, molts cops definida per una presa de decisions jerarquitzada. L'autoritatiu, en canvi, tot i que mantén el control elevat, promou una alta comunicació o seguiment dels fills, amb una presa de decisions més democràtica. Els altres dos estils parentals, el permissiu i el negligent, es caracteritzen per un baix nivell de control. El permissiu manté un elevat grau de comunicació, per la qual cosa saben què fan i què pensen els seus fills, i concedeixen més capacitat de presa de decisions als

fills. Els negligents, en canvi, es desentenen de la vida del fill, ni s'interessen pel que fan o pensen, ni exerceixen cap tipus de control sobre ells.

Recents estudis del CIIMU han mostrat que els diferents estils parentals tenen incidència important en molts aspectes de la vida dels seus fills i filles, com per exemple, el rendiment educatiu (Mari-Klose, M., Gómez-Granell, Lanau i Mari-Klose, P. 2010). En el gràfic 19 podem observar els adolescents que han repetit alguna vegada segons els estils parentals i el sexe de l'adolescent. El percentatge d'adolescents repetidors amb una relació parental autoritativa és molt menor que qualsevol altre estil parental. En el cas dels nois, el percentatge de repetidors en famílies autoritàries, permissives i negligents és més del doble que el de famílies autoritatives. En el cas de les noies, la diferència és molt significativa entre les que viuen en llars autoritatives i les que no tenen una comunicació fluïda amb els pares (autoritàries i negligents), amb una diferència de 10 punts percentuals.

Gràfic 19. Adolescents que han repetit curs alguna vegada segons estils parentals i sexe de l'adolescent. Província de Barcelona.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2008, CIIMU.

Així doncs, les llars que exerceixen cert grau de control cap als seus fills i filles a la vegada que mantenen una comunicació elevada, són les que més afavoreixen els rendiments educatius tant dels nois i com de les noies.

En general observem que compartir temps i activitats, tenir una comunicació fluïda, un control adequat, i una relació democràtica entre pares i fills afavoreix el rendiment educatiu.

Conciliar vida laboral i familiar per poder tenir aquest “temps de qualitat” amb els fills segueix suposant un esforç pels pares i mares. Però no podem deixar de banda que les estructures familiars estan canviant, i les ruptures matrimonials també poden dificultar les relacions entre el progenitor absent, aquell que no viu a la llar, i l’adolescent, sempre i quan no es gestioni adequadament el temps que passen conjuntament.

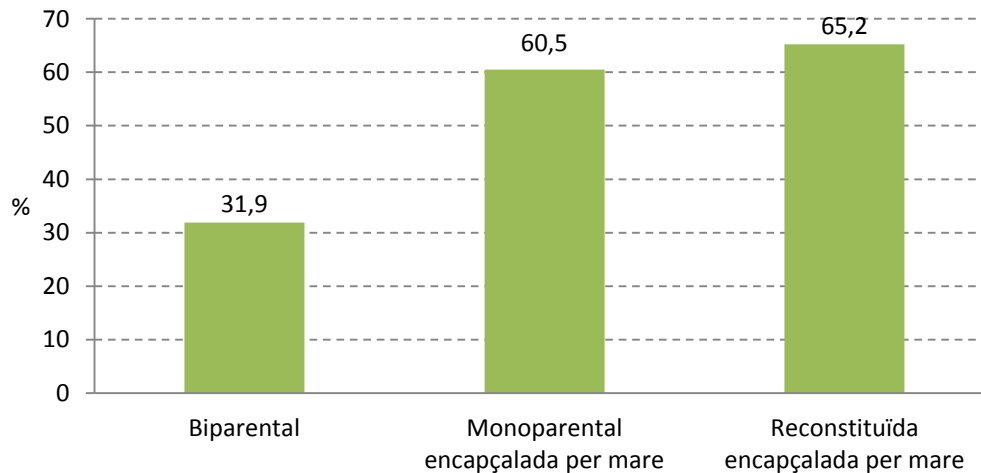
f. La gestió del temps en les famílies monoparentals i reconstituïdes: la importància del pare absent

Un altre aspecte que pot implicar un dèficit en el capital social familiar es la interrupció de la convivència amb un dels progenitors després d’un divorci o d’una mort. Ja hem vist l’associació de créixer en una llar monoparental o reconstituïda i l’alta probabilitat de viure sota el llindar de pobresa o tenir problemes de salut mental. Tot i que, després del divorci dels progenitors, la legislació reconeix el dret de mantenir una relació directa i regular entre el fill/a i el progenitor que abandona la llar, normalment el pare, les oportunitats de relacionar-se i compartir temps i activitats acostumen a disminuir. Segons les dades del *Panel de Famílies i Infància* del CIIMU, els adolescents que viuen tant en les llars monoparentals com les reconstituïdes (ambdues generalment encapçalades per la mare) realitzen menys activitats amb el pare biològic que els adolescents que viuen en llars biparentals. No només disminueixen les activitats de caràcter rutinari com veure la televisió, anar de compres o passejar pel poble o ciutat, també disminueixen les activitats interactives o culturals (Gómez-Granell i Marí-Klose (dirs.), 2012).

Aquesta falta de temps compartit entre pares i fills és motiu d’insatisfacció entre els joves. Entre els nois i noies que viuen en llars biparentals, el 32% els agradaria passar més temps amb el pare, i només un 22% voldrien passar més temps amb la mare. Quan l’adolescent conviu només amb la mare o amb la mare i la seva nova parella, més del 60% voldria passar més temps amb el pare (gràfic 20). Així doncs, la separació limita les oportunitats d’interacció, tot i el desig dels joves a compartir temps amb el pare absent.

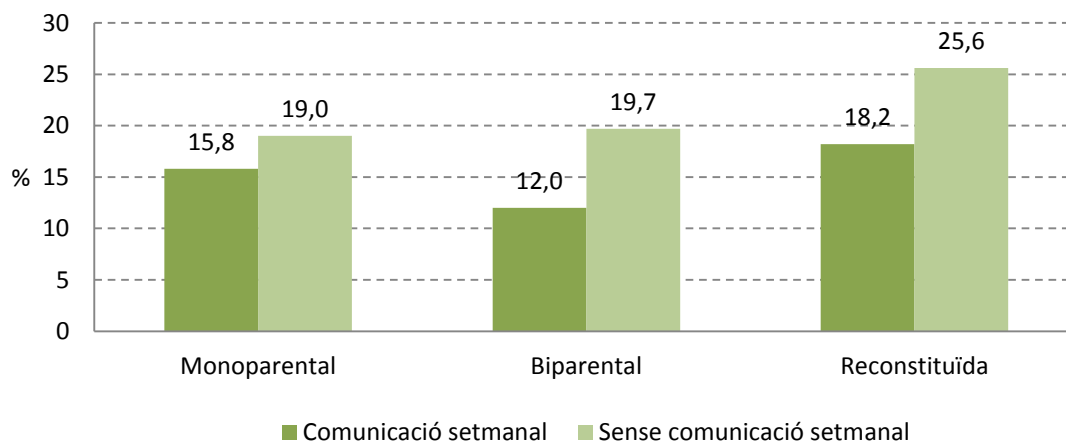
Gràfic 20. Adolescents als que els agradaria passar més temps amb el pare segons estructura de la llar. Província de Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2008, CIIMU.

La implicació del pare biològic en l'educació del menor, sigui quina sigui l'estructura familiar, beneficia acadèmicament a l'infant. Les dades del *Panel de Famílies i Infància* ens indiquen que quan el pare biològic parla amb el fill sobre l'escola i els seus professors i professores com a mínim un cop per setmana, el percentatge d'adolescents que repeteixen curs és menor (gràfic 21).

Gràfic 21. Adolescents que han repetit curs alguna vegada segons estructura de la llar i comunicació setmanal sobre l'escola que fa el pare biològic. Província de Barcelona

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2008, CIIMU.

Sabem, per recerques realitzades amb anterioritat amb el *Panel de Famílies i Infància*, que el seguiment de l'activitat escolar per part del pare no resident té efectes positius en diferents indicadors educatius (Marí-Klose, P. i Marí-Klose, M., 2010). Així, a igualtat de condicions socioeconòmiques de la llar, el risc d'haver repetit curs és 2,7 vegades més baix entre els adolescents que tenen pares que els hi fan un seguiment alt de l'activitat escolar, respecte els que tenen pares que es desenten de d'aquesta faceta o no mantenen cap contacte amb el fill/a. Quan existeix un grau elevat de comunicació amb el pare també augmenten de manera considerable les expectatives que tenen els adolescents de fer una carrera universitària.

La implicació del pare biològic en l'educació del menor, sigui quina sigui l'estructura familiar, beneficia acadèmicament a l'infant. Les dades del PFI ens indiquen que quan el pare biològic parla amb el fill sobre l'escola i els seus professors i professores com a mínim un cop per setmana, el percentatge d'adolescents que repeteixen curs és menor.

Incentivar la participació del pare absent en la vida de l'infant i que aquesta esdevingui "temps de qualitat" no és fàcil, ja que entren en joc múltiples factors com poden ser la relació entre el pare i la mare, la gestió de l'agenda tant dels pares com dels infants, o la presència de la nova parella de la mare a la llar, entre altres. Però observant els beneficis en el menor, així com els desitjos d'aquest de passar més temps, hauria de ser suficient per a que es comenci a treballar en aquesta línia (Mari-Klose, M. et al., 2012).

En síntesi, podem dir que la societat catalana és testimoni de la transició d'un model familiar patriarcal i amb un sol sustentador a un nou model en què els dos membres de la parella tenen una feina remunerada. Però aquesta transició, que comporta riscos evidents per a la convivència familiar i l'educació dels fills i filles, no ve acompanyada dels canvis culturals i polítics necessaris per a la reorganització i conciliació del temps familiar i laboral.

El gran repte de les **noves polítiques de conciliació és crear condicions propícies per a la corresponsabilització d'homes i dones i establir les bases per a una responsabilitat compartida de les tasques domèstiques**. Una veritable política d'organització del temps és una política que fomenta usos òptims del temps compartit. Hem vist que la dedicació dels pares i mares als fills i filles és una inversió de primer ordre per afavorir el seu benestar present i el seu desenvolupament social i cognitiu. El seguiment familiar de l'activitat dels seus fills i filles exerceix una influència positiva sobre els seus resultats acadèmics i també sobre els seus comportaments vitals i

ciutadans. Pel contrari, els dèficits en inversions familiars en temps dedicat als seus fills i filles afecten negativament la salut i el benestar dels infants i estan associats amb trastorns emocionals, problemes de conducta i dificultats educatives.

g. Persones grans i dependents

La taula 11 ens dona un índex per contextualitzar quina és la situació de la població discapacitada majors de 65 anys a Barcelona. Podem veure, doncs, que l'índex de discapacitat en aquest sector de població ha augmentat progressivament en els últims anys. En el període 2000-2011 aquesta taxa s'ha més que duplicat. Si l'any 2000, la taxa era de 8,2%, aquesta xifra pujava l'any 2011 fins al 18%. L'augment en el valor d'aquest indicador suposa un increment notable de la necessitat de serveis de promoció de l'autonomia personal i de programes de prevenció de la dependència a la comunitat i/o al domicili. Cal tenir en compte que el creixement del nombre absolut de persones grans amb discapacitat reconeguda ha estat molt significatiu i l'any 2011 aquest col·lectiu superava les 60.000 persones.

Taula 11. Índex de discapacitat de la població de Barcelona de 65 anys i més. 2000-2011

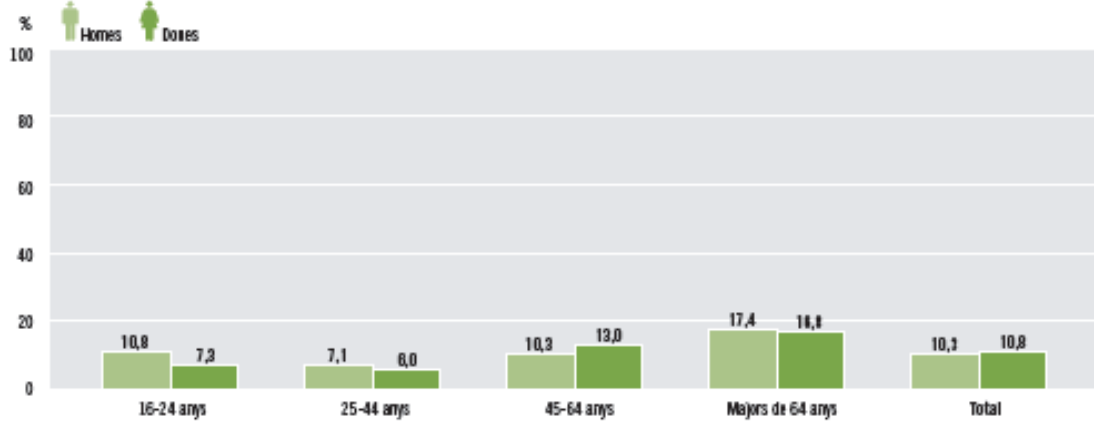
Grups de població	2000	2011
Població 65 i més	331.665	336.891
Població 65 i més amb discapacitat reconeguda	27.148	60.555
Índex de discapacitat	8,2%	18,0%

Font: Estadística Municipal de Barcelona. Elaboració Recerca i Coneixement (AQVIE). Ajuntament de Barcelona

El 10,5% de la població adulta de Barcelona conviu amb una persona que té necessitats especials d'atenció o dependència, sense diferències de gènere i amb una tendència a l'increment amb l'edat (gràfic 22).

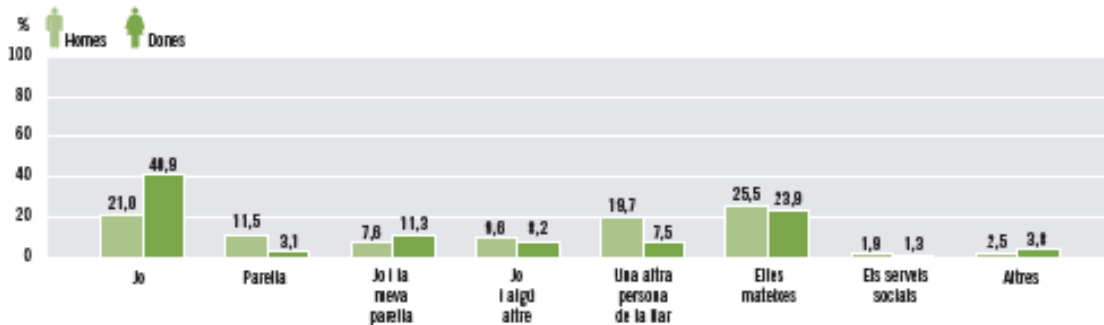
Gràfic 22. Proporció de persones que conviuen amb algú que té necessitats especials d'atenció o dependència segons l'edat i el sexe. Barcelona. 2009.

Font: Informe "La salut dels qui conviuen amb persones que tenen necessitats especials d'atenció o dependència a Barcelona", 2009.

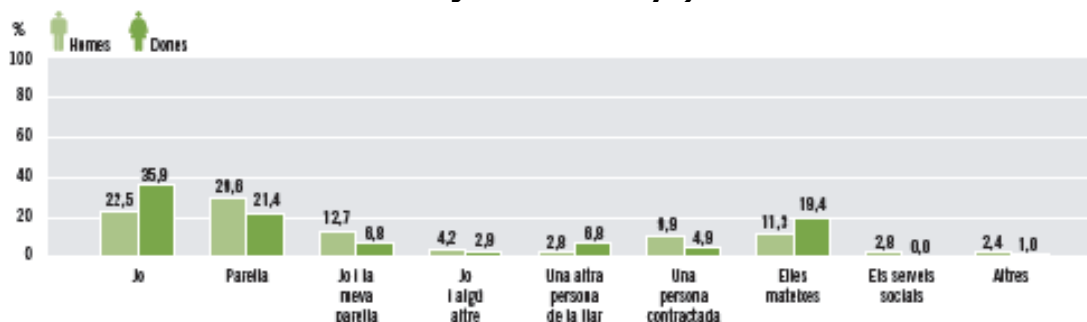
En el 22% dels casos, les persones amb necessitats especials d'atenció o dependència manifesten ser elles mateixes les responsables principals de la seva cura. La proporció de dones que assumeixen la cura de les persones amb necessitats especials d'atenció o dependència és molt superior a la d'homes (gràfic 23).

Gràfic 23. Persona que s'ocupa principalment d'algú amb necessitats especials d'atenció o dependència segons el sexe (persones entrevistades de 16-64 anys).

Font: Informe "La salut dels qui conviuen amb persones que tenen necessitats especials d'atenció o dependència a Barcelona", 2009.

Gràfic 24. Persona que s'ocupa principalment d'algú amb necessitats especials d'atenció o dependència segons el sexe (persones entrevistades majors de 64 anys).

Font: Informe "La salut dels qui conviuen amb persones que tenen necessitats especials d'atenció o dependència a Barcelona", 2009.

2.1.3. Les condicions de vida de les famílies

Les condicions de vida de la població s'expressen a través de múltiples dimensions. El nivell adequat o inadequat de **les condicions de vida d'una llar o una família, està en funció de les activitats que realitzen els seus membres en l'àmbit familiar, laboral i de la comunitat**. Tanmateix, també depèn del grau de desenvolupament de l'entorn físic, del lloc de residència de la llar o família.

El fet de gaudir d'unes "bones o dolentes" condicions de vida apareix estretament lligat a un altre concepte, el *d'exclusió social*, que avui, en la situació de crisi econòmica per la que està travessant la nostra societat, adquireix una gran rellevància.

L'exclusió social és un procés dinàmic que pot afectar a una diversitat de persones o col·lectius, i que pot tenir un caràcter transitori o permanent. L'exclusió social no respon únicament a una insuficiència d'ingressos, sinó que les dimensions que l'afecten poden ser diverses. No és un fenomen marginal sinó un fenomen social que qüestiona i amenaça els valors de la societat (Abrahamson 1997).

Els individus basculen de situacions d'estabilitat i seguretat a situacions de vulnerabilitat, precarietat o exclusió en un procés en el que té un pes important la relació amb el mercat laboral. La desocupació és compensada per xarxes protectores com la família, la solidaritat comunitària o l'administració pública. Quan tots aquests

mecanismes fallen, les persones es precipiten cap a situacions de forta irreversibilitat. Però no només les persones; les famílies són segurament les unitats de mesura més adients per analitzar l'exclusió, ja que són tots el seus membres els que arriben a patir aquesta situació directa o indirectament. A més, pot arribar a ser especialment greu en el cas dels infants i joves, que veuen condicionades negativament les seves trajectòries al llarg del cicle vital.

L'exclusió és un fenomen inherent a la lògica del sistema econòmic i social de totes les societats. En les societats industrials, la principal forma d'exclusió era l'econòmica i es definia principalment pel baix nivell relatiu de renda o pobresa. Però en l'escenari de les societats postindustrials la desigualtat de rendes derivades d'una lògica de mercat no és l'únic, ni probablement el més determinant dels eixos generadors de vulnerabilitat i exclusió social. L'exclusió social té, d'una banda, un caràcter multidimensional. Les persones poden estar en situacions de risc per raons econòmiques, laborals, de salut, educatives, de procedència, de gènere, d'edat, etc. D'altra banda, l'exclusió social, més que a una situació estable o inamovible, fa referència a un procés dinàmic que pot afectar moltes persones al llarg del seu cicle de vida, amb un caràcter transitori o permanent.

Totes aquestes dinàmiques tenen un denominador comú: les trajectòries vitals de les persones són avui molt més incertes i vulnerables, ja que hem passat de viure en societats en què els itineraris vitals eren, en gran mesura, socialment previsibles, a societats de trajectòries individuals desestandaritzades, en que la vida de les persones es converteix, moltes vegades, en una successió discontinua d'experiències i estats singulars, transicions no previstes (divorcis, rotació d'ocupacions o parelles, períodes d'atur entre una feina i la següent) i períodes d'incertesa i d'impàs que tenen importants conseqüències en el plànol econòmic, social i psicològic. Les noves coordenades de l'exclusió/inclusió social estan determinades en gran mesura per lògiques de distribució dels riscos socials al llarg del cicle vital. Els riscos s'acumulen al llarg de la vida i això és especialment greu pels infants i adolescents.

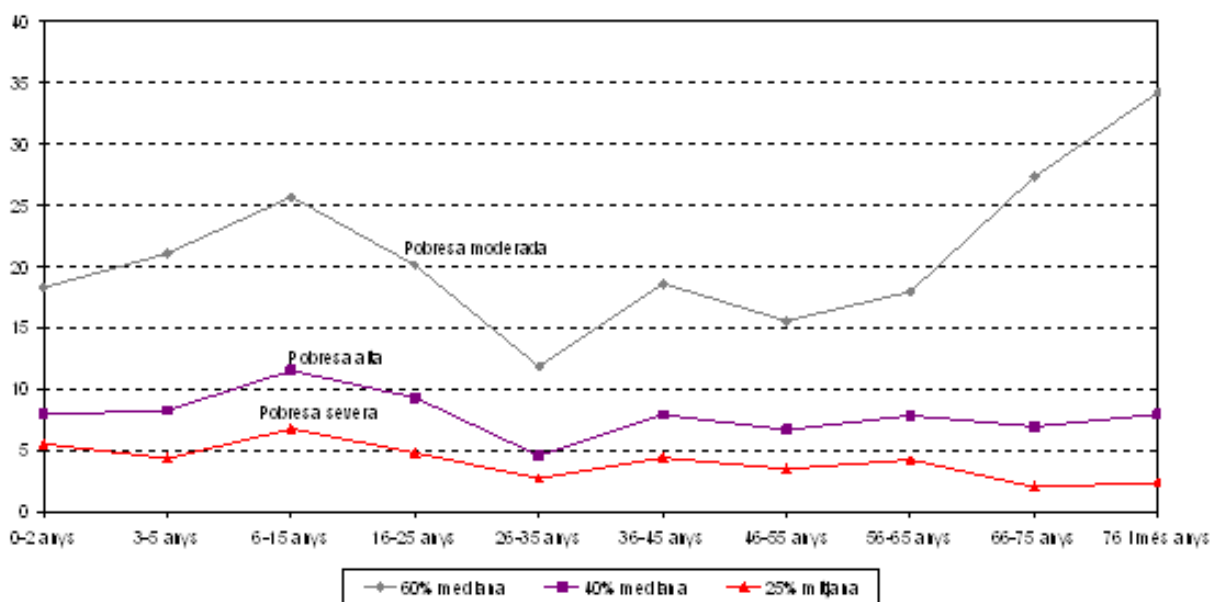
2.1.3.1 La situació econòmica de les famílies

A grans trets, podríem dir que els principals canvis que determinen les condicions econòmiques i poden originar una situació de pobresa i desigualtat social es relacionen amb tres grans àmbits.

En primer lloc, les noves condicions econòmiques que imposa la globalització, amb un creixent eixamplament de les diferències socioeconòmiques entre països i persones, amb els conseqüents moviments migratoris de persones en busca de millors condicions

de vida. En segon lloc, les transformacions profundes dels mercats de treball i l'emergència de nous models d'ocupació que s'allunyen de l'ideal clàssic de treball per a tota la vida. Finalment, en l'àmbit familiar, els canvis deguts a l'increment de ruptures familiars en un context de canvi en els rols tradicionals d'homes i dones, les dificultats de conciliació entre vida familiar i laboral, el declivi de l'autoritat parental i el canvi dels estils educatius tradicionals a altres més democràtics i, l'afebliment de les xarxes familiars extenses, propicien dinàmiques de risc social que afecten sobretot mares i infants.

Gràfic 25. Taxes de pobresa (moderada, alta i severa) segons grups d'edat. Espanya, 2006.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades ECV_2006, INE

En el gràfic 25 del 2006 (Gómez-Granell, Mari-Klose et al., 2008) ja podem veure que les persones entre 3 i 25 anys i les majors de 65 tenien taxes de pobresa moderada per damunt de la mitjana espanyola. Un percentatge que superava el 20% vivien en llars amb ingressos equivalents inferiors al 60% de la renda mediana de totes les llars. Ara bé, al examinar la pobresa alta (llars amb ingressos equivalents inferiors al 40% de la renda mediana) o la pobresa severa (llars amb ingressos equivalents inferiors al 25% de la renda mediana) la distribució és unimodal. Els riscos més alts de pobresa es concentraven en edats més joves. Entre les persones de 6 a 25 anys la taxa de pobresa alta pràcticament duplicava la de les persones ancianes, i la de pobresa severa gairebé la triplicava.

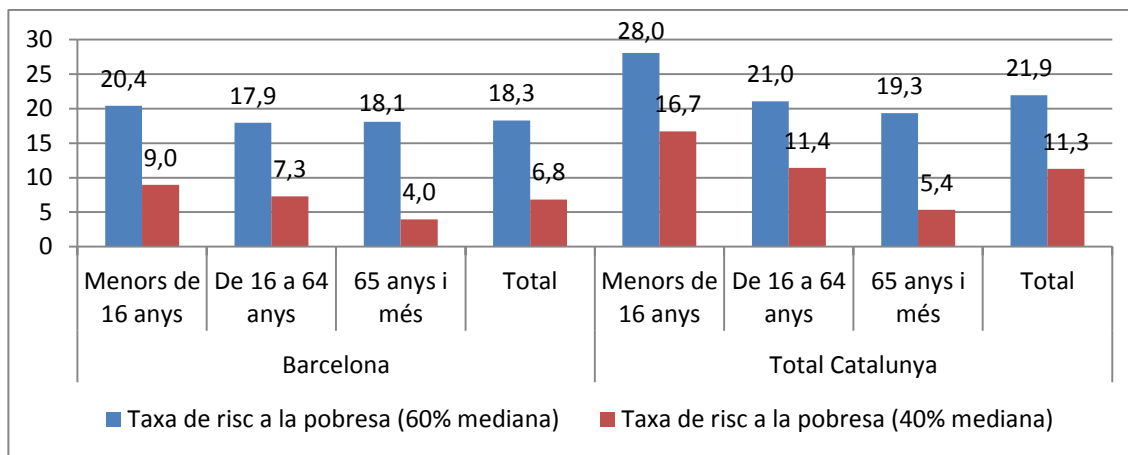
a. Crisi econòmica i pobresa

Fins els primers anys del segle XXI tant a Catalunya com Espanya ens trobàvem en una situació de bonança econòmica. Paradoxalment, ni l'expansió econòmica ni el nivell d'ocupació que hi havia no va propiciar una reducció de la taxa de pobresa (que es mantenia al voltant del 20%). La pobresa persistia però les formes d'exclusió i els perfils de vulnerabilitat canviaven. En els darrers anys ens trobem en una crisi econòmica i financera de caire internacional però que està afectant especialment l'Estat espanyol i Catalunya en forma de pèrdua dels llocs de treball i augment de la pobresa.

Com ja va dir Seebohm Rowntree a començaments del segle XX, les situacions de privació i pobresa són el resultat de desequilibris que es produeixen entre necessitats i disponibilitats en el curs del cicle vital. Rowntree identificava la infantesa i la vellesa com dues etapes d'especial vulnerabilitat, atès que tant l'una com l'altra són etapes on els individus no participen en el món laboral i, en conseqüència, no fan contribucions al sosteniment familiar. En el primer Informe sobre la Inclusió Social a Espanya elaborat pel CIIMU (Gómez-Granell, Mari-Klose, et al., 2008) varem mostrar com la pobresa moderada dibuixava a Espanya ja, en el preludi de la crisi, una distribució bimodal i es concentrava en els dos extrems del cicle vital.

Avui, les famílies sota el llindar de pobresa a Catalunya i a Barcelona han augmentat des que es va iniciar la crisi (gràfic 26).

Gràfic 26. Taxes de risc a la pobresa. Barcelona i Catalunya, 2011. Total de població.

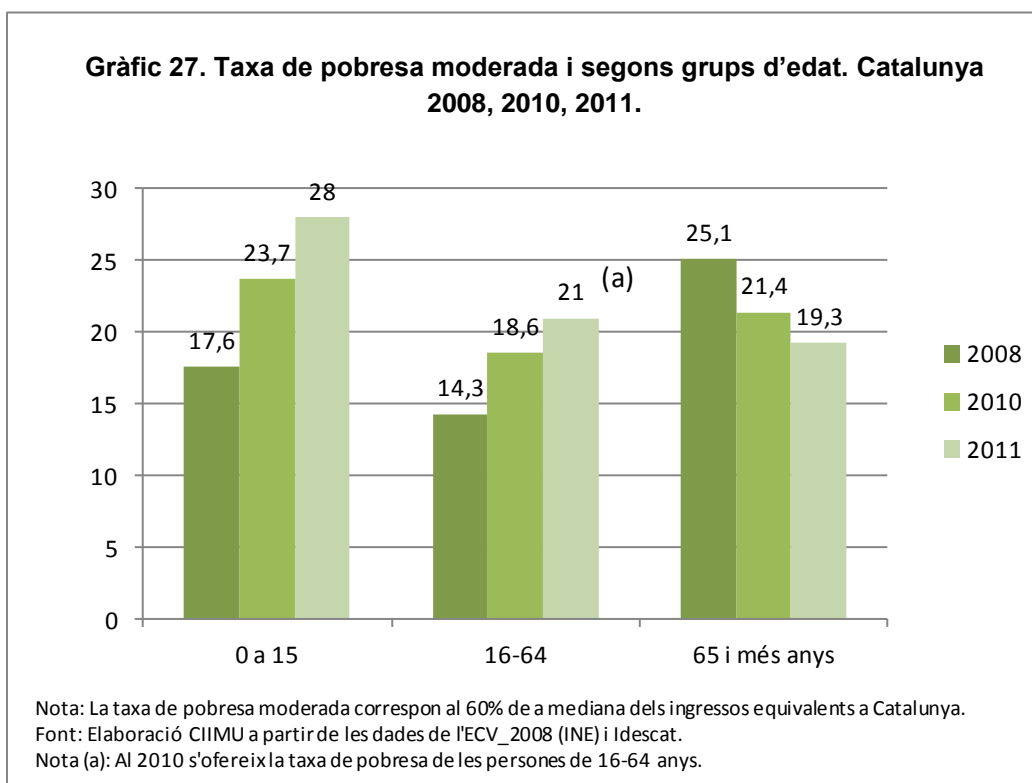
Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.

Tot i que amb dades de l'ECVHP no es pot oferir l'evolució de la pobresa infantil per a Barcelona ni per al conjunt de Catalunya³, altres fonts i estudis destacats assenyalen que l'impacte de la crisi sobre els nens ha estat més dur que per a la resta de la població (UNICEF, 2005; Marí-Klose i Marí-Klose, 2012;). Més enllà de l'evolució del fenomen, les dades reflecteixen que es tracta del grup de població més vulnerable tant si es comparen les taxes de pobresa relativa (60% mediana) com les taxes de pobresa alta (40% mediana). **Així, tant per a les persones en edat de treballar de la ciutat com per als més grans de 64 anys, la taxa de risc a la pobresa és inferior aproximadament 2,5 punts percentuals.** Al conjunt de Catalunya, les diferències entre els grups d'edat són encara més accentuades, ascendint la ràtio entre la pobresa dels infants respecte a la dels més grans de 64 anys a 1,45. Al mateix temps i a mesura que s'agreuja la precarietat econòmica (taxa de risc a la pobresa alta), es constata com s'accentuen les diferències entre grups de població en detriment dels infants tant a Barcelona com al conjunt de Catalunya.

Però el que és més important és que la tendència ja detectada al 2006, es manté. **La intensitat de la pobresa varia segons els grups d'edat de forma considerable i on més ha afectat la pobresa és en les famílies amb fills menors d'edat.** Tal com es pot veure en el gràfic 2 el risc d'exclusió per falta de recursos econòmics es distribueix de forma desigual en els diferents períodes del cicle de vida. Els grups d'edat en els extrems són els col·lectius amb més risc de patir pobresa, en especial els infants i els joves on s'ha vist créixer el percentatge de pobres de manera més significativa. Tot i així, la taxa de pobresa dels infants i de la gent gran no són comparables. Mentre que en els últims anys hi ha una tendència a la reducció de la taxa de pobresa en les cohorts de més edat, no es pot dir el mateix en els infants. La taxa de pobresa infantil ja ha superat a la de la resta dels grups d'edat.

³ Fins a l'edició de l'any 2011 de l'ECVHP no s'obtenia informació del menors de 16 anys.

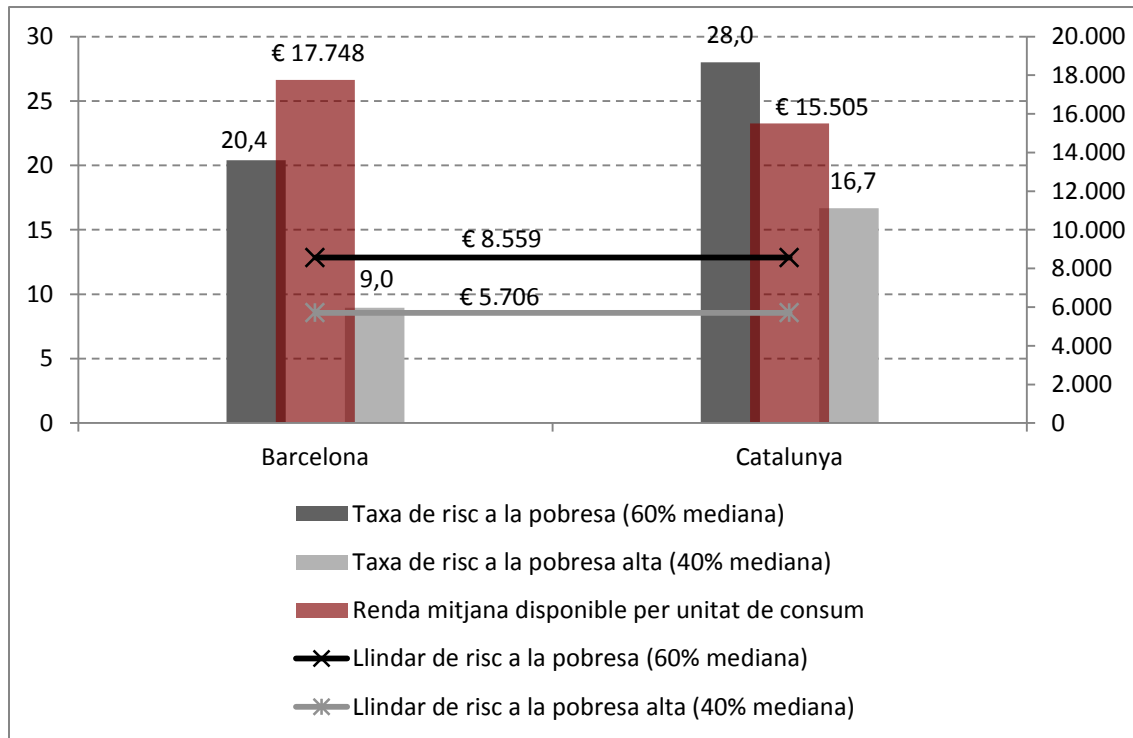
El percentatge de menors de 15 anys Catalunya ha passat del 17,6% al 2008 fins al 23,7% al 2010 i 28% al 2011 (Idescat). En canvi, els majors de 65 anys tenen un taxa de pobresa del 21,4% al 2010 i 19,3 al 2011, casi 6 punts menys que al 2008. **L'agreujant de la pobresa en la infància és que hi ha un risc elevat de mantenir aquesta condició de vulnerabilitat al llarg del cycle vital i de perpetuar condicions desfavorables a les futures generacions** (gràfic 27).

Les famílies a la ciutat de Barcelona no han estat alienes a la influència de la crisi. Podem veure que des d'un punt de vista monetari i relatiu, el 20,4% dels menors de 16 anys a la ciutat de Barcelona viuen amb rendes inferiors al llindar de pobresa, això és, 1 de cada 5 dels infants de la ciutat es troben en risc de pobresa (Gràfic 3). Aproximadament, es tracta de 42.700 persones. Malgrat definir-les com a pobres es tracta en realitat d'infants que es troben en una situació de clar desavantatge, en aquest cas econòmic, respecte a la resta de persones del seu entorn. El llindar d'ingressos sota del qual es considera que una persona es troba en risc de pobresa l'any 2011 és de 8.559 € i, per exemple, per una família formada per 2 adults i 2 infants el llindar està fixat en 17.975 € anuals (gràfic 28).

Gràfic 28. Taxes de risc a la pobresa i llindars de pobresa. Barcelona i Catalunya, 2011. Població menor de 16 anys.

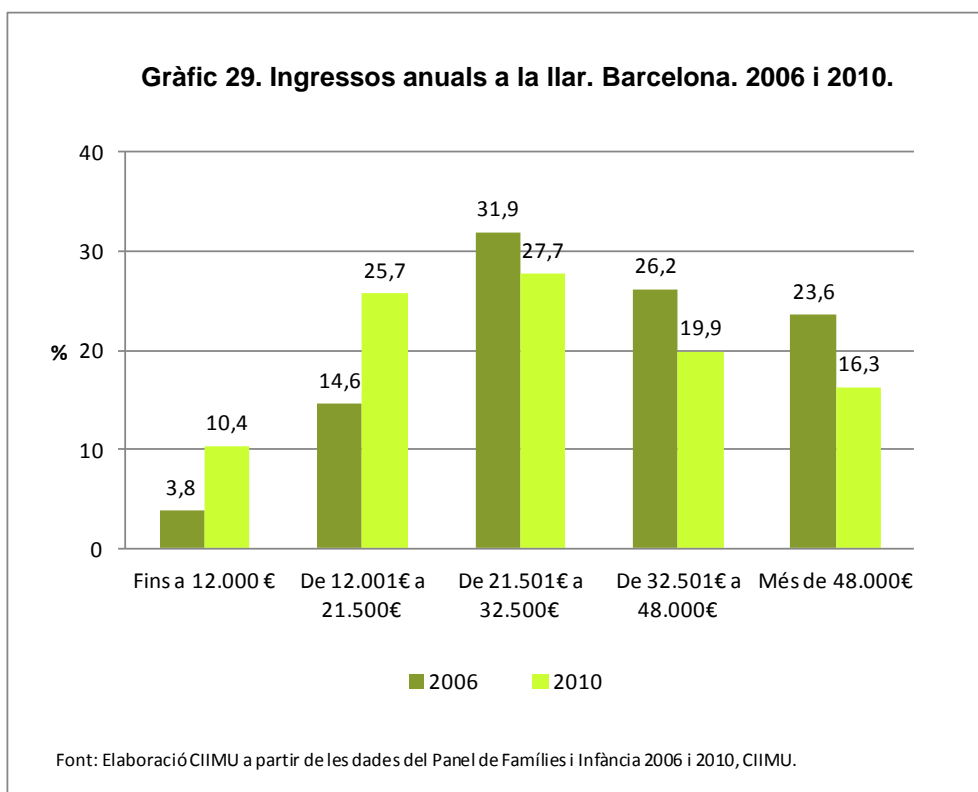

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.

Per al conjunt de Catalunya, els infants en risc de pobresa augmenten fins al 28% (346 milers en termes absoluts). Aquesta diferència respecte a la ciutat de Barcelona s'ha d'interpretar, no obstant, atenent a que la renda equivalent per unitat de consum a la ciutat està per sobre de la resta del territori. En conseqüència, quan s'aplica com és el cas un llindar supraterritorial, l'efecte és una reducció automàtica de les persones que es troben sota aquest llindar. La renda equivalent neta per unitat de consum per a Catalunya és de 15.505 €, mentre que a la ciutat de Barcelona aquesta ascendeix fins a 17.748€.

Com s'observa en el gràfic 29, les dades del *Panel de Famílies i Infància del CIIMU* mostren que els ingressos anuals de les llars amb fills adolescents han disminuït

considerablement respecte el 2006. El 36% de les llars admetien en el 2010 que els seus ingressos anuals eren inferiors a 21.500 euros, mentre que en el 2006 aquesta xifra estava al voltant del 18% . **La dada més destacable com a indicador de l'impacte de la crisi econòmica és l'increment de les llars amb ingressos que no superen els 12.000 euros anuals.** Aquestes llars, que suposaven el 3'8% al 2006, s'han gairebé triplicat en només quatre anys, superant el 10% en el 2010. En definitiva, els ingressos per llar han patit una disminució en general en el període que va de l'any 2006 a l'any 2010, **augmentant per una banda, el percentatge de llars amb ingressos inferiors, i disminuint el nombre de llars amb uns ingressos anuals més elevats** (gràfic 29).

La taula 11 mostra **el grau de mobilitat que hi ha hagut en els ingressos de les famílies entre el 2006 i el 2010.** Com a comentaris generals podem dir que aproximadament el 46% de llars ha vist disminuir els seus ingressos anuals entre el 2006 i el 2010, però també cal destacar aquelles llars que han patit una disminució més acusada, baixant dos intervals els seus ingressos. Concretament, observem que l'11,1% de les famílies que en el 2006 tenien uns ingressos entre 21.500 i 32.500 euros, en el 2010 han passat a tenir uns ingressos inferiors a 12.000 euros anuals. També és significatiu el 20% de llars que al 2006 tenien uns ingressos superiors a 48.000 euros, al 2010 els seus ingressos s'han situat entre 21.500 i 32.500 euros.

Taula 11. Mobilitat dels ingressos anuals de la llar. Província de Barcelona.

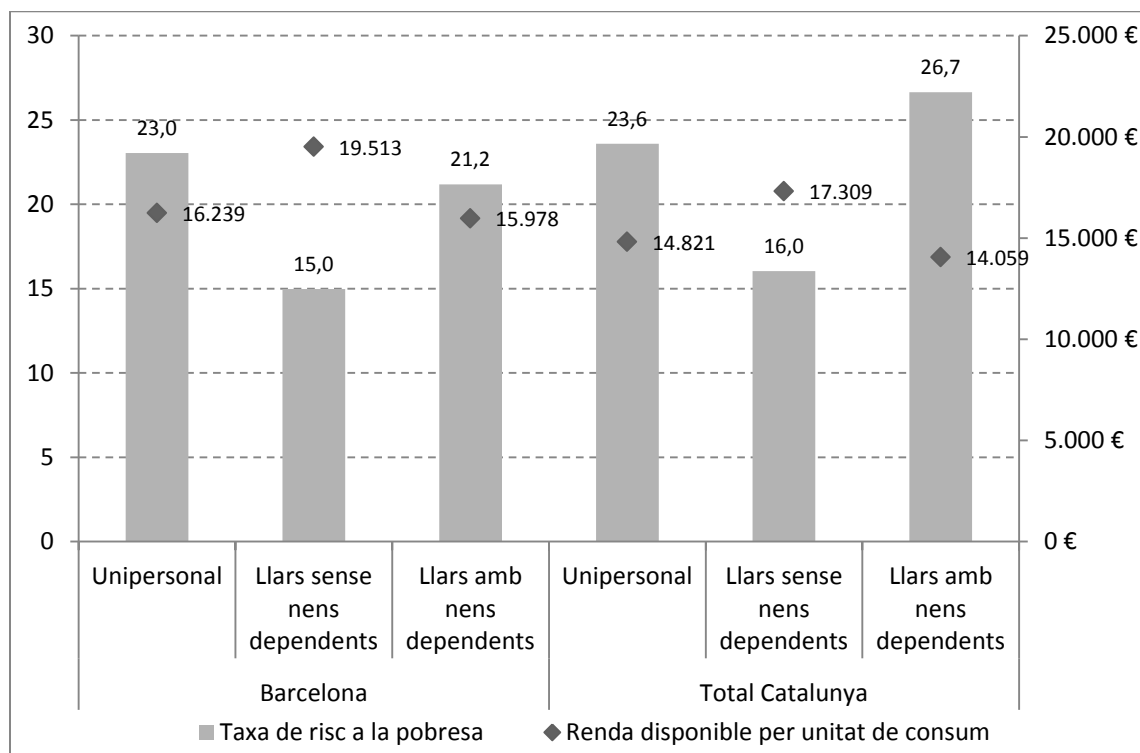
2006	2010				
	Fins a 12.000€	De 12.001€ a 21.500€	De 21.501€ a 32.500€	De 32.501€ a 48.000€	Més de 48.000€
Fins a 12.000€	63,9%	34,4%	—	—	—
De 12.001€ a 21.500€	34,8%	51,5%	10,7%	—	—
De 21.501€ a 32.500€	11,1%	42,0%	33,7%	10,2%	—
De 32.501€ a 48.000€	—	12,5%	35,4%	32,2%	16,4%
Més de 48.000€	—	—	20,3%	22,6%	50,7%

— Menys de 20 casos.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006 i 2010, CIIMU.

Pot semblar si més no sorprenent, que els menors apareguin com més pobres que el conjunt de la població adulta, considerant que els seus progenitors formen part d'aquest col·lectiu. En aquest sentit, la renda neta disponible per unitat de consum a les llars amb nens dependents és inferior a la de les llars on no hi ha menors, tal i com es mostra el gràfic 30. En conseqüència, les taxes de risc a la pobresa són també més elevades: 21'2% en front el 15% de les llars sense nens dependents.

Gràfic 30. Taxes de risc a la pobresa i renda disponible per unitat de consum segons tipus de llars. Barcelona i Catalunya, 2011. Total de població.

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.

Tal i com mostren les dades de la taula 12, les dones tenen un risc a la pobresa superior al dels homes. les dones són un grup social específicament abocat a l'exclusió social i a les condicions de pobresa per raons de desigualtat de gènere, principalment a causa de la pròpia estructuració de les societats i mercats.

**Taula 12. Distribució de la població en risc de pobresa segons gènere.
Barcelona. 2011.**

	%
Homes	46,6
Dones	53,4

Font: IDESCAT i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011

Finalment, en la taula 13 es tracta el paper de les transferències socials segons el grup poblacional implicat. Com a dades significatives podem parlar en termes generals, de la disminució de la meitat (aproximadament) del risc de pobresa després de totes les transferències, tant a Barcelona com al conjunt de Catalunya. Més concretament, podem destacar com les pensions ja fan disminuir aquestes xifres, tenint un gran impacte, lògicament, en el sector de 65 anys i més, però també en el sector 16-64. Per últim, ressaltar la diferència de quatre punts entre la taxa de risc total entre Barcelona i Catalunya.

Taula 13. Taxa de risc a la pobresa abans i després de les transferències socials. Per sexe i edat. Barcelona (2010).

	abans de transferències		després de pensions i abans altres transferències		després de totes les transferències	
	Barcelona	Catalunya	Barcelona	Catalunya	Barcelona	Catalunya
Total	37,5	41,6	20,9	26,9	16	19,9
menys 16 anys	29,1	32,5	29,1	31,4	22	23,7
16-64 anys	25,7	32,8	19,2	26,3	13,7	18,6
65 anys i més	80,4	86,1	21,6	25	19,4	21,4
Homes	34,2	39,8	19,2	26,0	14,1	18,5
menys 16 anys	...	29,3	...	27,9	...	18,0
16-64 anys	23,1	32,0	17,3	26,2	12,2	18,6
65 anys i més	84,4	88,7	...	23,0	...	18,5
Dones	40,6	43,5	22,6	27,8	17,7	21,3

Menys 16 anys	...	35,9	...	35,2	...	29,8
16-61 anys	28,5	33,6	21,2	26,5	15,3	18,5
65 anys i més	77,6	84,2	21,4	26,4	19,2	23,7

Font: Encuesta de condiciones de vida. INE. Per Barcelona i Catalunya explotació de l'IDESCAT.

2.1.3.2 L'impacte de l'estructura de la llar

Un segon factor que té un fort impacte en les condicions de vida de les famílies i els seus membres és l'estructura de la llar, la seva grandària i composició. Les famílies nombroses i les monoparentals acostumen a ser les estructures amb major vulnerabilitat econòmica, una situació que pot tenir un fort impacte en els infants.

Les dades de la taula 14 ens mostren els perfils més vulnerables a Catalunya, segons el tipus de llar. Si mirem les dades del 2011, veiem que hi ha hagut una gran disminució de la taxa de pobresa de les persones de més de 65 anys, ja que els alts valors que havien mantingut des de 2005 fins al 2009 es redueixen fins al 26% al 2011. Per contra, on es concentren els principals riscos de pobresa és en les famílies nombroses, que al 2011 tenen una taxa del 64,4%. Pel que fa a les llars monoparentals amb fills, tot i que la manca de dades del 2011, observem una tendència irregular però que té una taxa de pobresa de les més altes, amb un 41,12% de mitjana de l'any 2005 al 2010.

Taula 14. Taxa de pobresa per composició de la llar. Catalunya

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Llars sense fills dependents (a)							
Unipersonal	38,7%	33,3%	28,3%	30,4%	28,7%	28,1%	23,7%
De menys de 65 anys	24,3%	...	13,6%	21,0%	17,6%	21,6%	21,9%
De 65 i més	55,7%	51,7%	46,4%	41,4%	41,4%	36,1%	26,0%
Amb dos adults	17,1%	18,6%	21,3%	17,7%	17,0%	14,5%	13,2%
De menys de 65 anys	9,2%	11,7%	12,8%	10,4%	11,7%	10,8%	9,5%
Amb almenys un de 65 i més	27,9%	26,9%	31,9%	27,2%	23,8%	19,3%	17,9%
Llars amb fills dependents							
Un adult amb un o més fills dependents	36,4%	41,6%	33,2%	48,0%	40,9%	46,6%	...
Dos adults amb un o més fills dependents	17,4%	21,0%	17,0%	16,4%	21,7%	21,3%	24,3%
Amb un fill dependent	10,9%	14,2%	11,5%	12,4%	20,8%	20,2%	15,5%
Amb dos fills dependents	19,0%	23,3%	17,8%	15,8%	17,6%	17,8%	22,5%
Amb tres o més fills dependents	33,9%	35,5%	37,4%	45,7%	60,3%	47,5%	64,4%

... No es disposen de casos suficients

Nota (a): Persones menors de 16 anys i entre 16 i 24 anys que viuen almenys amb un dels pares i que són econòmicament inactives.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'ECV_2005 fins 2009, INE i Idescat.

Tal com s'observa en la taula 15, la mitjana d'ingressos anuals a la llar ha disminuït en general a totes les llars, però de manera més pronunciada en certes situacions familiars. Amb la creixent incorporació de la dona al mercat laboral formal i del creixement de les expectatives de consum i de benestar material la família de doble ingrés és avui una realitat legitimada social i políticament. Tanmateix, un dels efectes imprevistos d'aquest fet és que les llars amb un sol sustentador, especialment si estan encapçalades per dones amb un baix nivell d'ingressos, experimenten un risc més gran de caure en la precarietat econòmica. Segons les dades del *Panel de Famílies i Infància del CIIMU* del 2010, una llar on tots dos membres treballen (ja siguin els dos progenitors o un progenitor i la seva nova parella) tenen uns ingressos de gairebé 36.000 euros anuals de mitjana a la província de Barcelona, mentre que aquests es redueixen un terç quan només treballa un dels dos membres.

Taula 15. Mitjana d'ingressos anuals a la llar segons situació laboral, estructura familiar, nombre de persones de la llar i lloc de naixement del pare i la mare. Província de Barcelona.

	Ingressos 2006	Ingressos 2010
Situació laboral de la llar		
Llars biparentals o reconstituïdes		
Els dos treballen	38.146,51	35.952,48
Només un treballa	26.636,19	23.202,27
Cap dels dos treballa	—	16.800,00
Llars monoparentals		
Treballa	23.253,97	19.866,14
No treballa	17.357,64	11.978,57
Estructura familiar		
Monoparental	22.729,30	18.498,40
Biparental	35.470,27	31.848,50
Reconstituïda	32.215,63	30.480,00
Origen de mare i pare		
Tots dos estrangers	25.909,97	21.240,00
Un o tots dos d'origen espanyol	33.955,52	30.022,93

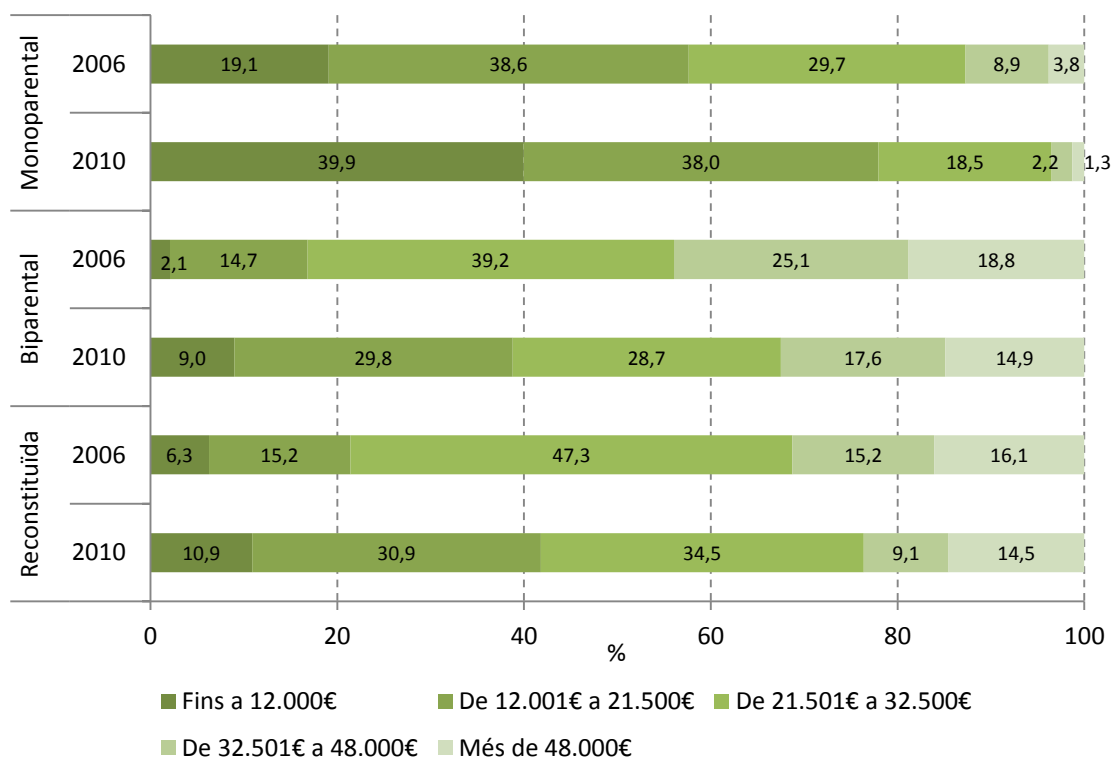
— Menys de 20 casos.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006 i 2010, CIIMU.

El gràfic 31 ens indica amb detall el nivell d'ingressos anuals a la llar segons el model d'estructura familiar en el 2006 i 2010. Les llars monoparentals són les que pateixen

més vulnerabilitat econòmica respecte les famílies biparentals o reconstituïdes, tal com hem assenyalat anteriorment. Tot i que els ingressos han disminuït en general a totes les llars, destaca que en el 2010 gairebé el 40% de les famílies monoparentals amb fills adolescents tenien uns ingressos a la llar inferiors a 12.000€, més del doble que en el 2006.

Gràfic 31. Nivell d'ingressos anuals a la llar segons estructura de la llar.
Província de Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006 i 2010, CIIMU.

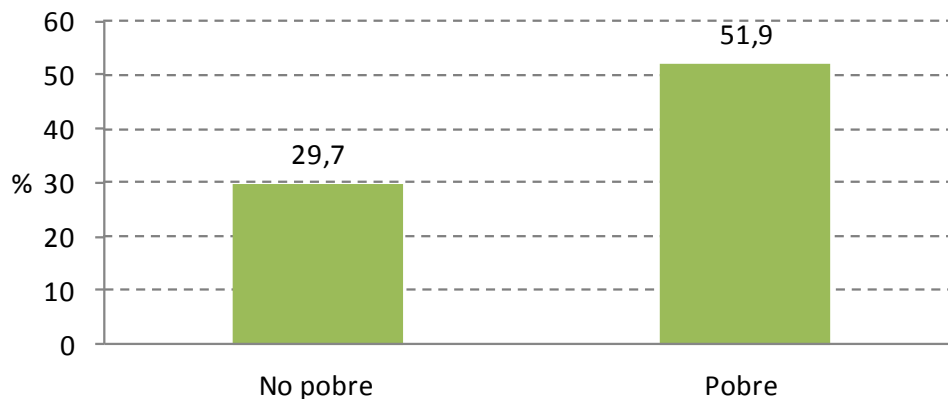
2.1.3.3 Les conseqüències de la pobresa en els fills i filles

Les situacions de pobresa en les llars tenen conseqüències per a tots els seus membres, però molt especialment pels infants. La pobresa està associada a un major risc de mortalitat infantil, baix pes al néixer, baixos rendiments acadèmics, abandonament escolar, problemes de comportament, embarassos en l'adolescència o dificultats d'inserció en el mercat laboral. L'experiència de la pobresa i la desigualtat en els primers anys de vida condueix a formes diferenciades de viure la infància que fins i tot es poden arrossegar a l'etapa adulta. A més, existeix una probabilitat força

elevada que els fills de famílies pobres acabin convertint-se en pares pobres, transmetent-se intergeneracionalment la pobresa (Esping-Andersen 2005).

Sabem, per exemple, que l'èxit o el fracàs educatiu pot ser, cada cop més, un condicionant en la futura situació dels joves en una societat desigual. Però l'evolució educativa està fortament condicionada per les situacions de vulnerabilitat o exclusió que pateixin les famílies. En les llars per sota del llindar de pobresa, la meitat dels adolescents han repetit almenys un cop. En canvi, tot i que és un percentatge considerable, entorn el 30% dels adolescents de llars amb menys constreyniments econòmics ha repetit alguna vegada (gràfic 31).

Gràfic 31. Adolescents que han repetit almenys una vegada segons situació de pobresa. Província de Barcelona

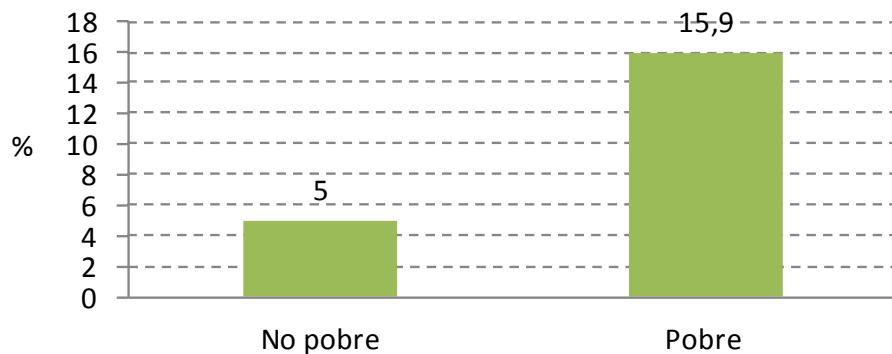

Font: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2010, CIIMU.

Igualment, sabem que l'abandonament escolar és una de les màximes expressions del fracàs educatiu en els joves. Les dades del Panel de Famílies i Infància del CIIMU mostren que el percentatge d'adolescents que surten de la dinàmica educativa abans de completar la secundària post-obligatòria en les famílies que estan per sota del llindar de pobresa és tres cops més elevat que les famílies que superen aquest llindar, sent la proporció de 15,9% i 5% respectivament (gràfic 32).

**Gràfic 32. Adolescents que han abandonat els estudis^(a)
abans de completar la secundària post-obligatòria.
Província de Barcelona**

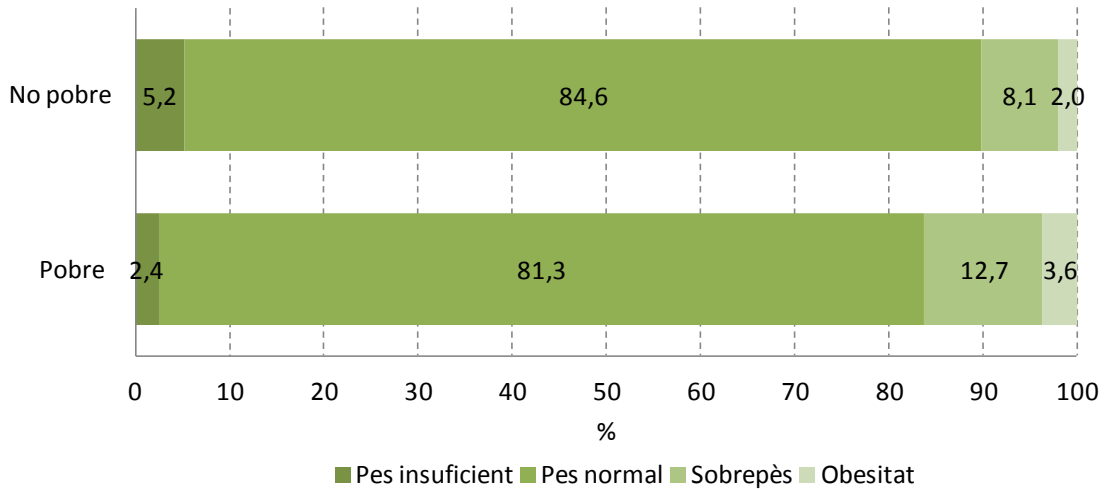

Nota (a): Per mesurar l'Abandonament Escolar s'ha utilitzat la definició proposada per l'OCDE: abans de completar secundària post-obligatòria i només aquells que tenen entre 18 i 24 anys.
Font:Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2010, CIIMU.

La pobresa té també conseqüències en l'estat de salut de les persones (gràfic 33). Així per exemple, en els darrers anys en els països desenvolupats s'està produint una tendència a l'alça de persones i infants que tenen més pes de l'aconsellat com a conseqüència de l'augment de productes amb alt contingut de sucres i greixos en la dieta diària. Les dades mostren que les famílies amb menys recursos econòmics, que està correlacionat amb pares amb nivells educatius més baixos, tenen un consum d'aliments més hipercalòrics que les famílies amb més recursos (correlacionats amb nivells educatius més elevats).

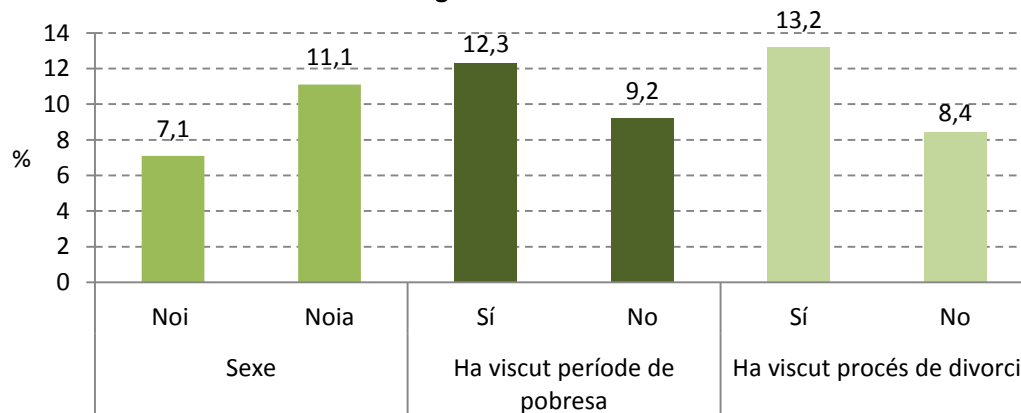
Gràfic 33. Índex de massa corporal dels adolescents segons llindar de pobresa. Província de Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2008, CIIMU.

En el gràfic 34 es poden observar també les diferències entre les famílies amb fills que han passat algun període de privació econòmica o que han passat algun procés de divorci. Hi ha una diferència significativa entre les famílies que han passat algun d'aquests esdeveniments i les que no els han passat. Les famílies amb certa fragilitat econòmica tenen més risc de patir situacions d'ansietat familiar i tensions que poden ser transmeses als infants i adolescents. El 12,3% de les famílies que han estat en algun moment per sota del llindar de pobresa tenen algun fill que se li ha diagnosticat alguna malaltia relacionada amb trastorns mentals, tres punts percentuals més que les que no han passat per algun d'aquest nivells d'insuficiència econòmica.

Gràfic 34. Adolescents que tenen o han tingut depressió, ansietat o altres trastorns mentals diagnosticats. Província de Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2010, CIIMU.

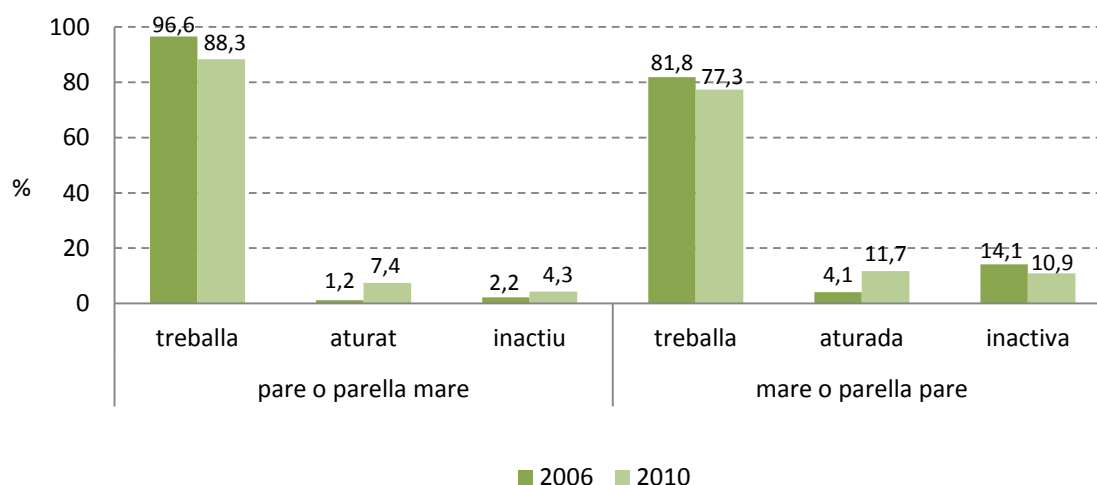
2.1.3.4 Ocupació, petit comerç i crisi laboral

El grau de vinculació de les famílies amb el mercat de treball és el principal factor responsable de la seva situació econòmica. Una vinculació que pot variar al llarg del temps com a conseqüència de situacions de pèrdua del treball, la incorporació o l'abandonament d'un membre de la llar en el mercat laboral. L'augment de població en situació d'atur no només desencadena una situació de vulnerabilitat i un augment de la precarietat en els individus aturats i les seves parelles, sinó que també en pateixen les conseqüències d'una manera directa els fills, amb el risc que condicioni el seu desenvolupament al llarg de les seves vides.

Un dels canvis més crucials, a causa del seu efecte sobre la vida familiar, és la incorporació de la dona, mare de família, al treball remunerat. Això ha provocat que en més de la meitat de les llars ambdós pares estiguin treballant. Segons dades *del Panel de Famílies i Infància* del CIIMU, el percentatge de pares o parelles de la mare amb fills adolescents que estan a l'atur s'ha multiplicat per sis entre el 2006 i el 2010, passant d'un 1,2% a un 7,4%. El nombre de mares o parelles del pare aturades també ha augmentat considerablement, passant del 4,1% el 2006 al 11,7% el 2010. Així, el percentatge de pares o parelles de les mares que treballen de forma remunerada en el 2010 ha disminuït vuit punts respecte el 2006 i en el cas de les mares o parelles del pare ha baixat en quatre punts i mig. A més, a Catalunya la taxa d'atur de llarga durada s'ha multiplicat per sis entre el 2006 i el 2010, passant d'un 1,2% de la població activa a un 7,4% (gràfic 35).

Gràfic 35. Situació laboral del pare i la mare o les seves parelles. Província de Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir del Panel de Famílies i Infància 2006 i 2010, CIIMU.

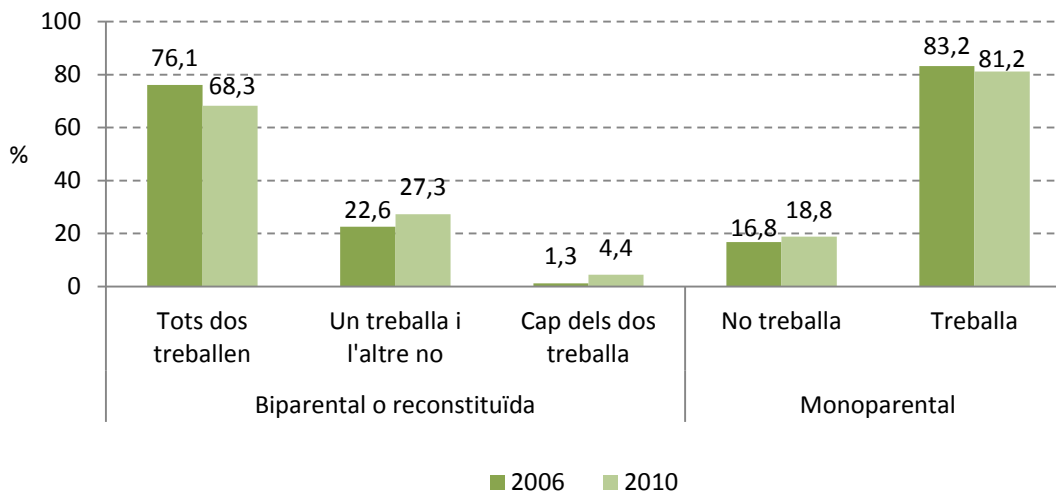
Cal destacar també la disminució del percentatge de dones en situació inactiva (passa del 14,1% al 2006 a 10,9% al 2010). Un 24% d'aquestes mares que en el 2006 estaven en una situació d'inactivitat (principalment mestresses de casa), en el 2010 estan treballant. Les causes de la incorporació de les mares amb fills adolescents al mercat laboral són diverses. Per una banda, davant la dificultat de mantenir l'estabilitat econòmica de la llar en moments de crisi amb només el sou d'un dels integrants de la parella, generalment de l'home, moltes mares que potser ja no tenen tantes responsabilitats de cura del fills decideixen incorporar-se al mercat de treball. Per altra banda, es pot donar el cas en que s'hagi perdut la principal font d'ingressos de la llar (ja sigui per defunció, divorci o separació), fet que duu a que aquestes mares hagin de buscar feina.

L'augment de la inseguretat laboral produïda per la crisi i un mercat cada cop més basat en contractes temporals, i la relació entre els sous baixos i els costos elevats familiars (en especial l'habitatge) exigeix a les famílies, cada cop més, una doble presència en el mercat de treball per tenir un mínim d'estabilitat econòmica a la llar. Ara bé, la crisi ha fet augmentar el nombre de llars on ningú té feina. A Catalunya, el percentatge de menors de 18 anys que viuen en llars on cap membre treballa s'ha triplicat en els darrers cinc anys, passant del 3,7% al 2005 a un 11,2% al 2010. Segons dades del *Panel de Famílies i Infància* del CIIMU a la província de Barcelona, el percentatge de famílies amb dos sous ha disminuït vuit punts respecte el 2006, passant d'un 65% al 2006 a un 57% al 2010. Les famílies on cap dels dos membres treballa ha passat d'un 1,3% a un 4,4% i les llars monoparentals on el progenitor que

encapçala la llar no treballa han augmentat en dos punts, arribant a gairebé el 19%. Aquest fet suposa un indicador més de l'augment de la precarietat econòmica i laboral d'aquestes famílies (gràfic 36).

**Gràfic 36. Situació laboral de la llar.
Província Barcelona**

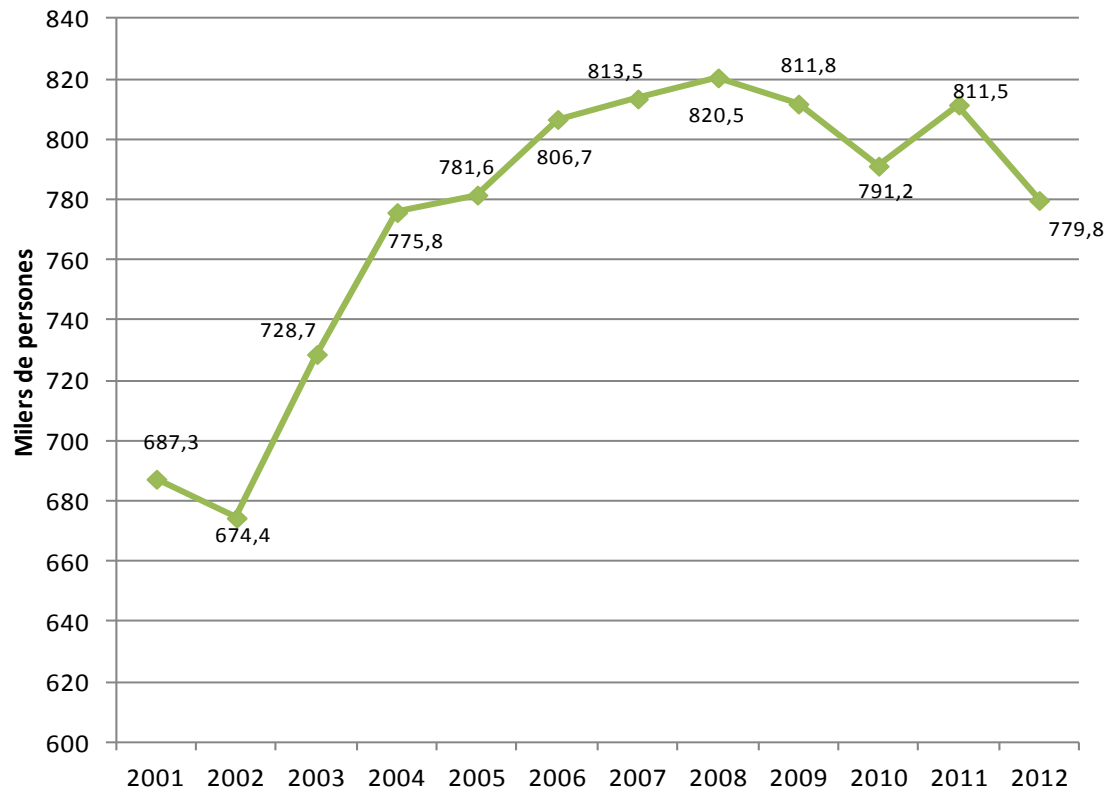

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006 i 2010, CIIMU.

A la ciutat de Barcelona les dades reflecteixen la mateixa tendència d'increment de l'atur i la precarietat laboral. A partir del 2002 i fins el començament de la crisi econòmica la població activa de Barcelona ha tingut un comportament general de creixement. De 687.300 persones actives al 2001 es passa a més de 820.000 l'any 2008, any en el que es dona el nombre de població activa més alt. A partir del 2008, comença un període de decreixement, amb moments de petit creixement, com l'any 2009 on es torna a superar les 800.000 persones actives, per arribar al 2012 a un nombre no superior a 780.000 persones (gràfic 37).

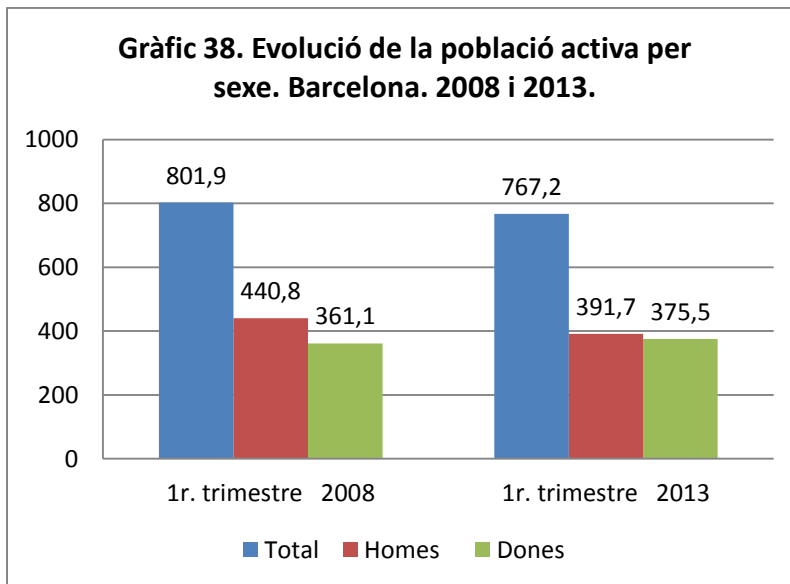

Gràfic 37. Evolució de la població activa a Barcelona, 2001-2012

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Ajuntament de Barcelona i Instituto Nacional de Estadística (INE). Encuesta de Población Activa (3r. Trimestre) . 2001-2012.

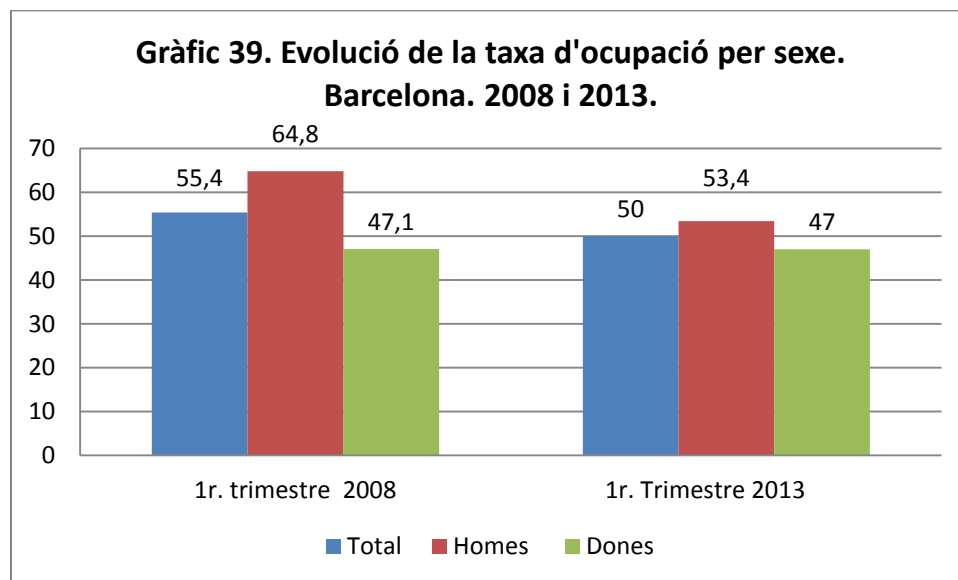
Tal i com s'observa a les relatives a l'evolució de la població activa, hi ha hagut una certa disminució del nombre total de persones actives. Aquest moviment ve donat per la lleu baixada dels homes actius però també per què cada cop hi ha més dones en aquesta categoria: és a dir, que treballen, o busquen feina (gràfic 38).

Nota: Dades en milers.

Font: Encuesta de Población Activa. INE.

A partir del gràfic 39, veiem que la taxa d'ocupació global i la dels homes han disminuït en els últims cinc anys, sent la dels homes la més forta per la davallada en més de 10 punts, però no en el cas de les dones, aquesta s'ha mantingut.

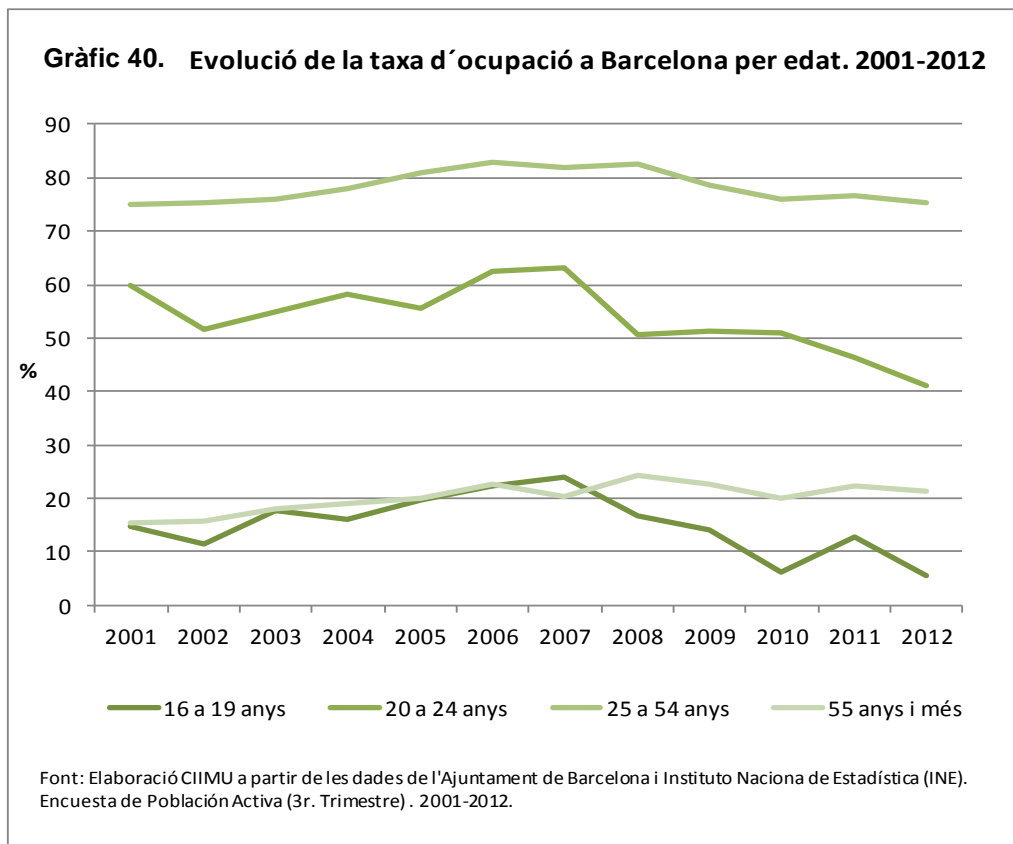

Font: Encuesta de Población Activa. INE.

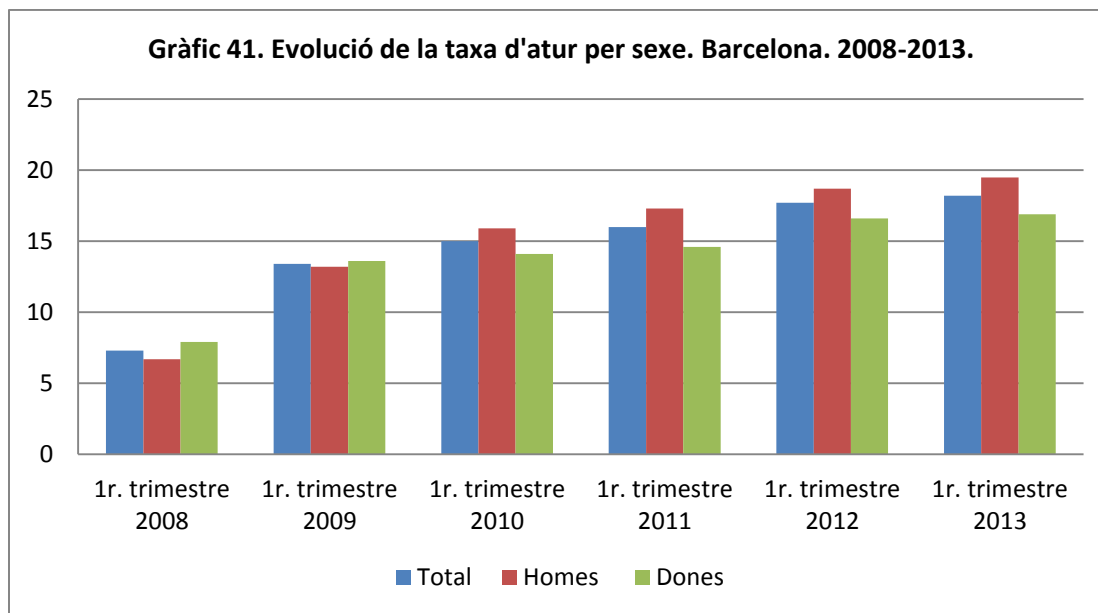
En relació a l'evolució de la taxa d'ocupació a Barcelona per grups d'edat (gràfic 40), la dada que crida més l'atenció és la forta davallada en els joves entre 16 i 24 anys. Els joves entre 16 i 19 anys, que són els que tenien ja les taxes d'ocupació més baixes (al

voltant del 25% l'any 2007) han arribat l'any 2012 a una taxa del 5%, perdent gairebé 20 punts percentuals en un període de cinc anys. D'altra banda, la taxa d'ocupació dels joves entre els 20 i 24 anys ha patit una disminució de més de 22 punts percentuals entre 2007 (63'2%) i 2012 (4i%).

Pel que fa a la taxa d'atur per sexe (gràfic 41), observem l'augment global que hi ha hagut durant des del 2008. L'augment en homes i dones ha estat progressiu, sobretot a partir del 2010, però amb valors diferents: els homes presenten la major taxa, i la de les dones, tot i que també augmenta, es manté per sota, entre 2 i 3 punts segons l'any.

Font: Encuesta de Población Activa. INE.

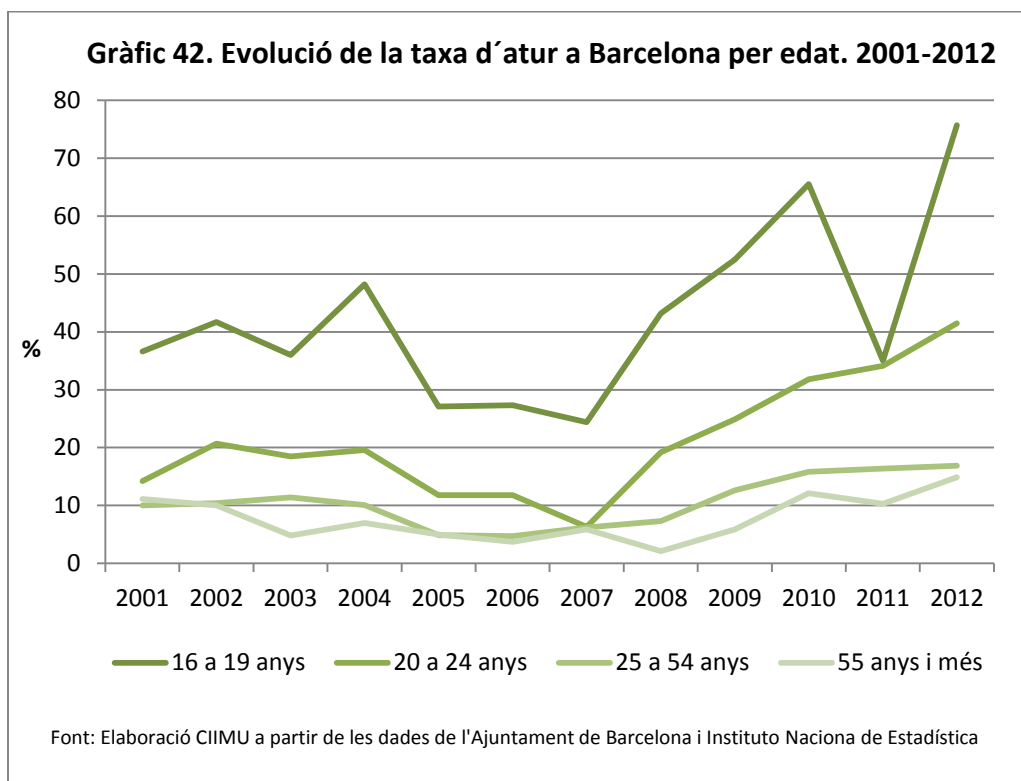
Tant les taxes d'ocupació com les taxes d'atur són més altes pels homes que per les dones. Això simplement indica que, a nivell absolut, hi ha un nombre molt més elevat d'homes dins la categoria de població activa que no pas dones. Per tant, proporcionalment, també n'hi ha més tant d'ocupats com d'aturats.

Per contra, les dones tenen taxes d'atur més baixes, però això no vol dir que sigui perquè estan més ocupades, sinó que es deu al fet que hi ha menys dones a la població activa que homes, i en canvi n'hi ha moltes més catalogades com a inactives (que no treballen de manera remunerada, ni declaren estar buscant feina).

La posició que ocupen les persones al mercat laboral té un impacte directe en les seves condicions de vida. Homes i dones presenten patrons de presència i absència en el mercat laboral molt diferents i, per tant, les necessitats d'atenció social també seran diferencials. És important tenir en compte les condicions en les quals les persones arriben a l'atur, ja que també hi ha diferències significatives per raó de sexe. Les dones, tradicionalment, han presentat trajectòries laborals més lligades al cicle vital. Això significa que han tingut més entrades i sortides del mercat i que, alhora, la seva presència en el mercat de treball ha estat més precària (més contractes temporals, més jornades parcials per poder compatibilitzar les diferents esferes vitals, etc). La conseqüència d'això és que ara elles tenen pitjors condicions d'atur que ells: tenen prestacions per desocupació més curtes, i amb quanties monetàries més baixes. En canvi, els homes, com que venien de trajectòries laborals més lineals (sense tantes entrades i sortides), i alhora gaudien de salaris més alts en el mercat laboral, ara disposen de millors prestacions d'atur que les dones.

En les taxes d'atur veiem un augment en totes les edats, **sent els joves d'entre 16 i 24 anys els que han tingut un increment més dràstic i, sobre tot, més ràpid. Entre els de 16 a 19 anys la taxa d'atur ha passat del 24,4% al 2007 al 75,7% l'any 2012 i entre els de 20 a 24 anys, la taxa d'atur ha passat del 6,3% l'any 2007 a més del 40% l'any 2012, multiplicant-se gairebé per set en només cinc anys (gràfic 42).**

Mereix una especial atenció l'Enquesta sobre "La situació de les petites empreses comercials als municipis de l'àmbit de la Cambra de Comerç de Barcelona des de la perspectiva de gènere" de la Diputació de Barcelona i la Cambra de Comerç de Barcelona, del desembre del 2010. Les dades mostrades seran a nivell de la província de Barcelona, tret de quan s'especifiqui que es tracta de Barcelona ciutat. Els punts més interessants de l'enquesta es destaquen a partir de la titularitat del comerç, les motivacions i satisfaccions professionals de les dones, la percepció de les problemàtiques actuals del sector i les propostes de millora des de la perspectiva de gènere.

En funció de qui és la persona titular del comerç, hi ha unes tendències sobre les responsabilitats amb el comerç. En general, quan es comparteix la responsabilitat del dia a dia del negoci amb algú altre (en el 14,5% dels casos), es fa majoritàriament

amb la parella (50,6%), però seguit d'un altre familiar o amic (25,9% dels casos). Quan el titular és un home, aquests tendeixen a compartir responsabilitat, preferentment a la parella (64,2%), o un familiar, especialment els fills (20,8%). Les dones, en canvi, quan comparteixen la responsabilitat del negoci ho fan amb major proporció amb una persona contractada.

Les motivacions principals de les dones per dedicar-se al comerç són (a Barcelona) el desenvolupament professional (38,6% dels casos), la continuïtat del negoci familiar (29,8%) i la millora de la conciliació de la vida personal, familiar i professional (14,4%). En quant a la satisfacció de les dones amb la professió (de mitjana), la conciliació de la vida professional i familiar queda en tercer lloc, després de la realització professional i el reconeixement social, però abans dels ingressos econòmics, que és el pitjor valorat. Cal destacar que en el sector de dones de 35-54 anys, la satisfacció envers a la conciliació entre la vida personal/familiar i professional és significativament més baixa que en la resta d'edats. Aquest fet pot ser perquè és en aquest tram on s'acostuma a tenir més càrregues familiars i la conciliació es fa més difícil.

Quan es demana als titulars en general sobre la seva percepció vers les problemàtiques actuals del sector, del conjunt de respostes la més relacionada amb la conciliació familiar podria ser la dels horaris sacrificats, que representen el 6,8% de les respostes per a dones i homes a Barcelona, i així, el vuitè problema d'un total de 16. A nivell de província, però, això es converteix en un 3,5% pels homes i el 7,2% per les dones. Quan es pregunta a homes i dones per separat sobre les problemàtiques del sector, hi ha diferències remarcables. Els homes enquestats donen major importància a la crisi, per tant, la situació conjuntural, però les dones diversifiquen més les seves respostes i, així, donen major importància a factors de caràcter estructural.

Per últim, tractarem les propostes de millora de les enquestades. La proposta que rep més suport (amb xifres molt similars entre Barcelona i a nivell de província) és la d'incrementar les ajudes públiques (formació per als relleus de baixa maternal, per a la conciliació...), amb el 35% de les respostes. Les dones comerciantes entre 18-34 anys són les que demanden més aquestes ajudes públiques amb el 38,8% de les respostes.

Com a conclusions, podem dir que més dones no titulars, que homes no titulars, actuen com a co-responsables del negoci, ajudant a l'home titular o són co-empresàries amb el marit. En proporció, els homes es fan ajudar més per llurs parelles i/o filles i fills que les dones, que acudeixen al mercat laboral. Així, **les dones titulars de petit comerç creen negoci i són generadores d'ocupació, en major**

proporció que els homes es suporten més en els lligams familiars. A més, les dones cerquen en el comerç principalment la seva realització professional i conciliació amb la vida privada.

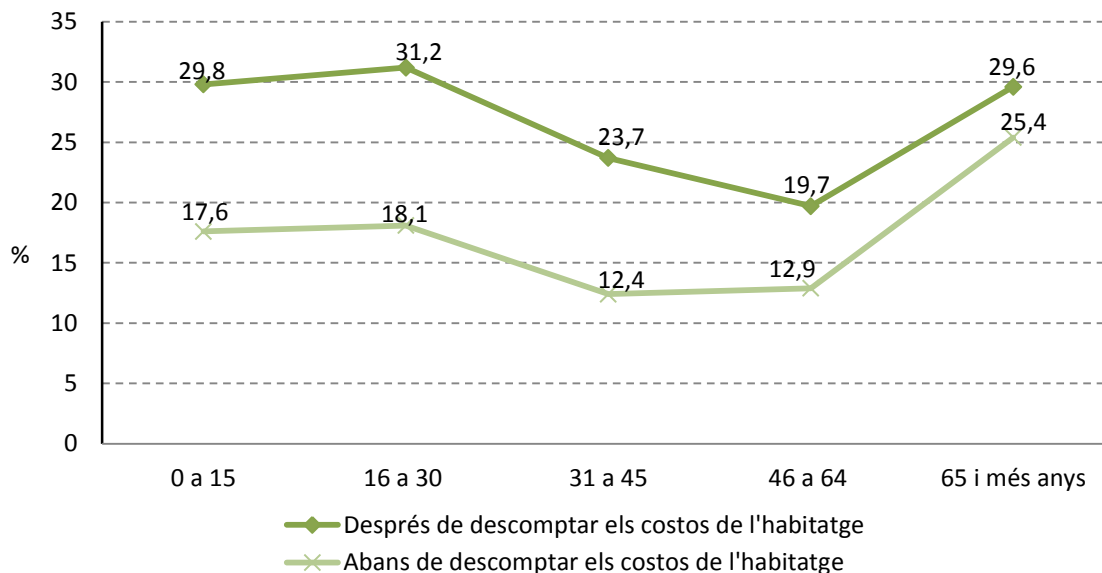
2.1.3.5 L'habitatge: un risc anunciat

Una de les despeses més importants en la majoria de llars és el cost de l'habitatge. Aquesta despesa bàsica pot arribar a tenir una influència molt elevada en els nivells de privació econòmica. Segons dades de la *Encuesta de Condiciones de Vida* del Instituto Nacional de Estadística (INE) del 2009, la taxa de risc de pobresa segons el règim de tinença de l'habitatge a Catalunya és del 15,6% en les persones amb habitatge de cessió gratuïta, el 15,9% en les persones amb habitatge de propietat, i el 31,3% en les persones en règim de lloguer. Aquesta càrrega financera pot diferenciar enormement la situació de vulnerabilitat en perfils que, a priori, són semblats. Per exemple, aquesta càrrega no suposarà el mateix per a un pensionista jubilat que té un habitatge sense pagaments pendents, que per a aquells que tenen un règim de lloguer o hipoteca.

La taxa de pobresa es calcula habitualment mitjançant els ingressos de la llar i les unitats de consum abans de descomptar els costos d'habitatge. En canvi, el gràfic 43 ens mostra la comparativa de les taxes de pobresa abans i després de descomptar aquesta despesa en l'habitatge. Com es pot observar, l'impacte de pagaments de lloguers i hipoteques és considerable, especialment en les llars amb infants i joves. Les cohorts menys perjudicades pel pagament de l'habitatge són les de més edat. En l'estudi sobre *Inclusió Social a Espanya i Catalunya*, realitzat pel CIIMU l'any 2008 (Gómez-Granell, Mari-Klose, P. et al., 2008) es mostra com el percentatge de majors de 65 anys sota el llindar de pobresa augmenten prop de 4 punts després de tenir en compte el cost de l'habitatge.

Gràfic 43. Taxa de pobresa moderada abans i després de descomptar els costos de l'habitatge segons grup d'edat. Catalunya

Nota: La taxa de pobresa moderada correspon al 60% de a mediana dels ingressos equivalents a Catalunya.
Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'ECV_2008, INE.

En un context d'alt nivell de precarietat laboral juvenil amb elevats preus d'habitatge, l'emancipació suposa un procés de transició gairebé impensable per a molts, provocant situacions negatives tant pels individus com per a la societat (expectatives pessimistes, desànim, taxes baixes de fecunditat). Els efectes del cost d'habitatge són bastant importants per a les cohorts més pròximes als inicis de la formació d'una família i criança dels fills que serien els que tenen entre 31 i 45 anys. Si aquests tenien un dels percentatges més baixos de taxa de pobresa descomptant els costos d'habitatge (12,4%), un cop es tenen en compte arriben fins al 23,7%.

Una de les diferents clares en la qual es visualitza l'exclusió social que pateixen les famílies és la que fa referència a l'habitatge i l'entorn. L'exclusió residencial es pot definir com els processos que condueixen a determinats grups o col·lectius a no poder resoldre de manera satisfactòria i autònoma les seves pròpies necessitats residencials, que s'articulen al llarg del cicle vital.

L'anàlisi de la realitat residencial ens serveix per mesurar en quines condicions viu la població i quines són les problemàtiques que se'n deriven de la no cobertura de les necessitats específiques segons les seves característiques.

El cost de l'habitatge no és un factor que tothom sofreix de la mateixa manera. No és el mateix parlar de famílies que tenen ingressos reduïts i que no han de fer front a cap tipus de pagament per l'habitatge, que famílies amb ingressos reduïts però que han de fer front als costos d'un lloguer o d'una hipoteca. Segons les dades del *Panel de Famílies i Infància*, el 41% de les famílies amb adolescents de la província de Barcelona tenen l'habitatge totalment pagat o cedit gratuïtament, el 45,6% són habitatges de propietat amb pagament pendents (hipoteques) i un 13,4% de lloguer.

El lloguer és una de les estratègies menys emprades per les famílies catalanes en relació al pagament de l'habitatge. La cultura de la propietat com a símbol d'èxit, de millora o d'inversió per a la família comporta una inclinació favorable cap a la compra d'habitatge mitjançant els crèdits bancaris i les hipoteques com a forma de pagament d'aquests.

Tot i que l'establiment d'una hipoteca suposa, en la majoria de casos, una despesa constant durant molts anys, en els darrers temps tot tipus de famílies amb més o menys estabilitat laboral van arribar a accedir-hi. Aquesta situació pot esdevenir un factor de més vulnerabilitat en aquelles famílies que tenen uns ingressos més reduïts, però també, aquells que tenen ingressos més variables degut a la inestabilitat laboral en la que se situen, ja sigui pel tipus de contracte o pel sector del mercat laboral en que es troben. En un context de crisi econòmica el règim de tinença d'habitatge és un factor determinant de risc d'exclusió social per les famílies, sobretot pel perill de no poder fer front a les hipoteques (que pot arribar a comportar la pèrdua de l'habitatge i mantenir pagaments pendents amb el banc) i amb conseqüències tan greus com el desnonament, que també pot succeir en el cas de famílies en lloguer. La gran diferència és que les famílies de lloguer tenen més possibilitats de mobilitat per reduir la despesa en l'habitatge, mentre que les d'hipoteca estan lligades a un nivell determinat de despesa.

**Taula 15. Llars segons Règim de tinença habitatge principal.
Barcelona 2006 - 2011**

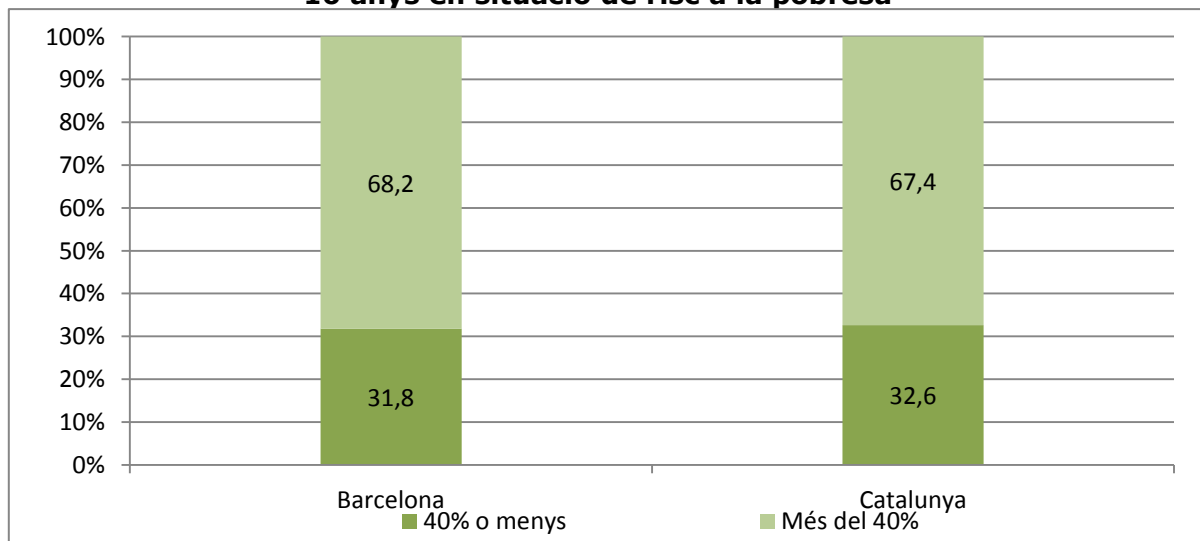
%	2011	2006
Propietat, per herència o per donació familiar		5,71
Propietat totalment pagada	41,29	43,09
Propietat amb pagaments ajornats	17,07	22,15
Lloguer	36,11	25,45
Altres règims de tinença	3,08	3,56

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població. Idescat ERMB

Si comparem les dades sobre règim de tinença de l'habitatge principal a Barcelona (taula 15), de l'any 2006 i 2011 veiem que ha augmentat el percentatge d'habitatges en lloguer, que ha passat de 25,45% al 2006 a 36,11% al 2011, mentre que el percentatge de llars que viuen en règim de propietat ha disminuït en termes generals. Una dada significativa, que pot estar relacionada amb els desnonaments, és la disminució en un 5% de llars en propietat que encara no han finalitzat el pagament.

En tot cas, al marge del règim de tinença de l'habitatge principal on viuen les llars, el que resulta clarament rellevant en relació amb la pobresa infantil és la proporció de la renda familiar destinada al pagament de l'habitatge. Tal i com mostra el gràfic 44, tant a Barcelona com a Catalunya, més de dos de cada tres infants en situació de risc a la pobresa viuen a llars on es destina més del 40% de la renda familiar disponible a despeses associades amb l'adquisició i/o el manteniment de l'habitatge.

Gràfic 44. Taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge (més del 40% de la renda disponible de la llar). Barcelona i Catalunya, 2011. Població menor de 16 anys en situació de risc a la pobresa

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011

Les evidències examinades suggereixen, inequívocament, que l'exclusió residencial agreuja altres problemàtiques. Les famílies amb problemes econòmics han de fer front a situacions extremes quan no poden fer-se càrrec de la despesa de l'habitatge. Aquests esdeveniments repercuteixen a tots els membres de la família de forma emocional (preocupació, estrès o tensió) i dificulten encara més la sortida de la situació d'exclusió.

En síntesis, les condicions de vida de la família són altament sensibles als canvis del seu entorn social. La situació econòmica de les famílies és cada cop més preocupant. La crisi econòmica iniciada el 2008 s'ha fet palesa en les famílies, incrementant-se de manera molt significativa l'atur tant en mares com en pares. L'augment de la inseguretat laboral produïda per la crisi, els contractes temporals i els sous baixos, juntament amb l'elevat nivell de despesa de la majoria de famílies (en especial per l'habitatge) exigeix cada cop més una doble presència en el mercat de treball per tenir un mínim d'estabilitat econòmica a la llar.

Tot i això, la mobilitat de les famílies segons els seus nivells econòmics tendeix a la baixa, augmentant així el nombre de famílies en risc d'exclusió. Els ingressos anuals de les llars amb han disminuït considerablement en els últims anys. Les famílies que abans de la crisi ja tenien ingressos baixos són les grans perjudicades, empitjorant encara més la seva situació econòmica. Els perfils d'aquestes famílies correspon a famílies amb una situació laboral precària, les llars monoparentals, i les famílies d'origen immigrant. Les famílies monoparentals, en tenir per definició un sol sustentador, es troben en una situació econòmica més vulnerable. A més a més, la majoria de les llars monoparentals estan encapçalades per dones, que tenen taxes d'atur, temporalitat i precarietat laboral més elevada que els homes. Per altra banda, les famílies d'origen immigrant acostumen a tenir les rendes més baixes, ja que generalment obtenen feines de baixa qualificació i amb sous baixos.

2.1.3.6 La salut a les famílies

El millor indicador sobre l'estat de salut en la població és aquest en què es demana sobre la percepció de l'estat de salut d'un mateix. Les dades mostren que, per una banda, hi ha un augment de la percepció d'un molt bon estat de salut, mentre que ha disminuït la percepció d'un dolent o molt dolent estat de salut. El 70% de la població considera que té un estat de salut bo o molt bo (taula 16).

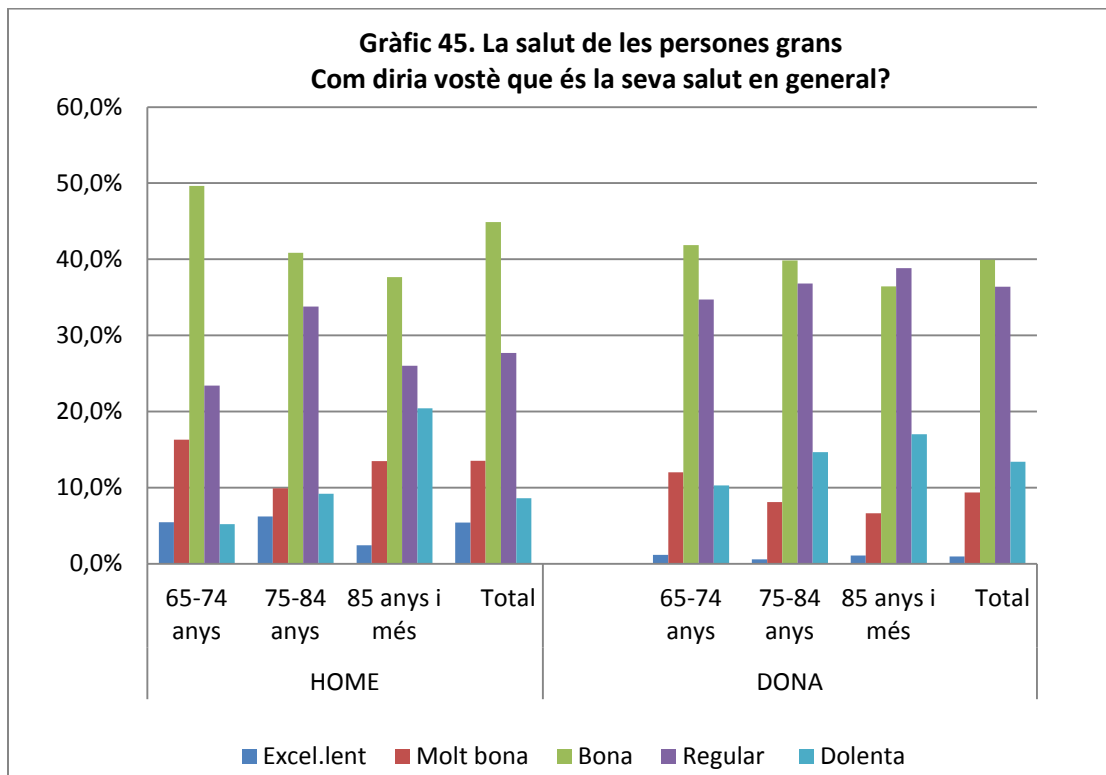

Taula 16. Valoració de l'estat de salut de la població de Barcelona. 2006 i 2011. Població de 16 anys i més (%)

Estat de salut	2006	2011
Molt bo	17,6	23,7
Bo	55	45,5
Regular	19,8	17,8
Dolent o molt dolent	7,6	3,9
No consta	-	9,1

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011

A l'Enquesta Salut Pública 2011, es va preguntar de forma específica a les persones majors de 65 anys sobre la seva pròpia salut. Podem veure que majoritàriament és bona o regular (gràfic 45). Observem també que la percepció de salut dolenta és pitjor en les dones 13,4% que en el homes (8,6%), i que hi ha més homes 5,4% que consideren que tenen una salut excel·lent que dones (1,2%)

Font: Elaboració dades Recerca i Coneixement a partir de l'Enquesta de Salut 2011 de l'Agència de Salut Pública

2.1.3.7 Sostenibilitat a les llars

Sobre la sostenibilitat en les llars barcelonines, les dades que es mostren a continuació sobre la recollida orgànica estan contemplades des de la perspectiva domèstica (taula 17). Així doncs, podem veure que en cinc anys els residus domèstics de la recollida orgànica són més del doble.

Taula 17. Tones recollides de residus orgànics

2007	2008	2009	2010	2011
30.411	28.130	30.044	85.015	78.317

Font: Direcció de Serveis de Neteja i Gestió de Residus. Hàbitat Urbà. Ajuntament de Barcelona.

2.1.3.8 Les tecnologies de la informació i la comunicació a les llars

L'accés a Internet des de les llars són un bon indicador per valorar en quina situació es troben les llars respecte a les tecnologies de la informació i la comunicació. Segons el següent quadre, la presència d'Internet ha augmentat un 10% aproximadament a Barcelona i Espanya, i en un 8,3% a Catalunya (taula 18).

Taula 18. Internet a les llars de Barcelona, Catalunya i Espanya. 2009-2011.

	Barcelona	Catalunya	Espanya
% habitatges amb internet			
2009	65,9	62,7	54
2010	72,4	68,3	59,1
2011	75,7	71	63,9

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona

2.2 Les polítiques de suport i atenció a les famílies

En un context global de canvis econòmics i socials accelerats, intensificats per la crisi econòmica que afecta amb força la zona euro i els països del sud d'Europa en particular, les institucions socials i polítiques consolidades durant la societat industrial travessen per moments de gran malestar i crisi. La institució familiar, que a Espanya i Catalunya ha patit transformacions molt importants en els darrers anys, està rebent de manera intensa l'impacte d'aquesta crisi i els seus membres veuen dia a dia com empitjoren les seves condicions de vida i es compromet el futur dels seus fills i filles.

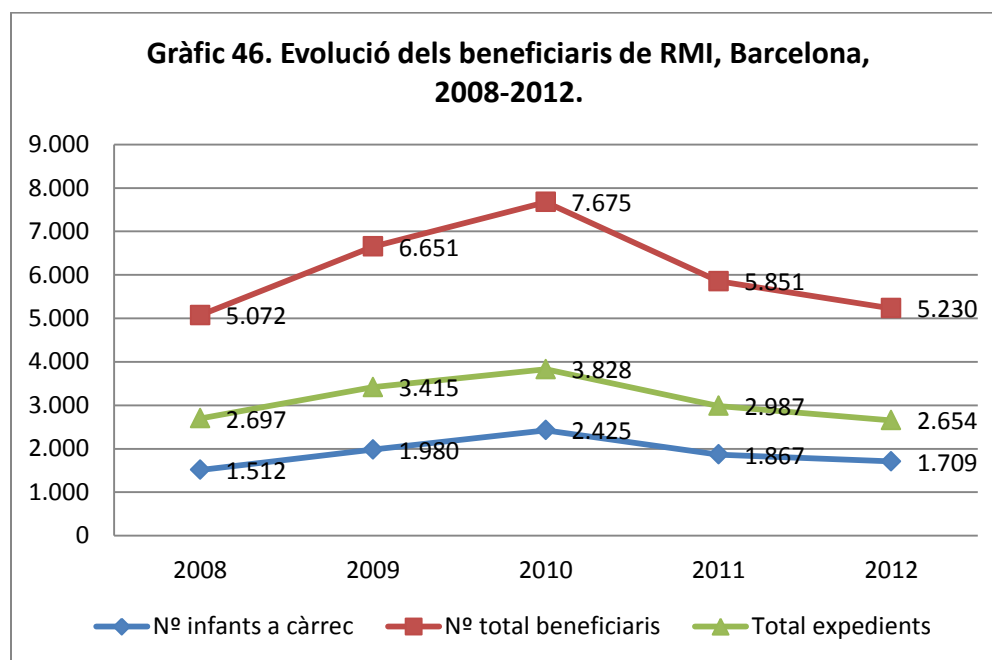
En aquesta nova situació, a Catalunya i Barcelona molts dels riscos que amagaven les famílies, com a conseqüència dels darrers canvis demogràfics, estructurals i relacionals en que es trobaven immerses -creixent incorporació de la dona al treball remunerat i extensió del model de doble salari, baixa natalitat i fecunditat, envelliment progressiu de la població i augment de l'esperança de vida, augment de la pluralitat i diversitat familiar, increment de divorcis i separacions, crisi del model de relació patriarcal, canvi de valors en les relacions de parella i amb els fills, retard en l'emancipació dels joves, etc.- s'estan fent realitat.

L'increment de l'atur, que afecta especialment a les generacions més joves, però que s'estén en major o menor mesura a totes les edats, és la causa principal d'un altre problema: l'increment de les taxes de pobresa, un fet especialment dramàtic en el cas dels infants. La disminució dels ingressos de les famílies, la impossibilitat de fer front a despeses bàsiques, com l'alimentació, les hipoteques o el lloguer de l'habitatge, el retorn a la llar familiar de fills i filles que s'havien emancipat, l'agreujament dels malestars psicològics, emocionals i relacionals, etc., són altres de les situacions que afecten avui a les famílies de Catalunya i Barcelona i que tenen repercussions sobre les vides personals dels seus membres.

En aquest context, el tradicional règim *familiarista* que ha caracteritzat la societat espanyola i catalana i que atorgava a la institució familiar una paper de primer ordre en la provisió del benestar de les persones en situació de risc o necessitat -que ja estava en declivi com a conseqüència del canvi de rol de les dones- comença a trencar-se. El fràgil Sistema de Benestar que havia començat a desenvolupar-se al nostre país, corre el risc de desmantellar-se com a conseqüència de la crisi econòmica i financera en el moment que més es necessita. Però el fet evident és que la solidaritat familiar no pot ser més la principal solució a les situacions de creixent vulnerabilitat familiar i personal. La família, en tant que espai en el que cal garantir els drets fonamentals dels seus membres, i molt especialment dels menors, ha de ser entesa

com un bé públic, objecte de polítiques públiques de suport que col·laborin al desenvolupament personal de totes les persones que la componen. Les noves condicions socials fan que totes les famílies puguin experimentar, en algun moment de les seves vides, situacions vitals negatives -dificultats econòmiques, situacions d'atur transitòries o permanents, deteriorament de la salut, problemes socials i comunitaris, problemes educatius amb els fills, ruptures conjugals, etc.- que requereixen suport extern per enfrontar-les. Però la realitat és que quan, com ara, augmenta el risc psicosocial, el paper dels serveis socials es torna imprescindible per combatre l'exclusió social.

La gravetat dels problemes econòmics i de pobresa es reflecteix també en les dades dels beneficiaris de la Renda Mínima d'Inserció⁴. En quant a les dades de Barcelona entre els anys 2008 i 2012 (gràfic 46), es mostra una evolució creixent fins l'any 2010 (de 5.072 beneficiaris al 2008 a 7.675 al 2010), i a partir de llavors una disminució de més de 2000 persones. De les 5.230 al 2012, 3.397 són dones, per tant, gairebé dues terceres parts de les persones beneficiàries de RMI són dones (taula 19).

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

⁴ La Renda Mínima d'Inserció (RMI) té com a finalitat el desenvolupament coordinat de les accions destinades a ajudar a les persones que no disposen dels mitjans econòmics suficients per atendre les necessitats bàsiques i preparar-les per a la seva inserció o reinserció social i laboral. Comprèn accions de prestació de serveis socials, prestacions econòmiques i suport personal per a la integració social i laboral.

Taula 19. RMI per sexe. Barcelona. 2012.

Sexe	Nº infants a càrrec	Nº beneficiaris	Total expedients
Dona	1.381	3.397	1.444
Home	328	1.833	1.210
Total	1.709	5.230	2.654

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

En la taula 20 s'observa clarament com els districtes de Ciutat Vella i Nou Barris és on hi ha més beneficiaris de RMI. Tot i això, els districtes que es segueixen de prop pel que fa a famílies amb més infants a càrrec són Nou Barris, Ciutat Vella, Sant Martí, Horta-Guinardó i Sants-Montjuïc.

Taula 20. RMI per districtes. Barcelona. 2012.

Districtes	Nº infants a càrrec	Nº beneficiaris	Total expedients
Ciutat Vella	334	1.049	543
Eixample	60	326	221
Sants – Montjuïc	186	511	233
Les Corts	8	44	30
Sarrià – Sant Gervasi	34	144	90
Gràcia	48	205	121
Horta – Guinardó	191	579	285
Nou Barris	444	1.054	402
Sant Andreu	159	399	177
Sant Martí	231	640	297
Atencions especials	14	279	255
TOTAL	1.709	5.230	2.654

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

Analitzant la RMI segons el tipus de família receptora, veiem que les famílies monoparentals són les que més beneficiaris tenen (1.818), seguides de prop per les famílies amb nucli familiar (1.739). Per altra banda, són les dones són les que reben majoritàriament la RMI, sigui quin sigui el tipus de família a la que pertany, i en el cas de persones soles són els homes els principals receptors (taula 21).

Taula 21. RMI per tipologia de família i sexe. Barcelona, 2012.

	Nº infants a càrrec		Nº beneficiaris		Total expedients	
	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes
Monoparental	902	35	1.738	80	639	30
Total		937		1.818		669
Nucli familiar	473	291	1.084	655	265	159
Total		764		1.739		424
Persona sola	0	0	511	955	511	955
Total		0		1.466		1.466
Persona sola amb N.C.	6	2	64	143	29	66
Total		8		207		95
Total	1.709		5.230		2.654	

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

2.2.1 Els serveis d'atenció i suport a les famílies

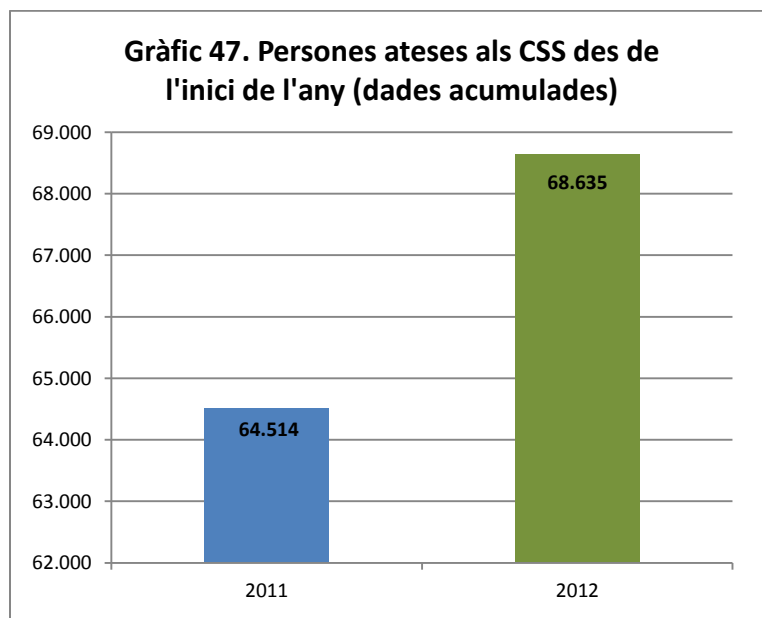
La xarxa de serveis socials municipals de Barcelona s'organitza en serveis socials bàsics, de serveis socials i serveis especialitzats

Els **serveis socials bàsics** són el primer nivell del sistema públic de Serveis Socials. Atenen els ciutadans i ciutadanes de forma personalitzada i estan integrats per un conjunt organitzat i coordinat d'accions professionals amb l'objectiu de millorar el benestar social i afavorir la integració de les persones. L'objecte principal és promoure els mecanismes per conèixer, prevenir i intervenir amb persones, famílies i grups socials, especialment si es troben en situacions de risc social o d'exclusió. S'organitzen territorialment i estan dotats d'equips multidisciplinaris orientats a l'atenció individual, familiar i col·lectiva. Ofereixen atenció, orientació i assessorament sobre tots els serveis i prestacions als quals es pot accedir. També poden promoure mesures d'inserció social i laboral, i de prevenció i atenció a maltractaments. Tramiten les prestacions econòmiques d'urgència social, les prestacions econòmiques d'àmbit municipal, i les altres que els siguin atribuïdes. Igualment treballen amb les entitats i associacions de la seva zona en projectes conjunts relacionats amb l'atenció social. D'aquesta manera contribueixen a prevenir el risc d'exclusió i enforteixen els llaços de cohesió social.

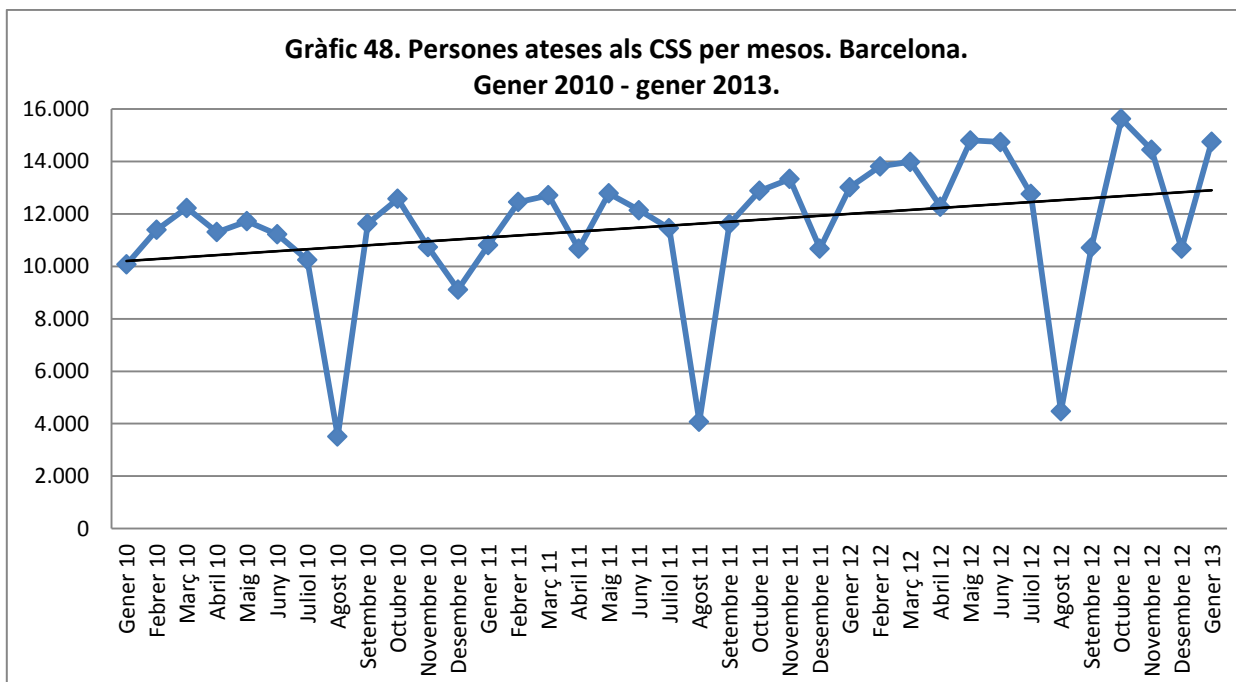
Els serveis socials especialitzats donen resposta a situacions i necessitats que requereixen tecnologies o recursos molt específics mitjançant un equip de professionals diagnòstica i valora cada situació. Aquests serveis es presten en equipaments específics i s'orienten a donar resposta a situacions i necessitats socials que requereixen una especialització tècnica de diferents col·lectius socials: Infància, adolescència i joventut, Persones grans amb dependència o risc social, Persones amb discapacitat, Persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental, Persones afectats pel virus de la SIDA (VIH), Cuidadors/es familiars o altres cuidadors/es no professionals, Famílies amb problemàtica social i risc d'exclusió social, Dones en situació de violència masclista i els seus fills, Víctimes de delictes amb violència o persones en risc de patir-ne.

2.2.1.1 Els Serveis Socials d'atenció bàsica

El nombre total de persones ateses als Centres de Serveis Socials bàsics durant l'any 2012 van ser de 68.635. Si ho comparem amb les dades del 2011, **podem veure un increment d'unes 4.000 persones noves ateses entre l'any 2011 i l'any 2012** (gràfic 47).

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

Si ens fixem en l'evolució de les persones ateses per mesos, des del gener del 2010 fins al gener del 2013, observem aquesta tendència a l'alça: en el període 2011-2012 l'augment de persones ateses va ser d'un 6,4% (gràfic 48).

Tal i com veurem a continuació, aquest total de persones ateses es distribueixen de manera desigual per sexe, edat, districtes, situació laboral i tipus de problemes.

**Taula 22. Persones ateses pels Serveis Socials Bàsics segons sexe.
Barcelona, 2012.**

Sexe	%
Dona	64,52
Home	35,48

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

Com podem observar a la taula 22, les dones ateses al 2012 representen gairebé dues tercers parts sobre el total de les persones, mentre que els homes atesos superen lleugerament el 35%. Es distribueix per districtes de la següent manera (taula 23):

Taula 23. Distribució per districtes de les persones usuàries de SSB. 2012.

	%	
	Homes	Dones
Ciutat Vella	42,88	57,12
Eixample	33,27	66,73
Sants-Montjuïc	35,54	64,46
Les Corts	32,82	67,18
Sarrià	33,21	66,79
Gràcia	33,79	66,21
Horta-Guinardó	34,03	65,97
Nou Barris	34,68	65,32
Sant Andreu	35,07	64,93
Sant Martí	36,23	63,77

Font: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports.
Ajuntament de Barcelona.

Així doncs, **les dades mostren com les dones són les principals de 24 a 64 anys son les principals usuàries dels CSS**. Això és així perquè normalment elles són les que tenen la responsabilitat de les tasques de cura i de la llar, i per tant són elles les que es dirigeixen als CSS per atendre demandes pròpies, de la seva família, o de membres concrets de la seva família.

De la taula 24, distribució per edat, el percentatge més alt correspon a les persones entre 26 i 64 anys (45'41%), una franja d'edat on es situen majoritàriament les persones suposadament en situació laboral activa i amb càrregues familiars, susceptibles de patir problemes d'atur, desnonaments, manca de recursos econòmics, problemes relacionals familiars, etc. El segon grup d'edat correspon a les persones majors de 65 anys, que representen un percentatge al voltant del 43%; però entre aquests, es el grup de persones majors de 75 anys el que requereix més l'atenció dels serveis socials, amb un percentatge del 34'70%. Són dades que confirmen la vulnerabilitat d'aquest grup de població que, juntament amb els infants, tenen les taxes més elevades de pobresa, a la qual cosa s'afegeix en el cas de la gent gran els problemes de salut i solitud.

Taula 24. Persones ateses a SSB per edat. Barcelona, 2012.

Rang d'edat	%
0-14	4,42
15-17	1,61
18-25	5,06
26-64	45,41
65-74	8,59
75 i més	34,7
No consta	0,21

Font: Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona.

També són significatives les dades de la taula 25 que mostren que de les 25.181 persones ateses pels serveis socials l'any 2012 amb situació laboral registrada, el 32'75% correspon a persones en situació d'atur i el 29'30 a jubilats. Si a les persones en atur afegim les que tenen un contracte temporal (5'22%) el percentatge de persones amb situació laboral precària es situa en el 38%. De nou aquestes dades confirmen el fet que la situació laboral dels membres de la família és un altre, pot ser el més important, factor determinant d'exclusió social.

Taula 25. Persones ateses a SSB per situació laboral. Barcelona 2012.

Situació laboral	%
Aturat	32,75
Jubilat	29,3
Incapacitat per treballar	8,25
No treballa	8,02
Altres	6,34
Contractat durada determinada	5,22
Economia submergida	5,14
Contractat indefinit	3,68
Autònom	0,75
Sense permís de treball	0,23
Altres contractacions	0,21
Empresari	0,04
Funcionari	0,04
Feines de la llar	0,01

Font: Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona.

De fet, si atenem a la causa o el tipus de problema que porten a les persones a demanar l'ajut dels serveis socials, veiem que els problemes econòmics ocupen el primer lloc (29'01%) i si a aquests afegim els laborals, el percentatge es situa en el 46%. També tenen un percentatge alt (25'34%) els problemes relacionats amb la salut, una dada coherent amb el fet de que un gran nombre de persones usuàries dels serveis socials siguin gent gran de 75 anys i més. El percentatge també alt de problemes individuals i de relació familiar, amb un 17'02%, confirma també el hem dit anteriorment: en l'ample panorama dels canvis familiars, són les relacions entre gèneres i intergeneracionals les que generen més conflictes i malestars.

El tipus de problemes de les persones ateses als serveis Socials Bàsics són, en primer lloc, econòmics i de manca de necessitats bàsiques, en segon lloc socio-sanitaris i en tercer de tipus personal, familiar i relacional.

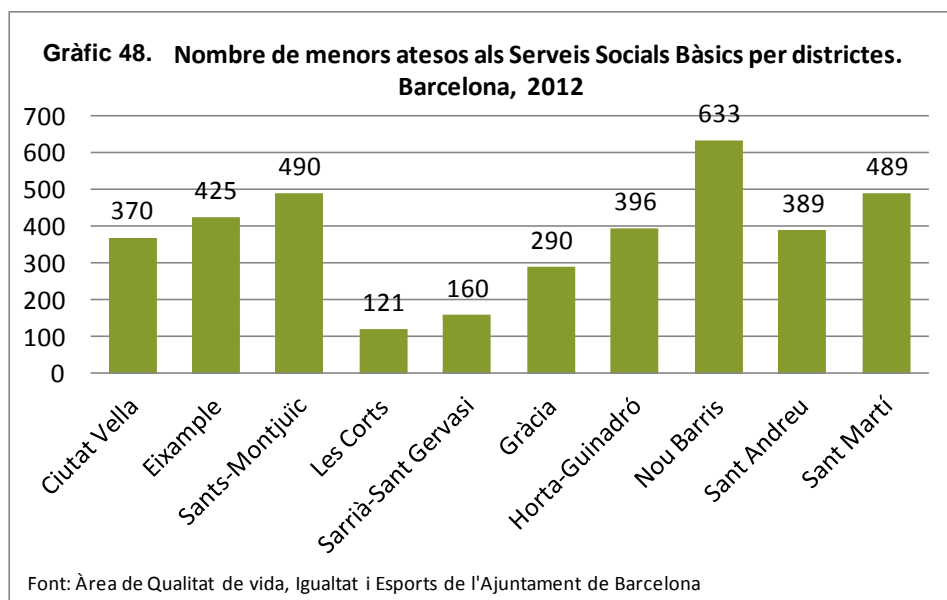
Un altre aspecte rellevant són les dades relatives als menors d'edat atesos pels serveis socials. Durant l'any 2012 un total de 765 nous menors han estat atesos als diferents districtes de la ciutat. Un nombre que a l'igual que succeïa amb les llars, també s'ha incrementat notablement en els darrers dos anys, com mostra la taula 26, segurament com a conseqüència de la crisi econòmica.

Taula 26. Nombre de menors nous atesos als Serveis Socials Bàsics per districte. Barcelona, 2011-2012

Districte	2011	2012
Ciutat Vella	32	45
Eixample	59	111
Sants-Montjuïc	74	127
Les Corts	33	38
Sarrià-Sant Gervasi	34	39
Gràcia	43	56
Horta-Guinadró	54	50
Nou Barris	73	98
Sant Andreu	54	89
Sant Martí	114	112
Total	570	765

Font: Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports de l'Ajuntament de Barcelona

A més, veiem en el gràfic 48 que els districtes de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc i Sant Martí són els més menors han atès durant el 2012.

Però de nou la informació més interessant té a veure amb el tipus de problemes motiu de la consulta o la demanda d'atenció. La taula 27 mostra que d'un total registrat de 2.946 problemàtiques, 1.810 (més del 50%) corresponien a problemes individuals o de relació familiar, seguits de lluny per problemes relacionats amb l'educació (365), les necessitats econòmiques (276) o la salut (235).

Taula 27. Problemes de menors atesos als Serveis Socials Bàsics per tipus de problemàtica i edat. Barcelona, 2011-2012

Problema/Àmbit	Rangs d'edat			Total
	0-3	4-12	13-17	
Individual/ familiar/ relacional	137	812	861	1810
Educació/formació	11	99	255	365
Econòmic/necessitats bàsiques	56	145	75	276
Sociosanitari/salut	21	110	104	235
Lleure socioeducatiu	3	41	44	88
Habitatge residencial	13	42	21	76
Laboral	11	7	18	36
Jurídic-legal	2	13	19	34
Xarxa de proximitat i comunitat	2	6	10	18
Context i valors culturals	1	2	5	8
Total	257	1277	1412	2946

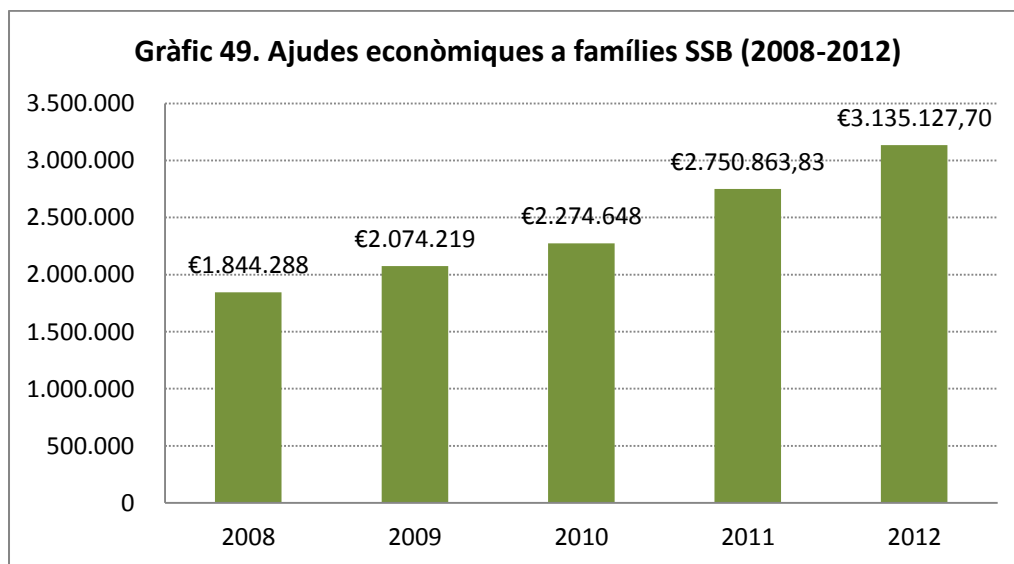
Font: Àrea de Qualitat de vida, Igualtat i Esports de l'Ajuntament de Barcelona

També és interessant assenyalar que aquests problemes relacionals es distribueixen casi a parts iguals entre nois i noies adolescents (861) i nois i noies d'entre 4 i 12 anys (812). És a dir, cada vegada més, els problemes de malestar psicològic i de relacions intergeneracionals, que tradicionalment afectaven a l'adolescència, s'estenen a edats més primerenques.

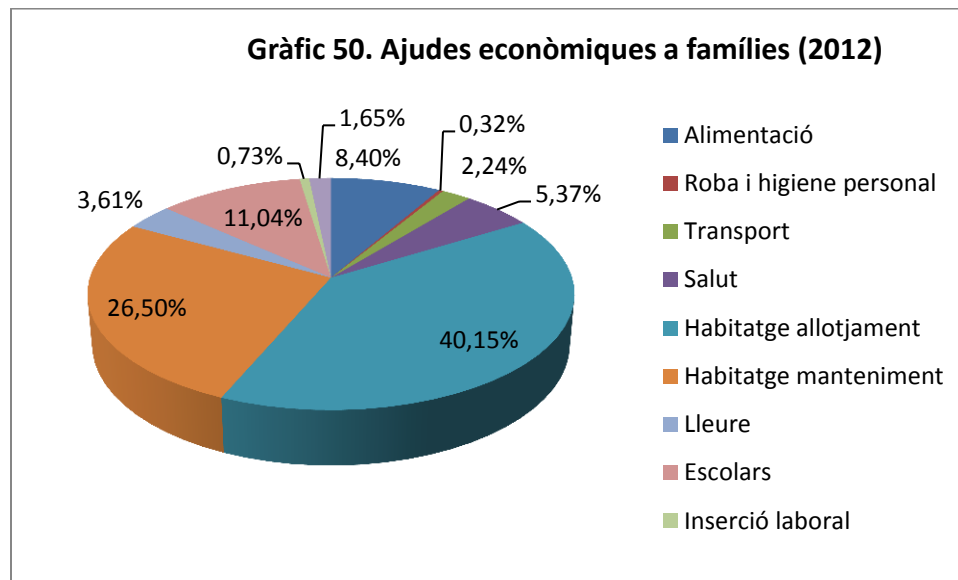
La Llei de Serveis Socials estableix els ajuts econòmics que s'atorguen des dels Serveis Socials Bàsics. **Aquests ajuts econòmics d'inclusió estan orientats a la cobertura de necessitats bàsiques per a famílies que es troben en situació de vulnerabilitat econòmica puntual o de pobresa i exclusió social.** Aquestes famílies estan ateses pels Serveis Socials i l'ajut econòmic és un recurs que s'atorga en el marc d'un pla de treball socio-educatiu per augmentar la capacitat d'autonomia, la qualitat de vida i l'adaptació social de la persona i/o família.

Podem veure en el gràfic 49 com **des de l'any 2008 fins al 2012 les ajudes a famílies atorgades pels Serveis Socials Bàsics s'han incrementat més d'un 41,17%.**

Font: Institut Municipal de Serveis Socials

Segons el gràfic 50, **la destinació principal de les ajudes l'any 2012 va ser en temes d'habitatge** (allotjament i manteniment), sent més del 66% de les ajudes totals. Les ajudes en tercer i quart lloc estan relacionades amb l'escola (11,04%) i alimentació (8,40%).

Font: Institut Municipal de Serveis Socials

Les dades dels serveis socials de la ciutat confirmen en molts aspectes molts dels anàlisis realitzats en els capítols anteriors sobre els canvis en l'estructura i les condicions de vida de les famílies, l'impacte de la crisi en aspectes com el creixement dels problemes econòmics, laborals i de malestars individuals i relacions familiars. Possiblement la crisi econòmica serà transitòria. Però les persones, i molt especialment els infants, que han estat exposades a situacions de vulnerabilitat i exclusió durant llargues temporades, poden arrossegar les conseqüències durant tota la seva vida futura. El paper d'acompanyament a les famílies per ajudar-les a transitar per aquestes difícils situacions és avui més important que mai.

A continuació, es presenten una sèrie de dades de serveis i equipaments de famílies i per a famílies de Barcelona, per tal de mostrar-ne la seva situació actual o l'evolució recent.

- **Servei d'Atenció Domiciliària de famílies (SAD)**

Servei amb accions i recursos que es duen a terme a la llar de les famílies en situació de manca d'autonomia personal, dificultats o problemàtiques familiars especials.

Taula 28. SAD Famílies

	Nº persones (o llars) ateses amb algun servei *	Atesos amb servei de neteja i/o àpats a domicili	Atesos per SAD tipus "infància i família"
2010	14.790	7.226	250
2011	16.582	8.201	329
2012	18.788	9.575	376

* atenció personal, neteja i àpats a domicili

Font: Institut Municipal de Serveis Socials, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

Atesos per SAD tipus "Infància i família": Informe mensual (acumulat anual). Taula 2.3 "Nº d'expedients atesos per tipologia (Perfil) (12)". Columna "Infància-família".

- **Programa de Suport a l'Accés de l'Habitatge (SAH)**

Programa suport accés a habitatge per famílies vulnerables que es realitza des del Consorci d'Habitatge.

Taula 29. SAH

	2012
nº famílies usuàries	6 famílies

Font: Departament Atenció Persones Vulnerables, Àrea Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

Nota: Dades dels casos iniciats des dels SSB i el Servei d'Inserció Social.

- **Servei d'Atenció Social a Població Itinerant (SASPI)**

Servei dirigit a millorar les condicions de vida de les persones d'origen gitano galaic-portuguès, que es troben localitzades en algun assentament de la ciutat de Barcelona.

Taula 30. SASPI

	2011	2012
Famílies ateses	100	107
Persones ateses	391	409

Font: Departament Atenció a Persones Vulnerables, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

- **Servei d'Inserció Social (SIS).**

Aquest Servei, en el marc del Programa d'atenció a persones sense sostre atén a famílies sense sostre amb fills, amb l'objectiu de vetllar pel desenvolupament de les relacions familiars, potenciar l'escolarització i la utilització de recursos de lleure dels infants, posant èmfasi en la detecció de situacions de risc.

Taula 31. SIS

	2011	2012
Famílies ateses	189	378
Persones ateses	218	436

Font: Departament Atenció a Persones Vulnerables, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

2.2.1.2.- Altres serveis d'atenció i suport a les famílies

- **Espais familiars**

Servei de suport educatiu per a infants de 0 a 3 anys i a les seves famílies.

Taula 32. Espais familiars

Espai familiar Sant Martí	2010	2011	2012
Nº places	-	-	80
Nº famílies participants a grups estables	123	137	152
Nº famílies assistents a tallers	70	70	90
Espai familiar Les Corts-Sants		2011*	2012
Nº places		-	75
Nº famílies participants a grups estables		125	119
Nº famílies assistents a tallers		48	73

* obertura abril 2011.

Font: Departament de Família i Infància, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

- **Servei de Famílies Col·laboradores (SFC)**

Es un servei adreçat a les famílies en situació de dificultat temporal per a atendre els seus fills/es. Mitjançant la creació d'un banc de famílies col·labores i voluntàries (actualment de 56 famílies), el servei actua oferint a la família en dificultats una altra família propera que durant aquest temps la complementi ajudant-la a atendre al

nen/a. Generalment són famílies monoparentals, compostes per una mare amb un o més fills a càrrec. Moltes d'aquestes són procedents d'un altre país.

Taula 33. SFC

	2011	2012
Nº famílies al banc	42	56
Nº estades (dies)	976	1.256
Nº infants acollits	27	50

Font: Departament de Família i Infància, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

- **Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència en risc**

La Ciutat compta amb 13 equips i 92 professionals distribuïts pels diferents territoris de la ciutat i un equip central. Tenen la funció de realitzar la valoració, diagnòstic i establiment de mesures protectores davant de les situacions de risc greu o desemparament dels infants i adolescents de Barcelona. Es desenvolupament de plans de treball per a la rehabilitació de les famílies i es defineixen els compromisos socioeducatius de les famílies per la millora de les competències parentals

Taula 34. Evolució dels infants atesos *

2007	2008	2009	2010	2011	2012
3315	3239	3361	3529	3733	3586

* Atesos a desembre mes tancats a l'any segons SIAS

Font: Departament de Família i Infància, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

- **Programa de Reagrupament Familiar**

Programa que aborda l'arribada de les persones a la nostra ciutat a través del procés de reagrupament familiar. L'objectiu és facilitar la retrobada i el procés d'inserció a la nova societat a través d'un servei acompanyament.

Taula 35. Dades Reagrupament familiars

	2009	2010	2011	2012[1]
Reagrupats a país d'origen	1288	1631	1975	1252
Nuclis en seguiment	607	1336	1952	2093
Tallers de pares i mares	11	108	159	147

[1] Dades a 31 d'octubre 2012.

Font: Programa Reagrupament Familiar, Direcció d'Immigració i Interculturalitat, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

- **Programa Respir**

Servei residencial per a famílies cuidadores de persones amb dependència.

Taula 36. N° estades a Serveis d'Estades Temporals

2007	2008	2009	2010	2011	2012
571	551	517	492	668	668

Font: Direcció Executiva d'Acció Social, Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports, Ajuntament de Barcelona.

- **Serveis d'atenció a situacions de violència masclista**

- **Equip d'Atenció a les Dones (EAD)**

Equip multidisciplinar que ofereix una atenció integral a les dones i als seus fills i filles

Taula 37. N° dones ateses per l'Equip d'Atenció a les dones

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dones ateses	971	1.039	1.106	1.220	1.210	1.139

Font: Programa de Dona. Ajuntament de Barcelona.

- **Atenció a nens i nenes Equip d'Atenció a les Dones (EAD) i Servei d'Atenció a Nens i Nenes (SAN)**

EL SAN es un servei d'Atenció a nens i nenes que han patit violència de gènere en l'àmbit familiar.

Taula 38 N° nens i nenes atesos (EAD+SAN)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Total infants atesos	208	490	416	387	408	532

Font: Programa de Dona. Ajuntament de Barcelona.

○ **Centre Municipal d'acolliment d'urgència per violència masclista (CMAU-VM)**

Servei residencial d'urgència (24 h) per a dones que viuen violència masclista i per als seus fills i filles a càrrec.

Taula 39 Dades d'acolliment d'urgència per violència masclista

	2011	2012	% Increment 2012
Nombre d'unitats familiars acollides	69	102	47,82
Nombre d'infants i adolescents diferents acollits	64	80	25

Font: Programa de Dona. Ajuntament de Barcelona.

○ **Servei d'Atenció a Homes (SAH)**

Es un servei que consisteix en un espai d'informació, assessorament i tractament psicoeducatiu adreçat a homes que exerceixen o han exercit violència cap la seva parella o cap els seus fills i filles

Taula 40 N° Homes atesos

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Homes atesos presencialment	77	103	100	98	114	99

Font: Programa de Dona. Ajuntament de Barcelona.

2.3 Balanç del Programa Municipal per a les Famílies (2006-2010)

LÍNIA ESTRATÈGICA 1: DIVERSITAT ESTRUCTURAL I CULTURAL / CANVIS SOCIALS

Promoure el coneixement i el reconeixement social de la **diversitat d'estructures i cultures familiars** que com a resultat de les dinàmiques de canvi social, conviuen a Barcelona. Atendre de forma adequada la diversitat de les seves necessitats.

Informació i coneixement

- **Recerca i anàlisi sistemàtica** sobre la diversitat familiar estructural i cultural en el marc de l'**Observatori Social**. 6/5 recerques relacionades, 1 Fòrum i un monogràfic de la revista Barcelona Social. Banc de dades de recursos per a Famílies a la web d'infància.
- Consolidació del Grup de treball de famílies del **Consell de Benestar Social**. 29 entitats participants.

Diversitat familiar

- Ajuts econòmics i suport socioeducatiu a famílies amb sobrecàrrega, en situació de crisi o amb rendes econòmiques baixes segons territoris.

Acollida i integració a famílies nouvingudes

- Consolidació de les **xarxes comunitàries d'acollida** de nouvinguts al territori. "Nou veïns", "Nous Barris Acull", "Apropem-nos".
- Ampliació del servei d'acollida i acompanyament als Districtes. 334 sessions d'acollida i 2.508 assistents, al 2010.
- Desplegament del programa de reagrupament familiar. 3.650 persones ateses al 2010.
- Consolidació de la mediació intercultural per apropar les famílies nouvingudes als serveis públics. Ha arribat a 515 famílies al 2010

LÍNIA ESTRATÈGICA 2: DESENVOLUPAMENT PERSONAL / DIFICULTATS I TRANSICIONS FAMILIARS

Oferir suport integral i de caràcter universal a les famílies en tant que espais de desenvolupament personal dels seus membres. Atendre de forma prioritària i específica a les famílies en aquelles **funcions, situacions i fases del cicle familiar que es preveuen de major vulnerabilitat, sobrecàrrega o crisi.**

Accés de les famílies a informació i orientació

- **Ampliació de la web d'infància** de l'ajuntament amb tots els serveis i recursos per infants. I aprovació d'un **projecte pilot d'orientació i atenció a les famílies.**
- Les famílies com subjecte de treball dels Serveis Socials Bàsics formen part **Plans d'acció social territorial (PAST)** de cada districte i el nou model d'atenció definit pels **Plans d'Acció del Centres de Serveis socials (PASC)** inclou les famílies com una unitat d'acció més. S'han executat 10 PAST i 42 PAST.

Facilitar l'emancipació dels joves

- Assessorament i **servei d'habitatge.** 8 Punts d'Informació Juvenil, Programa "Viure i Conviure" i Servei d'Habitatge jove.

Les famílies amb una persona dependent

- Serveis i recursos de **suport a les persones i famílies que tenen cura d'una persona gran i/o dependent.** Servei d'Atenció Domiciliària, Servei d'Alarma Telefònica, Centres de Dia, Respir.
- **Projectes d'atenció grupal de suport al cuidador** consolidats. 17 grups de suport al cuidador actius al 2011.
- **La xarxa de famílies cuidadores** s'ha constituït i visualitzat com una bona pràctica a la ciutat. Està composta per 17 entitats i institucions.

Tractament a situacions de crisi o dificultat temporal

- La renovació i consolidació del **Servei d'acolliment familiar,** com servei bàsic de **Famílies col·laboradores** (famílies que ajuden a famílies). Al 2010 se li ha donat un nou impuls: 42 famílies al Banc i 27 infants acollits.

- **L'habitatge** com eix entorn al qual s'ha consolidat i estructurat programes, projectes i serveis de suport a l'accés. Constitueix el 70% d'ajuts econòmics a famílies expedits pels SSB.

LÍNIA ESTRATÈGICA 3: CAPACITATS/FUNCIONS PARENTALS

Atendre i donar suport a les necessitats de les famílies en les seves **tasques i funcions parentals** de criança, cura, socialització i educació dels seus fills i filles.

La petita infància 0-3

- Definició del **model i creació de nous Espais familiars municipals (0-3)** en els centres Oberts Municipals de Barcelona. 2 nous espais familiar als dos nous Centres Oberts Municipals. Total 90 places.
- Continuació dels programes i **projectes educatius per a famílies amb nadons** que son una bona pràctica a la ciutat. 120 noves places als Centres Oberts Municipals, a més de les del IMEB.

Suport a funcions i habilitats parentals i educatives (infants i adolescents)

- Projectes de **vinculació família escola**. Temps de Barri. Obertura dels patis escolars: de 1.996 usos l'any 2006 a 52 patis i 186.039 usos el 2011.
- Manteniment i desenvolupament als CSS de nous projectes de prevenció i **suport a les competències parentals** als territoris. 27 projectes (tallers, escola de pares i mares...) als CSS.
- Definició del **model de Centre Obert i articulació, consolidació i augment de la Xarxa de Centres oberts**. 17 Centres Oberts que atenen entorn a 1.500 infants.
- Definició i lleuger **impuls del Servei d'Atenció Domiciliària per a famílies** amb objectius socioeducatius. De 621 llars al 2008 a 680 llars al 2011 (el 6% del total de llars amb SAD a la ciutat).
- **Projectes de ciutat** de suport a les Famílies. Publicació de recerques i guies d'activitats. El racó de pares i mares a les Biblioteques.

LÍNIA ESTRATÈGICA 4: CONCILIACIÓ TEMPS I VIDA QUOTIDIANA

Afavorir que totes les persones que integren els diversos grups familiars puguin **conciliar els seus temps i rols familiars amb la resta d'espais i activitats de la vida quotidiana**: personals, laborals i de participació en la comunitat.

Conciliació del temps laboral i familiar

- Aplicació de la llei de **mesures de conciliació als treballadors i treballadores municipals** dirigides a la conciliació entre la vida laboral i familiar i Elaboració del **Pla d'igualtat de l'Ajuntament de Barcelona**.
- Constitució de la **Xarxa d'empreses NUST** (nous usos dels temps): 68 empreses.

Harmonització del temps familiar amb el temps dels serveis de la ciutat

- Recerca sobre els **usos dels temps per part de les famílies**.
- Accions per gestionar el **temps compartit escola-família**. Activitats de temps en família. Serveis d'acompanyament a 1025 infants.
- Iniciatives **d'intercanvis solidaris a la comunitat**. 7 Bancs del temps al 2010.

LÍNIA ESTRATÈGICA 5: VULNERABILITAT I EXCLUSIÓ SOCIAL

Prevenir, detectar i atendre situacions i **famílies d'elevada vulnerabilitat**: infants en alt risc social, famílies en situació d'exclusió severa i dinàmiques de violència intrafamiliar.

Atenció a la infància en risc

- Dissenyat i aprovat el "**Model de Promoció i suport a les famílies i d'atenció a la infància i adolescència en risc**" que inclou un nou model organitzatiu per els SEAIAs de Barcelona, pendent d'aplicar.
- Consolidació de l'**Educador social familiar als SEAIA** 16 educadors que han atès entorn 261 infants (unes 160 famílies) l'any 2011.
- Millores de circuit, protocols i nous dispositius i **programes especialitzats de tractament a famílies amb infants en risc** i famílies extenses. 384 famílies i 552 menors en risc

- Nou servei per garantir la valoració urgent de la Infància en risc i per realitzar funcions d'EAIA central: **Equip Especialitzat d'Atenció a la Infància (ECEIA)**. Des del 2009 fins al 2010 es van atendre 99 famílies i 135 menors. Anualment accedeixen al circuit una mitja de 30 casos prioritaris.
- Nou **projecte residencial i de suport a famílies**, de proximitat al territori. "Projecte cases" amb 3 nous centres i 41 places.

Detecció, prevenció i atenció a situacions de violència intrafamiliar

- Posta en marxa de programes i nous dispositius de **detecció i tractament de situacions de violència masclista** i maltracta en el si de la parella. Consolidació dels circuits de maltractament a la dona i dels protocols de tractament i atenció grupal als CSS.
 - Equip d'Atenció a la Dona. De 971 dones al 2007 a 1.220 al 2010.
 - Nou Centre Municipal d'Acolliment d'urgències. L'any 2011 es van atendre 69 unitats familiars (69 dones i 64 fills/es).
 - Punts d'Informació i Atenció a Dones (PIADs). S'atenen unes 3.000 dones a l'any.
 - Servei d'Atenció a Homes. De 77 homes al 2007 a 98 al 2010.
 - Servei Atenció a Nens/es (SAN). De 109 al 2007 a 129 al 2010.

Famílies amb necessitats bàsiques no cobertes

- Alt volum **d'ajudes econòmiques a famílies** amb manca de necessitats bàsiques, realitzades des dels CSS. 8.218 ajuts per un import de 2.274.648 €.
- Posta en marxa de programes d'inserció social per a **famílies en situació d'exclusió i sense sostre**.
 - Les famílies en habitatges d'inserció s'han mantingut estables: 41 famílies al 2010
 - les unitats familiars sense sostre ateses han augmentat: de 154 al 2007 a 194 al 2010
 - les famílies incloses al programa de famílies itinerants també: de 74 al 2007 a 92 al 2010

3. Marc conceptual. Definició dels conceptes bàsics.

Família

Entenem per família un conjunt de persones unides per vincles de parentiu o convivència, que tenen un projecte familiar comú que constitueixen una xarxa de relacions afectives, de cura i econòmiques. Sigui quina sigui els nuclis de convivència que constitueixen o les relacions afectives que els comprometen, la família és un grup de persones que tenen un projecte de vida en comú i que es donen suport mutu.

La finalitat del grup familiar és proporcionar als seus membres els vincles necessaris perquè d'una banda, facin els seus processos d'individualització i autonomia, i de l'altra, s'ubiquin en una cultura de referència, aportant elements clau per la seva socialització. La família és un sistema en el que l'individu es conforma com a subjecte. L'estructura de personalitat de cada persona depenen de la qualitat i la intensitat dels vincles que s'estableixen en els primers anys de vida.

Les transformacions familiars en porta a noves construccions de grups familiars, a nous vincles familiars, i a considerar noves maneres de viure la família segons cada subjecte. **L'emergència de nous rols i formes familiars ens obliga a considerar noves formes de familiaritat i noves i diferents maneres de "ser família".**

Cicle vital familiar

Les famílies i els seus membres evolucionen al llarg del la vida familiar passant per etapes que denominarem naturals, lligades al cros biològic i social com ara, l'etapa de parella, el naixement o adopció dels primers fills, el període de criança amb fills petits, l'etapa educativa de la mitjana infància, la presència d'adolescents a la família, l'emancipació dels fills de la llar familiar i finalment una etapa a on la vellesa, la dependència, i/o la malaltia i la mort tenen una presència important en les famílies. Per aquestes etapes generals transiten totes les famílies i pressuposen una continua reestructuració i adaptació del grup familiar en conjunt i de cada un dels seu membres.

Cal afegir a més marcadors socials com poden ser la pèrdua de feina o l'inici d'una etapa laboral, un canvi de domicili, o canvis d'estructura en la família, com la separació

de la parella conjugal, l'inici d'una nova relació de parella i la reconstitució de les famílies, o marcadors naturals a vegades accidentals importants com la mort prematura d'algun membre de la família, un accident o una malaltia greu etc..., situacions totes elles que marquen una bifurcació en l'esdevenir familiar col·locant a la família en situació de crisi de manera periòdica i requerint adaptacions i reestructuracions sovint amb un cost emocional important.

Aquestes i altres fases del cicle vital familiar son **transicions familiars** que durant un període de temps impliquen canvis i adaptacions que afecten de forma diferent a cada membre de la família. Cada família i cada membre te la seva manera i els seus recursos per superar i/o afrontar aquestes situacions, sobretot tenint en compte que son situacions que generen estrès, preocupacions i o tensió familiar que a vegades impedeix afrontar-les de manera constructiva però que també possibilitant alhora oportunitats d'afrontament de reptes, de creixement i aprenentatge.

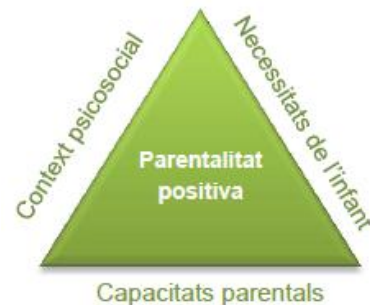
Parentalitat positiva

El concepte de parentalitat positiva sorgeix a partir del Consell d'Europa l'any 2006 i es defineix com "el conjunt de conductes parentals que ofereixen benestar als nens/es i faciliten el seu desenvolupament integral des d'una perspectiva de cura, afecte, protecció, seguretat personal, i de no violència. Aquests aspectes promouen el reconeixement personal i donen unes pautes educatives positives pel seu creixement".

Es refereix a que el comportament dels pares i mares basat en l'interès superior de l'Infant, que te cura, desenvolupa les seves capacitats, no és violent i ofereix reconeixement i orientació que inclou l'establiment que permet el ple desenvolupament del infant. Es planteja una construcció dialèctica de la relació fills/es i pares i mares, a on tots son protagonistes en l'adquisició de normes i valors amb adaptacions i negociacions mútues.

La gran diversitat de models familiars existent comporta les diferents maneres de desenvolupar una parentalitat positiva. No obstant això hi ha uns principis bàsics comuns que fomenten el benestar social dels infants i les seves famílies

- Vincles afectius càlids protectors i estables.
- Entorn estructurat (normes, valors, rutines, hàbits).

- Estimulació i recolzament de l'aprenentatge quotidià i escolar, fomentant les seves capacitats
- Reconeixement de valor dels fills/es validant les seves experiències, implicant-se en les seves preocupacions i responent a les seves necessitats.
- Capacitació dels fills/es potenciant la seva competència i autonomia.
- Educació sense violència.

Per altra banda no hem d'oblidar que els condicionants d'entorn i context a on s'exerceix la parentalitat.

Per tant podem dir que els condicionants que s'han de posar en joc per valora l'exercici d'una parentalitat positiva son: El context psicosocial, les necessitats de l'Infant i les capacitats parentals.

Orientació familiar

L'orientació familiar és una forma d'atendre i assessorar les famílies en els temes que els preocupen en la seva vida familiar quotidiana. Es tracta d'una forma d'ajuda per afrontar les dificultats, abans de què aquests esdevinguin problemes majors.

Durant els darrers 30 anys hem ofert recursos específics: per als infants, per als adolescents, per als joves, per les dones, per la gent gran... Els recursos estan atomitzats i quasi no hi ha recursos per a famílies específicament i els que existeixen, no es coneixen. Els serveis responen a necessitats reals però no a la família com a nucli.

La família té múltiples responsabilitats i ha de prendre moltes decisions en diferents temes: educatives, de salut, de temps, decisions que sovint els superen.

Sovint aquesta multiplicitat d'expectatives vers elles es viu amb estrès quan no amb sobrecàrrega. Les famílies es senten insegures doncs recau sobre elles multiplicitat de rols i funcions que complir. Les famílies cerquen referents i referències doncs sovint es senten desorientats (mètodes per adormir els fills, pautes educatives, consells per posar límits als adolescents o per la cura dels membres dependents de la família..). Aquestes referències que venen de diferents parts, sovint son contradictòries, i a més allò que va bé per uns no va bé pels altres .

Si bé hi ha una especialització en tractament terapèutic a famílies , també podem dir en que hi ha una manca de professionals preparats per acollir i donar suport a la família en els temes de la vida quotidiana i en cada una de les fases del cicle vital per les que transiten.

És necessari atendre a les famílies per donar orientació i consulta especialitzada sobre els diferents temes que els afecten com a nucli, per tal de capacitar- la per afrontar les noves situacions i utilitzar els recursos a l'abast segons el rol i necessitats de cada membre de la família en cada etapa.

Des d'un pensament estrictament preventiu, invertir en famílies es una prevenció de conflictes i disfuncions familiars i individual, i és una assegurador d'una infància protegida, ja que a més possibilita la detecció de situacions de fragilitat en la infància que es poden convertir en maltractament i/o negligència greu.

Harmonització del temps de les famílies

La gestió del temps és un dels principals handicaps del segle XXI. Els canvis socials i familiars ens col·loquen en el repte d'anar més enllà de la conciliació de la vida laboral i familiar. Apareixen noves formes familiars i creix el nombre de llars amb parelles que estan laboralment ocupades i per tant, amb doble ingrés. El rol tradicional de la dona mestressa de casa va desapareixent progressivament, però tot i així les dones segueixen essent cuidadores, tant si tenen treball remunerat com si no. Malgrat que la participació masculina en les tasques domèstiques i familiars és encara inferior a la de les dones, es tendeix cap a una major coresponsabilitat. La masculinització de la parentalitat és encara tímida però significativa com a valor.

Amb l'envelliment el temps de cura de les persones grans demana noves respostes socials, ja que no podrà ésser gestionada només per les dones i tampoc únicament per les xarxes familiars.

L'objectiu i la preocupació és com harmonitzar el temps laboral, professional, amb el temps personal, amb la família o amb la comunitat. Es busquen activitats a fer amb els fills i a compartir amb altres famílies. Es busca temps per dedicar a la família però també temps per gaudir i viure en família.

L'harmonització del temps de les famílies és un procés complexa de sensibilitzacions i voluntats, que implica no solament redistribucions internes familiars, sinó canvis culturals i compromisos d'administracions i agents econòmic i empresarials de la ciutat.

Condicions de vida de les famílies

En ciències socials existeixen diversos conceptes que es fan servir per referir-se a les *condicions de vida* de la població. Així es parla per exemple de *nivell de vida* per referir-se al grau de benestar de les persones o les famílies o de *qualitat de vida*, un

terme que fa més referència a la manera de viure i relacionar-se amb la societat o el medi ambient o també de *estàndard de vida*, un concepte que es refereix als nivells mínims de satisfacció de necessitats de la població o les famílies.

En el context de les famílies, quan parlem de *condicions de vida* ens volem referir a les diferents característiques que adopten les relacions humanes en el marc de la llar i/o la família, que es desenvolupen en un àmbit i temps determinat i que estan condicionades per les activitats que desenvolupen els membres de la llar i per seu entorn físic, social i ambiental.

Les condicions de vida apareixen estretament vinculades a les necessitats humanes. L'habitatge, l'educació, la salut, el treball, constitueixen necessitats essencials, però també n'inclouen altres molt importants, com ara el respecte als drets humans, la convivència, el lleure i la cultura o la seguretat personal.

4. Participació i aportacions

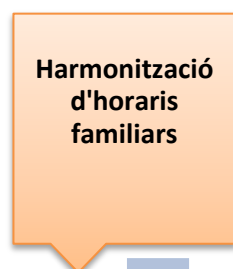
4.1 Recomanacions del Grup de Treball de Famílies del Consell Municipal de Benestar Social

Les aportacions del Consell Municipal de Benestar Social van ser recollides el 18 de març de 2013, a través d'una sessió de treball participativa del grup de treball de famílies. A partir de la dinàmica de *work-cafè* i del plantejament "Des de la teva experiència, quines propostes consideres importants per als propers tres anys per a posar les famílies en el punt de mira a la ciutat de Barcelona en relació a cada un d'aquests eixos?", es van treballar les quatre línies estratègiques del Pla. Finalment, amb un procés de prioritització on-line, el grup de treball va consensuar quines eren les aportacions més importants.

Família i territori

Per poder impulsar la participació i la visibilitat des les famílies a Barcelona, cal reflexionar sobre quins són els motius pels quals les famílies participen poc, ja sigui perquè els costa fer-ho o perquè no s'ofereixen prou canals de participació.

- Fomentar un sistema de suport entre famílies a través de canals de convivència i col·laboració cívica que fomentin, també, les accions comunitàries i que incloguin línies de treball sobre les relacions intergeneracionals, reconeixent les famílies com espais de construcció del bé comú, aprenentatge, solidaritat intrafamiliar i comunitària.

Treball amb els
agents
socioeconòmics
de la ciutat

- Establir condicions per a l'harmonització d'horaris, ja que el temps és un factor clau per a les famílies, amb mesures que comptabilitzin la vida laboral, familiar, personal i comunitària, tenint en compte els agents socioeconòmics de la ciutat.

- Promoure la participació amb activitats econòmica i funcionalment accessibles adreçades al conjunt familiar en espais públics (museus, biblioteques o espectacles), que propiciïn la compatibilitat de l'ús lúdic i cultural de la ciutat vers les famílies.

- Impulsar la visualització dels serveis per a famílies ja existents, ja sigui des el web de l'Ajuntament amb un accés senzill a l'oferta d'activitats familiars (lúdiques, educatives, culturals, recursos o de suport social...) o a través de campanyes en centres cívics o altres espais de trobada de famílies.

Suport a les famílies en tot el seu cicle vital

Donada la importància que tenen les fases que viuen les famílies en conjunt i també en els seus membres, es plantegen diferents mesures per a donar-hi suport:

- Promoure espais de proximitat que integrin serveis destinats al grup familiar i que promoguin accions en clau de família.
- Donar suport als joves, que actualment tenen més dificultats per poder continuar el seu propi cicle vital emancipant-se de la família nuclear. Es proposa promoure la creació d'habitatges.
- Adaptació de tots els formularis municipals a la diversitat de models i grups familiars existents.
- Donar suport efectiu a les famílies per poder desenvolupar el seu rol de cuidadors.

Visibilització dels recursos, activitats i serveis per a les famílies

Participació de les famílies.
Accessibilitat física i socioeconòmica

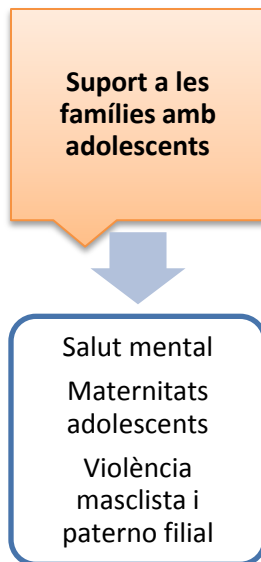
Desenvolupament d'una parentalitat positiva

Les competències i habilitats educatives dels pares són claus en qualsevol família, i en aquest sentit es proposa:

- Incorporar la visió de la coresponsabilitat en els programes que ja existeixen. La figura de l'home-cuidador ha d'estar especialment present en les dinàmiques familiar, promovent polítiques de temps conciliadores que facilitin aquesta corresponsabilitats entre homes i dones i entre tots el membres de la família
- Les famílies han d'estar incloses el programari de treball de la xarxa d'escoles bressol, incorporant la concepció de coresponsabilitat i el desenvolupament de la paternitat masculina.
- És important sensibilitzar sobre la importància del temps de criança i el temps productiu, promovent l'equilibri i la valorització del temps de cura i temps laboral.

Coresponsabilitat familiar

Polítiques de temps
Polítiques de gènere

- Pel que fa al tema dels valors implicats en la parentalitat positiva, aquests han de partir d'una base en què l'ètica (comportaments, hàbits, ètica de la cura) estigui com un valor individual, familiar i comunitari.

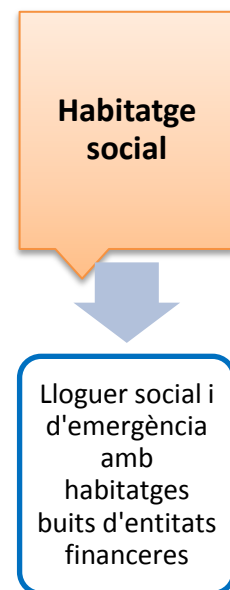
- En quant a les relacions entre progenitors i adolescents, es recomana impulsar de forma específica serveis d'assessorament a les famílies amb adolescents, ja sigui amb problemes de l'estat d'ànim, comportament o salut mental, en maternitats adolescents o pares primerencs. En casos de conflictes i situacions de violència filio-parental, abordar-ho amb serveis específics, així com una línia de treball preventiva per a situacions de violència masclista en adolescents.

- Les persones grans s'ha incloure en els programes de competències parentals, promovent experiències intergeneracionals dins del marc del respecte a les persones grans, la seva promoció com a models i transmissors de coneixements i per al mutu enriquiment; alhora que s'eviti que quan tenen cura dels néts (per exemple), pateixin sobrecàrrega familiar.

Condicions de vida de les famílies

Les condicions de vida de les famílies s'estan veient greument afectades per la crisi socioeconòmica.

- És necessari conèixer l'afectació de la crisi i les ajudes des de Serveis Socials i desenvolupar accions preventives vers situacions de risc i detecció precoç, donat l'augment de les famílies en risc d'exclusió social, l'aparent pèrdua de drets socials de persones amb discapacitats, i promovent la protecció de les persones grans.
- S'han de fer de les ajudes polítiques actives, com ara en transport públic, material escolar, accés a activitats esportives per a infants amb famílies en dificultats socioeconòmiques o altres beneficis per a persones aturades i beneficiàries de la targeta rosa.
- Una de les conseqüències més importants és en matèria d'habitatge. L'accés i el manteniment de les llars s'hauria de garantir per part de l'Administració augmentant l'habitatge protegit i fent lloguer social i d'emergència social dels habitatges buits d'entitats financeres.

- Els estils de vida de les famílies tenen especial rellevància en temes de salut, noves tecnologies o nous valors de consum. La promoció d'hàbits de saludables en alimentació i esport (sense oblidar les dificultats socioeconòmiques actuals), fomentar l'ús de les noves tecnologies en l'àmbit familiar, recolzar un canvi de valors lligats al compartir, els consums col·laboratius, l'austeritat i l'aprenentatge de viure millor amb menys, en són uns exemples.

**Ajuntament
de Barcelona**

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports
Dept. Planificació i Processos

5. El Pla 2013-2016

5.1 Principis rectors del pla

1. **Barcelona és la ciutat de les persones i les famílies**, per aquest motiu les famílies esdevenen una prioritat política en les actuacions municipals.
2. **La família com a capital social** per a la cura, l'educació i la vinculació afectiva i/o de convivència dels seus membres, des de la petita infància fins a la gent gran, essent el temps de dedicació i els projectes destinats a la grup familiar els elements claus que ha de generar un gran pacte de ciutat.
3. **El cicle vital familiar com a procés que marca l'itinerari vital de cada persona i les diferents dinàmiques de tots els grups familiars**. Les famílies transiten de diferents maneres per cada una de les etapes del cicle vital. Cada una d'aquestes etapes naturals, biològiques o socials constitueixen situacions de fragilitat que necessiten una adaptació, però a l'hora són oportunitats de creixement i de reestructuració davant de noves situacions.
4. **La família entesa des de la perspectiva sistèmica i relacional**, que constitueix el grup nodal a on el subjecte s'estructura com a persona. La família constitueix la xarxa de suport i afecte més pròxima a la persona, però també és font de crisi, desafeccions i conflictes.
5. **L'existència de diferents models de família**. La diversitat familiar. Ser família de noves i diferents maneres.
6. **Treballar per a la prevenció**. La informació, formació, orientació i suport al grup familiar és prevenir dificultats i disfuncions.
7. **Les potencialitats, capacitats i recursos propis de la família** com a punt de partida per donar resposta a les necessitats familiars diverses.

8. **Donar suport i treballar amb i per a les famílies és assegurador d'una infància protegida.**
9. **La crisi socioeconòmica com percussora de l'empobriment familiar, generadora de noves i sovint difícils dinàmiques familiars** que afecten al conjunt del grup i a l'estat emocional de cada un dels seu membres. Aquestes noves situacions precisen noves respostes socials.
10. **L'afectació de la crisi econòmica pel que fa als drets i prestacions socials està repercutint directament a la ciutadania** i pot tenir conseqüències a curt termini si la família esdevé l'única alternativa. La sobrecàrrega d'alguns dels seus membres, com ara la dona o les persones grans (avis i àvies), o les dificultats d'emancipació o el retorn dels joves al nucli familiar, són casos que evidencien que recau en la família l'assumpció de totes les dependències dels seus membres.
11. **La família no és la única responsable de la redistribució dels seus temps segons els rols familiars atribuïts o de la cor responsabilitat segons variables de gènere,** sinó que aquests temps i funcions sovint venen donats per altres factors externs (horaris de ciutat, condicionants culturals, agents empresarials etc.) sobre els que també cal treballar.
12. **La transversalitat de l'acció per a les famílies.** Perspectiva necessària per a l'aplicació de les polítiques públiques per a la família, per a una visió integrada, global i sistèmica d'aquesta.
13. La família estableix amb l'entorn i la ciutat **una xarxa de relació territorial i comunitària que vincula als membres de la família als serveis comunitaris i institucions, segons característiques de cada comunitat i territori.**
14. **La recerca sistemàtica i el coneixement** continuïtat de la realitat de les famílies a la ciutat.

15. **L'avaluació de programes**, projectes i serveis per a la millora contínua i la innovació social.

5.2 Orientació del Pla

Per orientar tècnicament el Pla partim del marc conceptual i pretenem donar una nova mirada a la realitat, ja no solament pensant en clau de ciutadà i de comunitats sinó també pensar la ciutat en clau de família.

És un Pla dirigit a totes les famílies de la ciutat, sigui quin sigui el seu model de família, el seu estil de vida o la seva classe social, de totes les creences i procedències. Famílies competents, famílies que necessiten un consell, famílies que estan en crisi, famílies fràgils que necessiten suport i famílies amb problemes més greus.

Considera a la família com a capital social com una fortalesa no solament pels seus membres sinó per a tota la comunitat. Cal donar-li suport doncs són un potencial per la ciutat.

Considerem prioritari promoure la **coresponsabilitat entre tots els membres de la família**. Cal destacar que, malgrat els avenços aconseguits en els darrers anys, les dones segueixen sent les protagonistes dins l'àmbit domèstic, tant pel que fa a la responsabilitat des de les tasques domèstiques, familiars i de cura, com pel temps que hi dediquen. Així, la desigual càrrega total de treball entre dones i homes posa de manifest la persistència de les desigualtats de gènere.

Pren els vincles familiars i relacions entre el membres com a clau de volta del treball amb famílies ja sigui per oci, vida cultural, demanda de recursos o resolució d'un problema. Considera també a la família no solament font de valors positius i d'afectes sinó també de desafectes i a vegades de conflictes.

És un Pla vol superar els serveis especialitzats i atomitzats per temàtiques o sectors de població, i posar de rellevància els serveis, programes, o accions dirigits i pensats específicament per la família com a grup.

De la visió de la família passiva i tancada en el seu cercle a la família proactiva i oberta a la comunitat. La vinculació de les famílies al territori es un tema clau, més enllà de la participació en les AMPAS, les famílies es vinculen al territori i participen en diverses iniciatives, des de tasques de voluntariat fins la pròpia autoorganització de famílies. Les famílies es troben i s'autorganitzen ja sigui per les festes d'aniversari o per atendre de forma conjunta als seus bebès. El espai per infants generen xarxes de relació familiar. Cal que considerem a les famílies com actives, no solament amb mirada interna sinó cap a la comunitat. Les famílies necessiten a vegades xarxes que els donin algun tipus de suport per passar de consumir la oferta d'activitats a participar o implicar-se en tirar endavant iniciatives d'autoorganització.

Les famílies davant la crisi. En la situació actual cal transmetre un clima de tranquil·litat i donar missatges de confiança davant un present convuls i un futur incert. El clima que és genera quan no hi ha esperances empitjora la situació. Més enllà dels problemes socioeconòmics la crisi està influint en les dinàmiques familiars, propiciant l'inversió de rols jeràrquics, regressions en el cicle vital, pèrdua d'autoestima, estrès i en general malestar familiar.

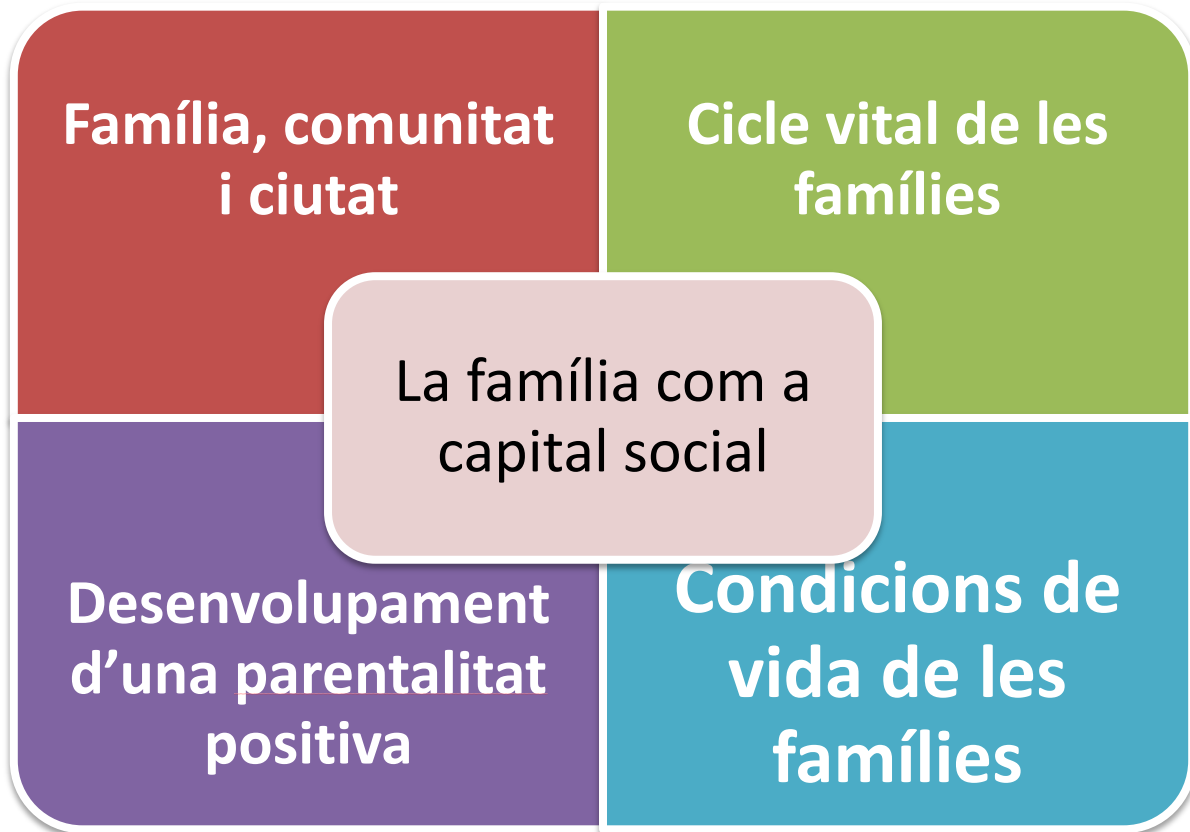
El suport a les persones i les famílies per creure en elles mateixes i no caure en una dinàmica depressiva, per tal d'ajudar-los a tenir un relat alternatiu, positiu i realista davant les dificultats, és ara una necessitat.

La capacitat de la família i les persones per fer front a l'adversitat i sortir-ne enfortits és una característica que anomenen resiliència i que en aquests moments ha d'estar més present que mai com potencial de persones i famílies.

En aquest sentit el Pla està **orientat a realitzar accions innovadores i alternatives que reforcin la creença en les pròpies potencialitats i l'aprofitament dels recursos personals, familiars i de la comunitat, creant llaços de solidaritat i ajuda mútua**

5.3 Eixos centrals i grans línies estratègiques del pla

1.- Família, comunitat i ciutat

- **Línia estratègica 1.** Promoure una major visibilitat i participació de les famílies a la ciutat
- **5** Objectius generals, **52** Accions

2.- Cicle vital de les famílies

- **Línia estratègica 2.** Orientar i donar suport a la diversitat de grups familiars en les fases pròpies del cicle vital i en les transicions en què la família ha d'adaptar-se a noves situacions, per tal d'afavorir dinàmiques familiars funcionals.
- **5** Objectius generals, **66** Accions

3.-Desenvolupament d'una parentalitat positiva

- **Línia estratègica 3.** Promoure programes de suport a les competències parentals i habilitats educatives de les famílies, per al desenvolupament d'una parentalitat positiva des de la corresponsabilitat en la cura i l'educació.
- **5** Objectius generals, **74** Accions

4.- Condicions de vida de les famílies

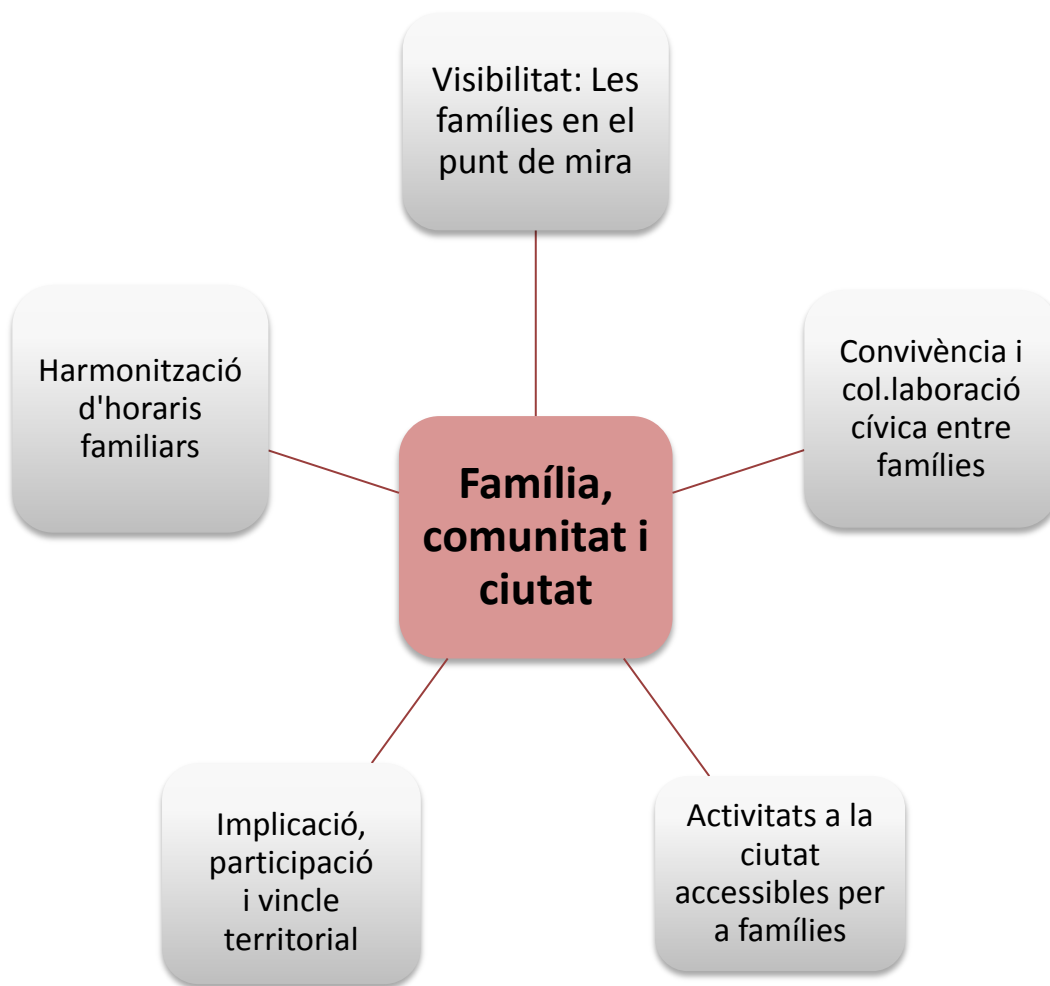
- **Línia estratègica 4.** Millora de les condicions de vida de les famílies, posant en marxa noves respostes per pal·liar les conseqüències de la crisi socioeconòmica actual en les famílies, tant pel que fa a la seva situació socioeconòmica com pel que fa a les dinàmiques familiars que es generen.
- **6** Objectius generals, **98** Accions

Família, comunitat i ciutat

Línia estratègica 1.

Promoure una major visibilitat i participació de les famílies a la ciutat

OBJECTIUS GENERALS

1.1 Promoure la vinculació territorial i la participació activa de les famílies en les institucions, i amb els agents socials de la seva comunitat, així com la implicació de les entitats de família en els espais de participació de la ciutat.

ACCIONS

- Continuació del **Grup de Treball de Famílies del Consell Municipal de benestar Social**, en el que estan representats les associacions de famílies de la ciutat, implicant totes les sensibilitats i grups familiars de la ciutat, tot preparant la creació del Consell Municipal de Família per tal de desenvolupar una política d'atenció integral de protecció i suport a les famílies que impulsi i coordini adequadament totes les polítiques transversals d'atenció a la família dutes a terme pel Govern Municipal.
- **Participació de famílies als Consells de Barri**, promovent temàtiques que impliquin tant entitats familiars com famílies dels territoris. Contemplar la possibilitat d'obrir puntualment un cop l'any els Consells de Barri a les famílies.
- Participació de les famílies **a través d'un entorn informàtic basat en xarxes socials**, orientat a nens, nenes i les seves famílies
- **Suport a la participació a les AMPA de les escoles en general**, afavorint la integració de noves famílies, donant suport a les diverses iniciatives i promovent la participació en aquells temes de major sensibilitat social, així com la cohesió de les dinàmiques participatives de pares i mares.
 - **Programa de suport educatiu a les famílies**. Contribuir a enfortir el teixit associatiu de les AMPA amb tallers i xerrades per a pares i mares.
 - **Projecte sobre la igualtat de gènere amb les AMPA de Primària**. Projecte pilot a quatre escoles que inclourà l'alumnat, professorat, famílies i un treball en xarxa en el territori.
 - **Projecte nou per la definició del temps no lectiu de Secundària amb les AMPA de Secundària**. Ús del temps no lectiu fruit de la jornada lectiva compactada amb els Consells Escolars a determinar per les AMPA, vinculat a temps, joves i famílies, i amb activitats des dels Punts d'Informació Juvenil.

- **Pla Municipal de l'Esport en Edat Escolar.** Participació de les famílies en l'organització de les activitats i en els òrgans de participació associats al Pla.
- **Programa Noves Famílies** (Servei d'acompanyament al Reagrupament familiar): Promoure la participació dels pares i mares immigrants a les AMPA mitjançant la continuïtat de la línia de subvencions per facilitar la participació de famílies novingudes a les AMPA.
- **Suport a les AMPA i subvenció a projectes realitzats per les pròpies famílies** segons el projecte educatiu dels centres.
- Enfortiment de la **vinculació de les famílies amb l'escola**, alhora que donar suport a pares i mares de famílies novingudes per al desenvolupament de la seva funció educativa.
 - **Programa de suport educatiu.** Xerrades i tallers a escoles per a fomentar la implicació de les famílies com agents educatius fonamentals, establint continuïtats entre el context familiar i l'escolar.
 - **Projecte "Escola i Família"** de Raval sud dins del marc de les accions comunitàries i amb els SSB com a promotors.

1.2 Promoure la convivència, la col·laboració cívica i la solidaritat veïnal com a sistema de suport a les famílies i entre famílies, fomentant l'acció comunitària.

ACCIONS

- **De convivència i solidaritat veïnal i entre famílies**
 - **Bancs del Temps**
 - Ampliar el projecte Bancs de temps a tots els districtes de la ciutat, per tal que cada districte compti com a mínim amb un d'aquests projectes amb l'objectiu d'establir una xarxa d'ajuda mútua i fomentar la cohesió social en els diferents territoris de la ciutat. Analitzar el tipus d'intercanvi i la incorporació de persones noves en els que ja estan funcionant
 - Iniciar propostes dels Bancs del Temps en l'àmbit de les famílies amb infants i adolescents que abasti tot el cicle familiar.
 - Banc del Temps a Sants de maternitats compartides.
 - **Activitats d'oci en família dins el programa "Temps de barri".** Xarxes del "Temps de Barri, Temps educatius compartit".

- **Programa de patis escolars oberts al barri.** Donar una alternativa de lleure als infants i joves i les seves famílies que s'exerceix de forma autònoma en un context segur i de proximitat, amb activitats de dinamització educativa obertes i gratuïtes per a tothom, vetllant perquè cada barri compti, almenys, amb un pati obert.
- **D'autoorganització entre famílies i ajuda mútua**
 - **Xarxes d'ajuda mútua entre famílies reagrupants i reagrupades** del programa d'Acompanyament al Reagrupament Familiar per tal d'afavorir l'intercanvi d'experiències
 - Projectes de col·laboració entre pares i mares i autoorganització de xarxes de famílies en el marc de les **xarxes comunitàries de ciutat** i territori.
 - **Suport a l'autorganització de les famílies a partir d'espais per infants:** escola, casals infantils, centres oberts, ludoteques...
 - **Camins escolars:** Participació de les famílies en la creació d'entorns escolars més segurs per els nens i nenes que van a peu a l'escola. Continuitat en les escoles que ja tenen camí inaugurat, i suport per iniciar-ne de nous, tot i incrementant-ne la qualitat.

1.3 Impulsar mesures per a l'harmonització d'horaris familiars, laborals i dels serveis de la ciutat per compatibilitzar la vida laboral, familiar, personal i comunitària.

ACCIONS

- **De compatibilitat de la vida laboral, familiar, personal i comunitària**
 - **Xarxa Nust:** sensibilització de les empreses per conciliar la vida personal, familiar i laboral.
 - Promoure la qualificació d'Empresa Familiarment Responsable (atorgada per la Generalitat de Catalunya) per a les empreses que ho acreditin, en coordinació amb la Xarxa NUST.
 - **Premi Barcelona a l'Empresa innovadora en Usos del Temps i Conciliació**
 - Treballar amb les empreses i agents de la ciutat per impulsar mesures que facin possible la conciliació de la vida familiar i laboral, a més d'impulsar accions de reconeixement i bones pràctiques.

- **D'harmonització d'horaris de la ciutat amb els horaris familiars, laborals i serveis**
 - **"Pacte del Temps"**: impuls d'un acord ciutadà entre ajuntament, organitzacions i institucions per promoure la qualitat de vida i la conciliació de la vida personal, familiar i laboral, a través de la millor gestió del temps ciutat.
 - Promoure mesures i serveis que facilitin la conciliació i la coresponsabilitat.
 - **"Dossiers del Temps"**: documents de reflexió i propostes sobre el temps de les persones i famílies a la ciutat per contribuir al diagnòstic i a la difusió de la situació actual.
 - Anàlisi de la situació del temps i dels infants
 - Anàlisis del temps i la Persones grans

1.4 Promoure una major visibilitat de les famílies a la ciutat per tal de posar a la família en el punt de mira de la ciutat i promoure recursos en clau familiar

- **Accions de comunicació i promoció de la Família a ciutat en el marc de l'Any internacional de la família** i coincidint amb el 20° aniversari de la declaració de l'Any Internacional de la Família.
 - Accions de l'any Internacional centrades en els tres eixos: lluita contra la pobresa familiar i la exclusió social, l'equilibri entre la vida laboral i la familiar i la promoció de la solidaritat intergeneracional.
 - "Familiaritzem-nos": campanya per promoure una mirada familiar a la ciutat i de visualització dels recursos i serveis en clau de família tant a nivell territorial com a nivell de ciutat.
 - Visibilitat de la família com a grup en els mitjans de comunicació
- **Visibilitat en les web i les xarxes socials**
 - Millorar la recerca en les diferents pàgines web de l'Ajuntament per a què es puguin trobar fàcilment activitats familiars lúdiques, educatives, culturals, de lleure, suport social.
 - Revisar la possibilitat de fer una entrada per famílies en aquelles pàgines web municipals que sigui pertinent per la temàtica.

- Manteniment del Web de Nova ciutadania: Reagrupament familiar. Facilitar informació a les famílies que sol·liciten el reagrupament familiar a Barcelona.
- **Suport a la restauració en clau de família i al comerç de proximitat**
 - Recolzament a l'elaboració d'un Programa del Gremi de Restauradors que incentivi les activitats familiars als establiments de restauració per atreure al públic familiar que ofereixin un espai concebut i adaptat a famílies amb infants (entreteniment, accessoris, espai físic, decoració...). Elaboració d'un distintiu per els restaurants **Family friendly** o pro-family, per els restaurants amb oferta destinada total o parcialment al públic familiar
 - Experiència pilot al districte de Sant Andreu per a la **promoció de les relacions de proximitat dels barris**: consum de proximitat, espai públic, restaurants del barri, esbarjo de proximitat, etc.
- **Manteniment del coneixement i recerca sistemàtica** de la realitat de les famílies a la ciutat en tots els àmbits rellevants: condicions de vida, educació, salut, immigració i reagrupament familiar, etc, i promoure estudis i publicacions.
 - Presentació pública virtual de l'evolució de la situació de les famílies a la ciutat (open data, webs...)
 - Establiment d'indicadors d'avaluació d'impacte de la intervenció social
 - Incloure preguntes sobre la família a través d'enquestes d'opinió (família com a variable estadística)
- **Incorporació de la família com unitat d'acció a la dinàmica municipal de l'Ajuntament de Barcelona**
 - Organització una Jornada professional de ciutat sobre Pràctiques i projectes d'Intervenció Social amb famílies amb l'objectiu de compartir coneixement amb d'altres professionals en relació a l'atenció social.
 - Impuls d'un servei d'informació i orientació familiar a la ciutat i un Banc de Recursos per a famílies per ús de professionals, entitats i famílies.

1.5 Organitzar activitats a la ciutat econòmica i funcionalment accessibles, adreçades al conjunt del grup familiar per tal de facilitar la vida lúdica i cultural de les famílies.

ACCIONS

- **Activitats de qualitat als Centres Cívics.** Donar una oferta d'espectacles de qualitat i activitats per a famílies amb fills i per al conjunt de les famílies des dels centres cívics dels districtes de la Ciutat
- **Espais públics i famílies.**
 - Estudi i anàlisi de l'espai públic i la convivència: Publicació d'un Dossier el Temps.
 - **"A l'Estiu Barcelona t'acull"**. Facilitar el coneixement i l'ús dels espais públics i l'entorn en general: museus, biblioteques, mercats, espais de lleure, etc.
 - **Sessions de teatre infantil accessible** (per a infants amb discapacitat visual i auditiva) als districtes de Les Corts i l'Eixample.
 - **Música als parcs.** Programa de concerts als parcs de Barcelona per a tots els públics i les famílies, per fer-ne d'aquests espais públics llocs de trobada i gaudi.
- **Activitats als museus per a infants i famílies.**
 - Organització d'accions puntuals i tallers periòdics.
 - **Millora de l'accessibilitat dels museus municipals** per a què les persones amb discapacitat puguin gaudir dels museus i de les activitats que s'hi desenvolupen. Pla de treball amb la Direcció de Centres Patrimonials de l'ICUB.
- **Continuació de la programació d'activitats dirigides a famílies des de les Biblioteques**
 - **Programa "Lletra petita"**, que ofereix un ventall ampli i variat d'activitats infantils i per als pares i mares.
 - **Punt de trobada.** Facilitar el coneixement i l'ús dels espais públics i l'entorn: museus, biblioteques, mercats, espais de lleure, etc.
 - **Projecte d'accessibilitat** a la comunicació per a l'ús i gaudi de les biblioteques del consorci per part de persones amb diversitat funcional.
- **Millorar l'oferta cultural de qualitat per a infants i famílies als barris.** Espectacles infantils als centres cívics i campanyes a les escoles.
- **Difusió dels Drets Humans i la Carta de Drets i Deures de la Ciutat de Barcelona**

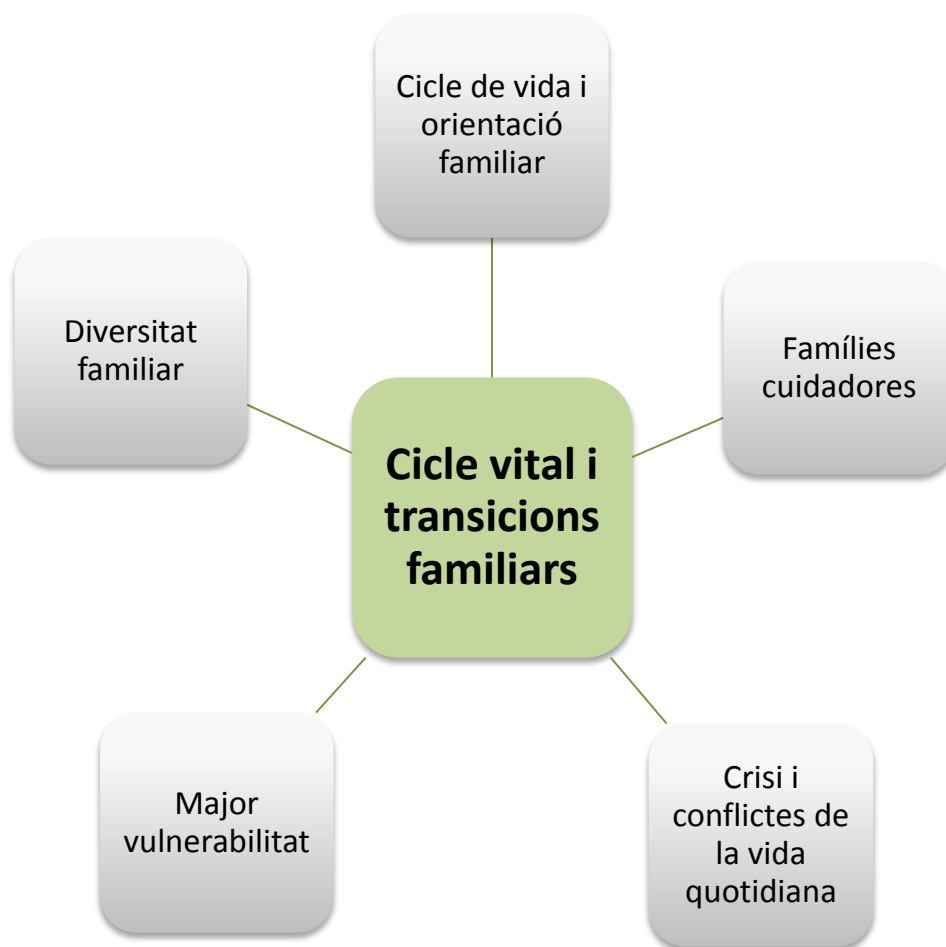

- **Cicle de cinema pels infants i famílies:** mitjançant el cinema, en sessions obertes a infants amb les seves famílies, amb materials pedagògics i un col·loqui posterior.
- **Activitats esportives per a famílies**
 - **Diumenges esportius:** Projecte del Pla Estratègic de l'Esport consistent en activitats de promoció de diferents pràctiques físic-esportives a dur a terme en l'espai públic.
 - **Activitats esportives per infants i joves en vacances escolars en les pistes poliesportives dels Districtes.**

Cicle vital i transicions familiar

Línia estratègica 2.

Orientar i donar suport a la diversitat de grups familiars en les fases pròpies del cicle vital i en les transicions en què la família ha d'adaptar-se a noves situacions, per tal d'afavorir dinàmiques familiars funcionals.

OBJECTIUS GENERALS

2.1 Fomentar serveis, recursos i programes d'orientació, assessorament i suport especialitzats en famílies com a mesura de prevenció de problemes i conflictes familiars, promovent els vincles intergeneracionals, els recursos i les potencialitats pròpies de la família.

ACCIONS

- **Impulsar la creació d'un servei especialitzat d'informació i orientació a famílies**, en els processos de la vida quotidiana del cicle vital familiar que abordi les qüestions en clau de família, diferenciant-lo de la resta de serveis concebuts per sectors de població i/o problemàtiques concretes. Aquesta experiència pilot vol abordar en clau preventiva i de proximitat, les dificultats relacionals familiars, promovent les potencialitats de les famílies i la complementarietat amb els serveis de l'entorn
- **Posar a les famílies en el centre de l'atenció des dels Serveis Socials Bàsics**. Aplicació i millora dels protocols d'atenció a famílies des dels centres de Socials Bàsics territorialitzats: Plans de suport bàsic, de tractament i seguiment. Grups de suport social i psicosocial.
- **Informació i orientació a joves** per facilitar la seva emancipació i independència, afavorint el seu procés de diferenciació de la família d'origen i suport a famílies de persones joves
 - Punts d'informació, web i xarxes socials per a l'orientació i suport.
 - Portal web jove: nou sistema de comunicació per a joves basat en l'ús de les xarxes socials.
 - Assessorament de la XPIJ
 - En col·laboració amb el Consorci de l'Habitatge, foment de l'accés a l'habitatge.
 - Foment del model de "**dret a superfície**", facilitant l'accés a l'habitatge als joves mitjançant un model en què l'Ajuntament fa una reserva de sòl i que comporta una disminució de costos per als usuaris.
 - **Foment de l'habitatge compartit**. Possible línia de treball amb el Consorci de l'Habitatge per a fomentar l'habitatge compartit entre els joves, dins del pla d'accions del 2013.

- **Suport a les famílies en procés de separació i divorci i promoció de la coparentalitat. Promoure la mediació** familiar per afavorir la resolució dels processos de separació i divorci, evitant costos emocionals a l'infant i promovent la coparentalitat i potenciant la relació intergeneracional.
 - Orientació de pares i mares en procés de separació des del serveis socials bàsics (advocats, Treballadors socials, psicòlegs...) i altres serveis que treballin amb la família .
 - Potenciació dels circuits i protocols tècnics de derivació de famílies susceptibles de mediació procedents dels CSS i dels EAIAs al centre de Mediació de dret privat de Catalunya.

2.2 Impulsar el reconeixement i suport a la diversitat de grups familiars existents per raó de la seva estructura, composició o procedència, per tal de què puguin desenvolupar el seu propi projecte de família en igualtat de condicions.

ACCIONS

- **Suport i acompanyament a les famílies nouvingudes** pel seu agrupament, posant en marxa **nous projectes específics segons les necessitats actuals** i atenent els processos de desagrupació que s'estan donant degut al retorn d'alguns membres de famílies migrades al seu país.
 - **Programa de Noves Famílies**
 - Suport jurídic i acompanyament social a les famílies extracomunitàries que sol·liciten el reagrupament familiar a Barcelona.
 - Intervenció individual/familiar abans de l'arribada dels familiars reagrupats per preparar la retrobada.
 - Tallers de pares i mares per a la preparació a l'arribada dels familiars reagrupats
 - Espai Estable de treball amb pares i mares quan ja han arribat els seus fills per recuperació de vincles i rols parentals.
 - Posta en marxa d'un programa de prevenció i atenció adreçat a famílies reagrupades xineses i pakistaneses.
 - Programa de **mediació intercultural**, adreçat a famílies recent arribades que fan ús dels serveis públics

- **Xarxes d'acollida comunitàries** amb accions específiques per a famílies nouvingudes com ara, Apropem-nos (Poblenou), amb accions per fomentar la participació de famílies amb infants en les festes del barri; formar una xarxa d'ajuda mútua mitjançant el Punt d'Acollida; compatibilitzar la formació de dones amb la cura dels fills entre d'altres.
- Treball amb les **dones del col·lectiu gitano-portuguès**. Tallers d'inserció laboral i temàtics per aconseguir canvis de valors en els estils de vida del col·lectiu.
- Treball amb **famílies d'ètnia gitana**: projectes en funcionament amb la Fundació Pere Closa i amb la Universitat Autònoma de Barcelona sobre l'absentisme i l'èxit escolar, dirigit als alumnes i al seu entorn familiar.
- **Desenvolupament d'accions per afavorir el reconeixement, la sensibilització i la visualització de la existència dels diversos i nous models de famílies, i en especial les famílies homoparentals i bisexuals:**
 - Treball amb Associació de Mares i Pares de Gais i Lesbianes (AMPGIL) i Associació Famílies Gais i Lesbianes (FGL).
 - Promoció de xerrades a les AMPA sobre la diversitat de models familiars
 - Vetllar perquè els formularis municipals tinguin en compte la diversitat de models familiars
 - Activitats periòdiques a les biblioteques, com la narració de contes, per a la difusió de nous models familiars, en el marc del Pla pel col·lectiu Lesbià, Gai, Transexual i Bisexual.
 - Desenvolupament de les accions promogudes des del Consell LGTB
- **Accions de suport per a pal·liar situacions de sobrecàrrega en famílies amb sol progenitor, reconstituïdes o nombroses.**
 - Suport psicosocial des dels SSB a les **famílies monoparentals** contemplant i donant suport a l'especificitat de problemàtiques i situacions de discriminació i desigualtat concretes en què es poden trobar les dones.
 - Suport a entitats (convenis) que treballen amb les famílies monoparentals encapçalades per dones, famílies nombroses i famílies amb persones discapacitades al seu càrrec i que es troben en situació de precarietat i risc d'exclusió social
 - Suport a entitats que donen resposta a la necessitat social de projectes de cura i atenció educativa a la petita infància i les seves famílies.

2.3 Promoure recursos i serveis adreçats a donar suport a famílies cuidadores vetllant pel dret de la família a cuidar les persones del seu nucli, promovent iniciatives que facilitin la lliure elecció del rol i tasques de la persona cuidadora, tot tenint en compte la perspectiva de gènere.

ACCIONS

- **Xarxa de suport a les famílies cuidadores**, xarxa que forma part de l'*Acord Ciutadà per a una Barcelona Inclusiva*, i que té com a objectiu avançar en el reconeixement i la visualització de la tasca que desenvolupen les entitats en el suport a les famílies cuidadores de persones grans dependents, adults dependents, malalts crònics, i famílies amb infants malalts.
 - Projecte de comunicació per visualitzar els serveis i recursos que s'ofereixen a les famílies cuidadores. Guia on-line "Guia d'entitats i grups de suport a l'àmbit social i de salut de Barcelona":
<http://tjussana.entitatsbcn.net/tj/gams/index.php>.
 - Continuar desenvolupant la Xarxa de suport a les famílies cuidadores per reduir l'impacte de cuidar persones amb discapacitat. Augment de les activitats de la xarxa, preveient la publicació d'un nou informe sobre la situació actual basat en l'Enquesta sobre Salut de Barcelona de 2011.
- **Suport de Serveis Socials als familiars cuidadors o cuidadores de persones grans i/o dependents.**
 - **Suport grupal** des dels CSS. Definir i consolidar tècnicament el model únic d'atenció i suport grupal al cuidador.
 - Servei **d'Assistent Personal**
- **Incloure les persones grans, avis que cuiden néts, en els programes de suport al cuidadors i en els de competències parentals**, vetllant per evitar la sobrecàrrega.
 - **Promoure la lliure elecció dels avis i àvies per a la cura dels néts i nétes**, dins de la línia municipal de treball de l'envelliment actiu de la persones grans.
- **Suport a les famílies per a la conciliació i la gestió dels temps mitjançant diversos recursos i programes:**
 - Continuar amb el Programa **Respir per a persones grans**.

- **Suport a famílies amb persones amb discapacitats.** Programa de Respir especialitzat de DINCAT (Persones amb Discapacitat Intel·lectual): programa de cangurs (servei de cura dels infants el cap de setmana).
- **Programa "Temps per tu":** espai a on els familiars de temps personal, i al mateix temps que els seu fills/es gaudeixen d'una activitat socialitzadora, ells podran gaudir d'un temps de lleure de qualitat.
 - de famílies cuidadores de persones amb dependència. Continuïtat a Sant Martí, Eixample i Sarrià. Ampliació i millores a la resta de districtes de la ciutat, i en concret a Sant Andreu, Nou Barris i Horta-Guinardó.
 - de famílies cuidadores d'infants amb discapacitat. Continuïtat a 8 districtes: Eixample, Sants-Montjuïc, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Horta-Guinardó, Nou barris, Sant Andreu i Sant Martí. Ampliació als districtes de Ciutat vella i Gràcia.

Experiència pilot a tres biblioteques amb un espai on els familiars disposaran de temps personal, i al mateix temps que els seus fills/es gaudeixen d'una activitat socialitzadora, ells podran gaudir d'un temps de lleure de qualitat.
 - de famílies de joves i adults amb discapacitat: Vacances de Nadal i estiu al districte d'Horta-Guinardó, i dissabtes quinzenalment a la Fontana. Possibilitat obrir nous grups.

2.4 Continuar promovent recursos d'atenció, suport i tractament davant de crisis familiars, situacions de conflicte i malestar emocional.

ACCIONS

- **Famílies en situació de crisi conjuntural familiar**
 - **Atenció, suport i tractament per a famílies en situació de crisi conjuntural** des dels Centres de Serveis Socials.
 - Formació psicossocials específica per l'abordatge de famílies en crisi, i conflicte pels professionals dels CSS
 - **Suport a les situacions de crisi conjuntural familiar mitjançant Grups d'Ajuda Mútua** ja sigui per qüestions de salut física o altres, així com grups d'acompanyament en el dol que ofereixin assessorament i

suport a famílies que estan en procés de dol per la pèrdua d'un familiar o altres.

- Línia de subvencions a entitats que fan suplència de certs familiars que es troben en situació de salut difícil, amb sobrecàrrega emocional i organitzativa.
- **Servei d'Atenció Domiciliària per a les famílies.** Servei amb accions i recursos que es duen a terme a la llar de les famílies en situació de manca d'autonomia personal, dificultats o problemàtiques familiars especials. Garantir la cobertura total de la demanda d'Atenció Domiciliària de les llars amb infants.
- **Servei de famílies col·laboradores,** com dispositiu per aquelles famílies que, de manera temporal i per diferents circumstàncies (salut, conciliació de la vida familiar i laboral, etc.), no poden atendre els seus infants i necessiten la col·laboració d'una altra família que els ajudi.
- **Detecció, tractament i suport de famílies amb malestar emocional o problemes de Salut mental.**
 - **Línia de subvencions a Grups d'Ajuda Mútua** dels familiars de persones que pateixen les malalties mentals i altres malalties, o bé grups d'acompanyament al dol.
 - **Suport al projecte "Obertament"**, projecte per a la lluita contra l'estigma de les persones amb trastorn mental, duta a terme pels principals agents socials del sector de la salut mental a Catalunya.
 - Aplicació de protocols de detecció i tractament a **persones amb problemes de salut mental i problemes Socials des dels CSS** i amb coordinació amb el Centre de Salut mental del territori.

2.5 Promoure l'aplicació sistematitzada de protocols de detecció, atenció i tractament especialitzat, i la rehabilitació de competències parentals de famílies en situació de major vulnerabilitat, patrons de relació disfuncionals i risc de maltractament.

ACCIONS

- Posta en marxa d'una **recerca aplicada** de la Universitat de Girona, l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports i IMSS, de tres anys de durada, per **valorar l'eficàcia del conjunt de pràctiques d'intervenció**

psicosocieducatives en famílies amb infants en risc lleu en el marc dels SSB, i concloure aquelles amb les que s'assoleixen **resultats més satisfactoris**.

- **Situacions familiars de vulnerabilitat o disfuncionalitat**
 - Aplicació dels protocols de detecció des dels SSB.
- **Famílies amb infants i adolescents en risc lleu i moderat**
 - Millorar l'atenció i tractament des dels Serveis Socials Bàsics posant l'èmfasi en el circuit d'atenció i en els plans de en el nou marc competencial de la LDOIA (Llei 14/2010 dels drets i oportunitats de la infància i l'adolescència).
- **Competències parentals**
 - Homogeneïtzar i promoure el model d'atenció familiar o grupal de suport **i rehabilitació en el marc dels serveis socials**
- Aplicació de programes i mesures d'atenció, tractament i rehabilitació de competències parentals a **famílies amb infants a situacions de risc greu i maltractament**, prioritzant recursos de proximitat.
 - Continuació de la formació de professional especialitzat en diagnòstic de les situacions familiars que puguin estar creant una situació de risc greu i/o desemparament dels infants al seu càrrec, en el marc dels Serveis Especialitzats d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència.
 - **Projecte "Cases d'infants"**. Promoure les places de suport del projecte com a reforç als plans de tractament.
 - Establir convenis amb entitats de **tractaments especialitzats per a famílies** amb fills a càrrec que presenten diferents tipus de disfuncionalitat: abusos sexuals, dificultats en la competència parental, etc.
 - Desenvolupar plans de treballs amb **les famílies biològiques** amb la finalitat de millorar les capacitats parentals per pal·liar o disminuir les greus disfuncions que han derivat a la situació de risc greu o desemparament dels fills a càrrec mitjançant els SEAIA.
 - Proposar **recursos alternatius**, preferentment altres nuclis familiars, quan la família d'origen no pot fer-se càrrec dels infants desemparats, mitjançant les mesures de protecció establertes per llei.
 - **Projecte "Jo torno a casa"**. Projecte específic per treballar amb les famílies i els infants dels centres per tal d'avançar el retorn a casa i consolidar la proposta del retorn amb la família.

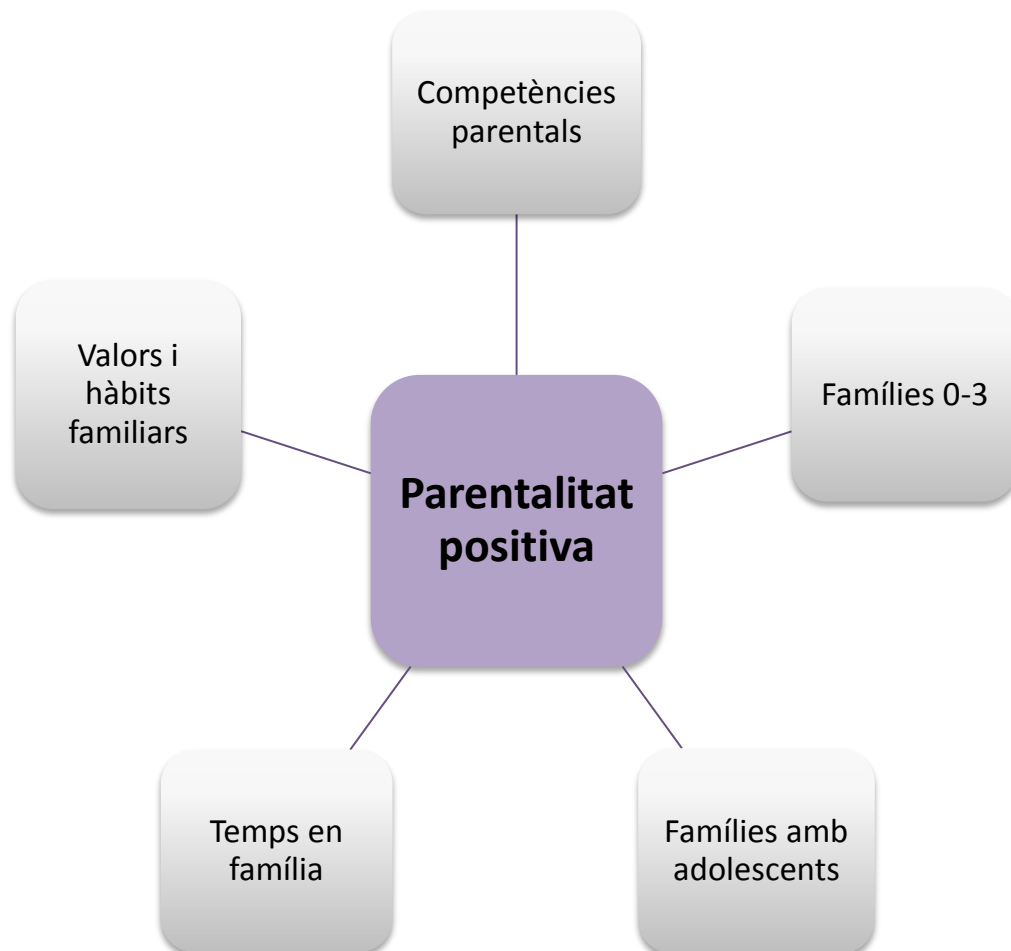
- **Famílies que pateixen violència masclista o de gènere des dels diferents serveis i equipaments: EAD, CSS entre d'altres.**
 - Aplicació dels protocols de detecció i tractament. Millorar l'atenció proporcionada pels Serveis Socials municipals generalistes i pels serveis d'altres dispositius, a dones, infants i adolescents que viuen situacions de violència masclista.
 - Consolidar el dispositiu municipal dels **Centres d'Acolliment Temporal** i d'Urgència i ampliar els recursos d'acolliment de llarga estada.
 - Potenciar el **Servei d'Atenció a Homes (SAH)** com a espai d'informació, assessorament i tractament a homes que volen canviar la seva manera de relacionar-se, tot allunyant-se de les conductes violentes.
- **Famílies que pateixen violència vers les persones grans**
 - Campanya de sensibilització del bon tracte a les persones grans adreçada a totes les famílies de la ciutat
 - Programa de d'informació i sensibilització als professionals
 - Revisió i adaptació dels protocols d'actuació. Grups de millora.
 - Formació especialitzada per a l'aplicació dels protocols.
- Aplicació dels protocols de detecció i tractament de a **famílies que pateixen violència intergeneracional (adolescents).**

Desenvolupament d'una parentalitat positiva

Línia estratègica 3.

Promoure programes de suport a les competències parentals i habilitats educatives a les famílies per al desenvolupament d'una parentalitat positiva des de la coresponsabilitat en la cura i l'educació.

OBJECTIUS GENERALS

3.1 Desenvolupar, sistematitzar i estendre els programes d'informació, formació, eines i acompanyament als progenitors per desenvolupar les seves habilitats educatives i donar suport a les competències parentals des dels diferents equipaments municipals.

ACCIONS

- Extensió de la oferta del «**Programa d'habilitats i competències parentals**» promogut per l'Agència de Salut (2 a 12 anys) , per a la promoció de la parentalitat positiva, potenciant aspectes determinants en la generació de dinàmiques relacionals familiars, augmentant tant en nombre de tallers com en nombre de famílies. Aquest programa és una eina sistematitzada per als pares i les mares per gestionar situacions difícils amb els seus fills i les seves filles i els proporciona estratègies personals, emocionals i educatives per implicar-se en un model de parentalitat adequat per a infants i joves.
 - **Ampliació de la oferta:** 8 nous tallers i augment del nombre de famílies
 - **Xarxa d'habilitats parentals de Barcelona.** Xarxa que compta amb 30 professionals i es desenvolupa en tres reunions anuals.
 - **Formació** de professionals.
- **Escoles i tallers de pares i mares a diferents serveis**
 - Accions adreçades a treballar habilitats educatives per a les diferents etapes evolutives o temàtiques específiques, que es desenvolupen en el marc dels centres de serveis socials, els projectes comunitaris de territori, les àrees bàsiques de salut (ABS) i els centres educatius.
 - SASPI: Cursos i formació de suport per capacitats a dones del col·lectiu gitano-portuguès.
- **Espais complementaris adreçats a les famílies en equipaments socioeducatius**
 - **Xerrades i activitats lúdiques i d'informació per la capacitat parental** per al foment de les relacions pares, mares i infants en equipaments culturals i de lleure (casals i espais infantils, ludoteques, centres oberts).

- **Programes i activitats de les Biblioteques Municipals**
 - Activitats adreçades a pares, mares i infants com els centres d'interès presents de forma transversal a totes les biblioteques.
 - **"Racó de pares i mares" a la xarxa de Biblioteques**, que és una activitat per assessorar els pares i les mares sobre lectures per als fills o per a ells mateixos sobre aspectes relacionats amb l'infant i la seva cura i educació ("Que llegim"), o per introduir els més petits en el món dels llibres ("Primeres passes").
- **Producció de material educatiu per a pares i mares**
 - **Projecte «Maleta de les emocions»**, que aborda estratègies personals, emocionals i educatives per a la relació quotidiana amb els fills i les filles.
- **Accions formatives a les famílies** a les escoles bressol municipals.
- **Programes a les escoles**
 - **Programa de suport educatiu a les famílies**. Generar espais formatius i de socialització de coneixements d'experiències on les famílies puguin trobar suport a la seva funció educativa amb xerrades i tallers a les escoles.
 - **Desenvolupar un nou programa d'aprenentatge emocional en les escoles**. Posta en marxa a partir d'una demanda de professionals d'Ensenyament Primari.
- **Esport en família**. Promoció d'activitats conjuntes.
- **Webs i espais educatius a Internet**: Consell Escolar Municipal-CEMB, Educació, Racó de pares i mares a Biblioteques, web «Nova Ciutadania» (informació educativa per a les famílies nouvingudes), creació del Portal Barcelona Bressol.
- **Incorporar les noves tecnologies i les xarxes socials en l'acció educatives**, especialment en els espais formatius per a pares i mares, ja existents.
 - Ciberaules, espais lúdics i educatius en temps extraescolar que permeten l'accés a menors i pares amb dificultats per accedir a les noves tecnologies.
- **Accions en el marc de les accions comunitàries de territori i dels Plans de Desenvolupament Comunitari, per donar suport a les estratègies personals, educatives i emocionals dels pares i mares per a la seva implicació en la dinàmica de convivència familiar positiva com ara:**
 - **Espai familiar a Verdum** per a famílies amb infants 0-3. Promoció de les relacions familiars entre pares i mares i infants amb la intervenció d'educadors socials.

- **"Escola de famílies"** al Poble Sec. Espai per a famílies amb infants 3-12 amb professionals de l'Agència Municipal de Salut Pública i Psicòlegs Sense Fronteres per a treballar temes de límits, educació i hàbits.
- **"A Roquetes fem educació"** a Roquetes. Des de la taula socioeducativa s'han presentat dos projectes d'acompanyament a l'escolarització a famílies risc social, desenvolupats de gener a juny de 2012.
- **Projecte "El racó de les famílies"** (Casc Antic) dins del marc de les accions comunitàries i amb la participació de l'Agència de Salut, CSS i dues escoles del barri.

3.2 Donar suport a les famílies amb infants 0-3 anys a través dels diferents programes de suport educatiu i socio-sanitaris, fomentant de forma específica la paternitat masculina i la implicació del pare.

ACCIONS

- **Implicació dels pares a la criança 0-3**
 - **Implicació dels pares en el procés prepart i postpart**, col·laborant i respectant alhora el dret de les mares a gaudir de la seva maternitat
 - **Projecte "Canviem-ho"**. Projecte dirigit als homes de la ciutat de Barcelona que promou la implicació dels homes en la igualtat entre homes i dones.
- **Programes de suport** a les famílies en la cura, atenció i estimulació cognitiva dels seus **fills menors de 9 mesos**,
 - "Ja tenim un fill i Benvingut nadó" que l'Ajuntament de Barcelona ofereix dins dels espais familiars, centres de salut i altres equipaments.
 - Programa per afavorir **l'alletament matern** a les escoles bressol municipals.
- **Seguir desenvolupant l'acció de les escoles bressol municipals** com a un element fonamental de suport a les famílies de la ciutat, en quant a competències parentals i habilitats educatives, promovent la inclusió en les escoles bressol "activitats i treball amb les famílies".
- **Espais familiars** per a infants de 0-3 anys i de suport educatiu per a famílies. Manteniment dels existents als districtes de Sant Martí, Sants - Les Corts i Bon Pastor, Casa dels Colors de Sants-Montjuïc, Erasme Janer de Ciutat Vella i Petit Drac de Sarrià-Sant Gervasi.

- Oferiment de grups específics de suport i capacitació parental a pares i mares molt joves als espais familiars
- Convenis amb entitats que abordin línies de treball amb pares i mares molt joves.
- Organització de nous espais per compartir experiències d'aprenentatge entre famílies i Xerrades i activitats d'informació per la capacitació parental
- **Espais complementaris de suport a les famílies en equipaments.**
 - Suport a les famílies en l'educació, estimulació i relació amb els infants fins 3 anys, mitjançant programes específics que es desenvolupen als espais familiars, casals i ludoteques de la ciutat.
 - Servei de **ludoteca en família** per a la petita infància dins dels equipaments infantils municipals. Escola de pares a la ludoteca.
- **Petita infància a les biblioteques**
 - Projecte "**Primeres passes**" per a famílies amb infants de 0-3, dins del "Racó dels pares i mares" (activitats per assessorar els pares i les mares sobre lectures per als fills o introduir-los en el món dels llibres)
- **Programa de detecció precoç i orientació a famílies (0-4).** Suport educatiu a les famílies realitzat des dels Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP).
- **Promoure la utilització dels espais dels diferents equipaments i programes per a les famílies del SIS i del SASPI.**

3.3 Donar orientació, suport i assessorament a famílies amb fills adolescents i joves, per afrontar aquesta etapa del cicle vital familiar.

ACCIONS

- **Espais per adolescents i joves.** Abordar temes relacionats amb família que més interessin als adolescents en punts JIP dels IES i formacions integrals a l'Espai Jove Garcilaso.
- **Grups de suport socioeducatius** de la Xarxa de Serveis Socials Bàsics: dirigits específicament a adolescents i **grups de suport social i psicoeducatius dirigit a famílies amb fills adolescents** en conflicte
- **Posta en marxa d'un Centre d'Adolescents de la ciutat.** Equipament per donar atenció i orientació socio-educativa a les famílies amb adolescents que passen per aquest moment del cicle vital familiar i també per a situacions de

fragilitat, conductes de risc, conflictes relacionals, absentisme o altre situacions que la família pugui demandar.

- **Prevenió a les escoles**

- **Programa «Salut i Escola»**, promogut pels Departaments d'Educació i de Salut, i altres programes amb l'objectiu de millorar la salut dels adolescents a través de **la prevenció de situacions de risc i la detecció precoç de problemes de salut.**
- Programa de **Prevenió del tabaquisme i el consum d'alcohol i altres substàncies psicoactives, amb informació i assessorament a les famílies a través de les AMPA i els consells escolars dels centres.**

- **Programa Noves Famílies**

- **Suport social i educatiu a adolescents i joves de recent arribada a la ciutat i llurs famílies.** atenció social individualitzada i familiar i suport individual socioeducatiu per adolescents i joves reagrupats
- **Activitats educatives i lúdiques** en col·laboració amb la xarxa de biblioteques de Barcelona per afavorir les xarxes socials, l'ajuda mútua, el coneixement de l'entorn (ciutat) i la llengua catalana ("Punt de Trobada" i "A l'estiu Barcelona" durant els mesos de juliol i agost),
- **Nou projecte de suport acadèmic i socioeducatiu per a l'accés a les proves de selectivitat,** en col·laboració amb la xarxa de biblioteques de Barcelona.

- **Servei i projectes de prevenció, tractament i assessorament a joves consumidors i les seves famílies**

- **Servei d'Orientació sobre Drogues (SOD).** Continuar amb l'assessorament familiar sobre drogues i amb l'atenció individualitzada a l'adolescent.
- **Campanyes de prevenció del consum d'alcohol i altres drogues** dirigida a tota la comunitat educativa
- **Programes de tractament** adreçats específicament a adolescents (CAS Horta-Guinardó)

3.4 Sensibilitzar a la població del valor afectiu i educatiu que té la dedicació de temps familiar per la criança i educació dels fills en totes les edats, i posar en marxa accions per facilitar el temps en i per la família.

ACCIONS

- **Resoldre nous problemes de conciliació laboral i familiar**
 - Treball amb les empreses i teixit productiu de la ciutat (NUST i altres)
 - Reducció jornada per famílies amb fills menors
- **Promoure l'equilibri i la valorització del temps de cura i educatiu i temps laboral/productiu**
 - Sensibilització i recolzament a la Lactància natural
 - **Donar suport a les escoles bressol, promovent la inclusió d'activitats i treball amb les famílies**, compatibilitzant-ho amb la jornada laboral.
 - **Centres Oberts**. Treball i orientació als pares i mares dels infants en el marc dels Plans Individuals.
 - **Programa de suport educatiu**. Enfortir les capacitats de les famílies per acompanyar, estimular o orientar l'èxit escolar dels fills i filles.

3.5 Promoure programes de sensibilització, espais de debat i formació en hàbits i valors educatius per a les famílies.

ACCIONS

- **Treball amb les famílies de forma transversal**, en tots els programes, projectes serveis i equipaments per a la transmissió de valors educatius
 - Promoure **models més igualitaris** en l'àmbit educatiu, escolar i en el lleure.
 - Promoure la **corresponsabilitat** i igualtat de gènere, l'educació no sexista i la coeducació, interpel·lant els homes en la construcció d'una societat més igualitària
 - Promoure la promoció d'estils educatius basats en la **comunicació, el vincle i en l'establiment de límits**
 - Promoure el respecte per les diferències i la **resolució de conflictes a partir del diàleg**
 - Promoure la comunicació entre fills i pares i les **relacions intergeneracionals**

- Promoure parlar entorn el tema **de la mort, la vellesa**, voluntats anticipades, delegació de l'autonomia.
- Promoure el **compromís dels fills respecte de les persones grans**
- Incorporar **la ètica** (comportaments, hàbits, ètica de la cura) com un valor individual, familiar i comunitari.
- La solidaritat i **el compromís social en torn el bé comú** i una societat més justa
- **Accions transversals per a la educació en valors**
 - . Promoure la modalitat de **voluntariat en família** entre la ciutadania de Barcelona amb la finalitat que esdevingui una eina d'educació en valors i de millora de la cohesió social. La família utilitza el seu temps de lleure per la realització de voluntariat compartit segons la disponibilitats de cada membre en forma d'accions solidàries amb la persones grans, al medi ambient i la protecció animals, amb persones desafavorides, i a la comunitat.
 - **Programa per a una xarxa d'escoles que promoguin la igualtat i la no discriminació**, per a l'etapa de l'educació obligatòria dels 6 als 16 anys, implicant tots els actors (AMPA, alumnat i professorat) i que faci especial incidència en els efectes dels estereotips de gènere en les primeres etapes de la infància, els quals poden condicionar les manifestacions de violència masclista i també les sortides professionals. El projecte s'iniciarà a les escoles públiques, si bé es pretén arribar a mig termini a totes les escoles de la ciutat. Elaboració de recursos pedagògics.
 - **Punts Jove Informa't Participa (JIP)**, amb un metodologia de treball pròpia en el desenvolupament de la funció dinamitzadora en valors com l'educació i la cultura, la coresponsabilitat, igualtat de gènere i estils de vida saludables.
 - Disseny d'estratègies d'informació, formació, l'adquisició i l'ús de bones pràctiques i habilitats que ajudin les persones, especialment infants, adolescents i joves, **a donar valor a la coresponsabilitat**.
 - **Difusió de dades estadístiques confrontades que mostrin l'actual desequilibri** entre els sexes pel que fa a la realització del treball familiar, domèstic i de cura.
 - **Campanya per promoure la responsabilitat compartida** a la llar en l'àmbit domèstic, per tal de compatibilitzar el temps domèstic i el temps de cura als infants amb la vida quotidiana i laboral.

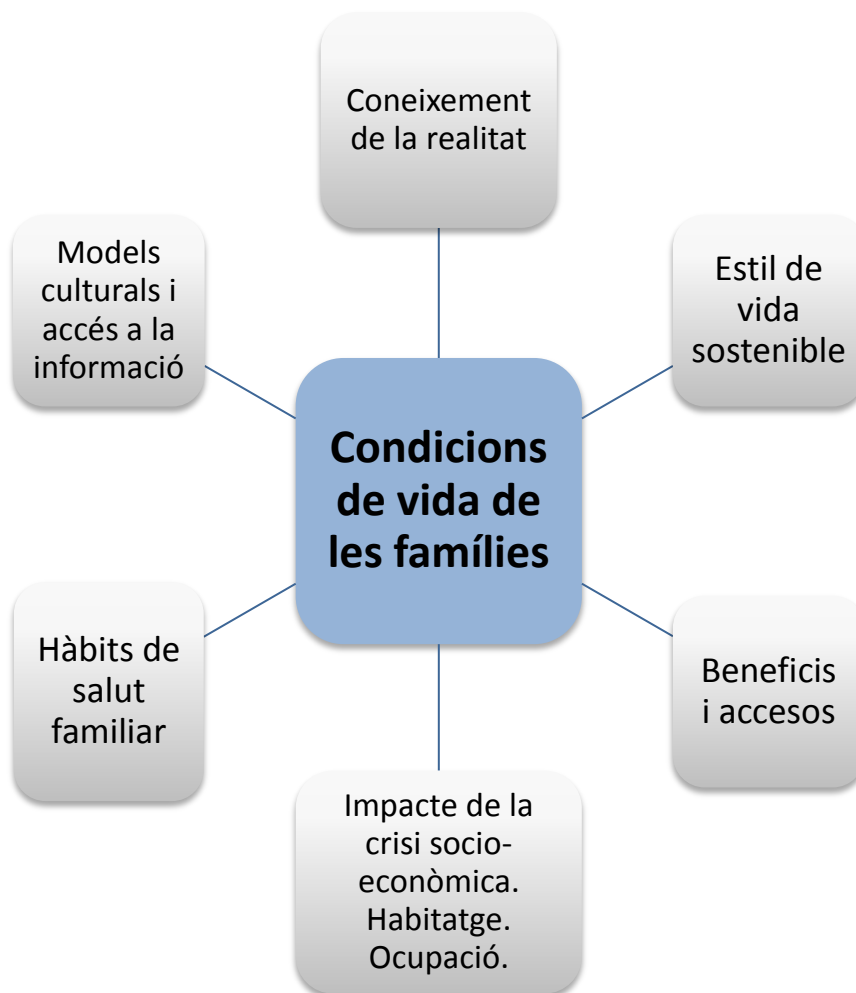

- Posada en marxa **d'activitats per a infants i famílies als casals infantils** per abordar la coresponsabilitat en els treballs de cura.
- **Comissions de coresponsabilitat** als Consells de dones dels districtes.
- **Promoció les experiències i activitats intergeneracionals** dins del marc del respecte a les persones grans, la seva promoció com a models, referents i transmissors de coneixements, per al mutu enriquiment.
 - **Col·laboració entre els casals infantils, casals d'estiu i els espais de persones grans, centres cívics i serveis d'infància**, afavorint la implicació de la persones grans en l'educació i el lleure dels infants.
 - **Acció "Compartim escola", "Horts urbans intergeneracionals", "Aprendre amb la gent gran"**, creació i explicació de contes i projectes per a la promoció de la lectura entre persones grans i infants.
- **Promoció l'esport educatiu i l'activitat física com a hàbit de vida saludable** en el marc del lleure socioeducatiu i per a la promoció de valors positius per al desenvolupament de l'infant com a persona.
 - Promoure la **participació de pares i mares** en els diferents programes de sensibilització i educació que lluiten contra la violència en l'esport.
 - **Campanya "Compta fins a tres"** d'educació a esportistes, tècnics i famílies en els valors i el fair-play associats a l'activitat esportiva de competició.
 - **Codi ètic de conducta a l'esport de competició** (sobre tot en edat escolar). Es preveu iniciar accions de treball directa en el sí de les pròpies entitats per instaurar el codi ètic.
- **Programa de suport educatiu.** Fomentar accions encaminades a l'educació en valors per una ciutadania activa i inclusiva amb xerrades i tallers en escoles.

Condicions de vida de les famílies

Línia estratègica 4.

Millora de les condicions de vida de les famílies, posant en marxa noves respostes per pal·liar les conseqüències de la crisi socioeconòmica actual en les famílies, tant pel que fa a la seva situació socioeconòmica com pel que fa a les dinàmiques familiars que es generen.

OBJECTIUS GENERALS

4.1 Disposar d'eines sistematitzades i d'estudis especialitzats que permetin un coneixement més acurat de la realitat de les famílies a Barcelona

ACCIONS

- **Promoció del coneixement continuat de la realitat de les famílies**
 - Coneixement en els diferents àmbits de les condicions de vida de les famílies i en especial l'impacte de la crisi a diferents col·lectius de famílies a la ciutat
 - Recerca sistematitzada de la situació de **salut de les famílies a Barcelona**
 - Estudi de **l'impacte de la crisi econòmica en les dones**, a partir de les diverses situacions socials, econòmiques, laborals, culturals i familiars d'aquestes. Anàlisi de l'impacte específic de la crisi econòmica en l'ocupació de les dones i impuls de polítiques d'ocupació que tinguin en compte aquests condicionants, per tal de superar-los.

4.2 Continuar definint beneficis en matèria de fiscalitat i accés a equipaments segons situacions familiar predefinides

ACCIONS

- **Mesures i beneficis per a grups familiars determinats en matèria de fiscalitat**
 - Estudiar en el futur la possibilitat d'incrementar les bonificacions en material d'IBI i altres impostos segons tipus de famílies.
- **Mesures i beneficis en matèria d'accés a equipaments, béns i serveis.**
 - Accés a **escoles bressols**
 - Ajuts econòmics a famílies des dels serveis Socials Bàsics per l'accés a **material escolar i educatiu, reforç escolar i reeducació, sortides extraescolars i activitats de lleure.**
 - Ajuts econòmics a famílies des dels serveis Socials bàsics per garantir la cobertura de totes les demandes de famílies per **menjador escolar.**

- **Accés a menjadors socials** a totes les famílies segons les seves necessitats
- **Campanya de vacances d'estiu per a famílies amb infants.**
 - Ajuts econòmics a famílies amb rendes baixes per a l'accés dels fills i filles a la campanya de vacances d'estiu.
 - Facilitar monitors i monitores de suport per a infants amb discapacitat als casals d'estiu ordinaris i els casals especials. Suport al bany.
- **Accés a serveis culturals. Biblioteques.**
 - Reduccions de tarifes al 50% per a famílies nombroses, monoparentals, persones amb carnet jove o targeta rosa, o la gratuïtat d'aquestes (targeta rosa gratuïta o derivacions de Serveis socials), segons els casos, per a facilitar l'accés a les activitats programades.
- **Accés a centres cívics i altres equipaments municipals**
 - Reduccions de tarifes per persones en atur per a la realització de tallers o la gratuïtat per a facilitar l'accés a les activitats dels **centres cívics i preus econòmics per activitats de promoció d'infants i joves.**
 - Programa estable als Centres Cívics d'activitats gratuïtes per a tothom
 - Impuls d'activitats accessibles per a persones amb discapacitat.
- **Accés a serveis esportius**
 - Mesures d'accessibilitat econòmica a les activitats esportives extraescolars per infants i adolescents.
 - Programa "Convivim esportivament", engegat el curs escolar 2012-2013, que s'adreça a població en risc d'exclusió social. Les actuacions es fan a les escoles a proposta dels districtes, valorant, entre altres, el nivell socioeconòmic de les famílies.
 - Programa d'ajudes econòmiques per la pràctica esportiva que es fa al districte de Sants-Montjuïc.
- **Accés a Transport públic.**
 - Determinar les actuals tarifes familiars i les tarifes socials previstes per al nou sistema tarifari 2015.
 - Estudiar conjuntament amb l'Autoritat del Transport Metropolità a la creació d'un títol per a famílies nombroses i monoparentals de caràcter unipersonal per a tots els membres de la família, per tal de poder fer ús de la mateixa forma independent aplicant-se una bonificació al respecte.

4.3 Reforçar o posar en marxa mesures i projectes específics per fer front o pal·liar les conseqüències de la crisi socioeconòmica actual en les famílies: habitatge, ocupació i serveis socials

ACCIONS EN RELACIÓ A L'HABITATGE

- **Promoure programes i mesures de prevenció per facilitar els processos d'accés a l'habitatge de les famílies**
 - Impuls d'una nova modalitat d'accés a l'habitatge, el **dret de superfície**, amb la que l'Ajuntament manté la propietat del sòl, es facilita el control de les transmissions per garantir amb objectivitat els seus nous destinataris i es dóna prioritat a la demanda d'allotjament (dret d'ús) davant de la d'inversió (dret de propietat).
 - **Centralització a les Oficines d'Habitatge de la informació i gestió de diferents serveis i projectes en matèria d'habitatge**, competència de diferents administracions.
- **Continuar, reforçar i iniciar nous processos de treball per a l'accés a l'habitatge.**
 - Continuació del treball des dels **serveis socials bàsics** en l'orientació, informació, derivació i suport en matèria d'habitatge
 - Programa **suport accés a habitatge** per famílies vulnerables que es realitza des del Consorci d'Habitatge
 - S'engega un procés de treball per establir **acords amb entitats financeres** per la cessió d'habitatge social que **incrementi el fons de lloguer social**
 - **Finançament del Fons de lloguer d'Habitatge Social**, subvenció de les quotes dels lloguer dels pisos d'emergència i contingents especials (gent gran, discapacitats i violència de gènere), de tal manera que les famílies paguen en funció dels seus ingressos.
 - **Increment dels habitatges dotacionals** com acció afavoridora de l'emancipació juvenil.
 - **Habitatges d'inclusió**: Increment de la dotació de pisos d'inclusió fins a 50 de gestió municipal.
- **Reforçar les accions sobre el lloguer i el manteniment de l'habitatge**

- Increment del 20% de les hores d'atenció o assessorament jurídic a les oficines d'habitatge en temes de lloguer i manteniment
 - Augment **dels ajuts econòmics per a famílies amb problemes d'habitatge i residencials**, ja sigui ajuts directes (accés, lloguer, pensions, etc) com per la prevenció de desnonaments
 - Manteniment del **Programa d'arranjaments d'habitatge SSB** en el marc del servei d'Atenció Domiciliària.
 - Vetllar per augmentar els ajuts a la rehabilitació per aquelles famílies sense recursos suficients
 - Incrementar els ajuts i subvencions a la instal·lació dels ascensors
- **Posar en marxa un conjunt de mesures per prevenir i pal·liar els efectes dels desnonaments en les famílies.**
 - Cobertura deutes per la prevenció de desnonaments en el marc del seguiment social que es realitza a la família
 - Posta en marxa d'un **servei de mediació propietaris/llogaters** per evitar els procediments judicials instats per propietaris i trobar una solució alternativa als desnonaments.
 - Es crea una **Comissió mixta sobre desnonaments a Barcelona** composta per: plenari de l'Ajuntament, col·legis professionals, judicatura, entitats, empreses i caixes.
 - **Conveni amb el Col·legi de Procuradors** que inclou una comunicació als SSB quan està previst un llançament d'una família amb menors.
 - Definir i signar un **protocol amb el tribunal de Justícia**, Col·legi d'Advocats de Barcelona
 - Posta en marxa de dos **Centres allotjament temporal per a famílies** desnonades ateses per SSB, un ja obert al carrer Navas, dotat de 25 unitats habitacionals, i previst un altre pel 2014 al carrer Londres-Villarroel de 45 unitats.
 - Reforç dels ajuts econòmics destinats a allotjament temporal (Direcció de Famílies i Serveis socials)
 - **Adhesió de l'Ajuntament de Barcelona al Conveni per la creació del Fondo social de Viviendas**, dotat de 5.891 habitatges a tota Espanya (uns 30 a Barcelona)

ACCIONS EN RELACIÓ A L'OCUPACIÓ

- **Mesures per a pal·liar els efectes de la desocupació en la família**, en especial tenint en compte la dificultat d'accés al mercat laboral de determinades edats així com les situacions d'atur de llarga durada, tenint en compte la perspectiva de gènere
 - **Programa d'orientació i recerca de feina per a persones d'entre 40 i 60 anys** que es desenvoluparà al 2013 i que atindrà a 1.000 persones.
 - **Convenis amb entitats i Barcelona Activa** que treballin la inserció laboral dels col·lectius amb majors necessitats (aturats de llarga durada, joves, persones d'entre 40 i 60 anys, dones...)
 - **Figura de l'insertor laboral** en els serveis municipals adreçats a persones sense llar
 - **Ajuts econòmics per a la inserció laboral a famílies des dels SSB**
 - **Tallers per a la recerca de feina i formació digital en els espais multimèdia de les biblioteques**, especialment per a joves i majors de 50 anys.
- **Mesures pal·liatives per a col·lectius específics** dissenyant estratègies específiques i establir acords de col·laboració amb institucions competents per a millorar l'accés al treball.
 - **Programa Noves Famílies**: Anàlisi dels perfils laborals de les famílies ateses. Col·laboració amb institucions públiques i/o d'iniciativa social per a la recerca de feina
- **Promoció de l'ocupació juvenil** en tant que mesura principal per afavorir la seva independència, deixar la família d'origen i crear-ne una de nova, tenint en compte la perspectiva de gènere
 - Desenvolupament en la seva totalitat de les mesures del pla de xoc per l'ocupació juvenil. Campanya de "**treball a l'hivern**", Campanya de "**treball a l'estiu**" (Joves).
 - **Programes que facilitin l'accés de les joves** al mercat laboral en col·laboració amb la Regidoria d'Adolescència i Joventut, en especial a aquelles matèries on les dones no són presents tradicionalment
 - Programes de **Qualificació Professional** (PQPI). Ajuts econòmics per becar places en aquest programa per a joves entre 16 i 19 anys per a promoure la seva qualificació i inserció laboral.

- Programa "Dedeuauna" per a joves d'entre 16 i 25 anys de Nou Barris sense estudis i que no estan inserits a nivell laboral amb l'objectiu d'inserir-los a nivell formatiu o laboral (novembre 2012–juny 2013).
- **Impulsar l'accés de les dones al món laboral i professional en igualtat de tracte i oportunitats que els homes**, tot potenciant la presència femenina a llocs de responsabilitat
 - Incorporació de la **perspectiva de gènere en el Consell de la Formació Professional de Barcelona**.
 - Millorar la informació, els serveis i els **recursos d'ocupació, autoocupació i formació laboral per a les dones** i, en especial, per als col·lectius en situació d'especial vulnerabilitat, en col·laboració amb d'altres àrees, administracions i societat civil
 - Potenciació de la **formació laboral a dones en atur**, tot creant **nous nínxols d'ocupació**, creant programes específics per a l'ocupació de les dones amb l'objectiu de permetre'n l'accés, la presència i la permanència, així com programes d'acompanyament a la inserció i formació per a col·lectius de dones amb baixos índex d'ocupabilitat o per dones en atur.
 - Creació de **recursos i accions de sensibilització i de comunicació que afavoreixin l'ocupació de les dones** que es trobin en situacions d'especial vulnerabilitat (amb discapacitat, en situacions de violència masclista, que exerceixen la prostitució i es volen integrar al mercat de treball normalitzat, ètnies minoritàries, majors de 50 anys...)
- **Emprenedoria familiar i famílies empresàries, en tant que les petites empreses i comerços som majoritàriament d'iniciativa familiar**.
 - Conèixer el sector i les seves característiques, establint contactes de treball amb l'Observatori, dona , empresa i economia de la **Cambra de comerç de Barcelona, i amb** Xarxa de Xarxes de dones emprenedores
 - Estudiar les repercussions familiars tant a nivell relacional com pel que fa a la conciliació del temps
 - Aprofundir en la perspectiva de gènere del sector donat que un 64,5 % el titular son dones

ACCIONS DES DE SERVEIS SOCIALS

- **Reforç dels recursos per donar suport bàsic a famílies amb les necessitats bàsiques no cobertes, posant en marxa plans de tractament i seguiment en aquells casos que sigui necessari**
 - Garantir la detecció de situacions de manca de cobertura de la necessitat bàsica d'alimentació en els alumnes escolaritzats a la ciutat de Barcelona, amb l'objectiu d'arbitrar les mesures necessàries per garantir una nutrició de qualitat dels mateixos
 - Cobertura del total de les demandes d'ajuts econòmics per alimentació dels alumnes escolaritzats les famílies dels quals tinguin dificultats per cobrir les despeses de menjador, assegurant, conjuntament amb el Consorci d'Educació que la cobertura d'alimentació dels alumnes escolaritzats, sigui l'adequada.
 - Conveni amb Creu Roja pels kits d'alimentació i de suport bàsic
 - Conveni amb el Banc d'Aliments per tal de millorar la distribució d'aliments frescos. Taula solidària d'aliments.
 - Projectes de distribució solidària d'aliments a diferents districtes
 - Augment del conjunt d'ajudes econòmiques a famílies des dels SSB, en especial per temes d'habitatge i residencials, inserció laboral, ajuts per alimentació, roba, menjador escolar, però també pel desenvolupament educatiu i social: llibres i material escolar, sortides escolars i lleure socioeducatiu, i tots aquells temes què consideren necessitats bàsiques, en especial per a famílies amb fills menors.
 - Augment del conjunt d'ajudes econòmiques a famílies des del departament de serveis socials i família adreçades famílies en situació de risc greu i desemparament (conceptes de necessitats materials bàsiques o bé educatives i relacionals)
 - Establir o ampliar convenis amb entitats que desenvolupen projectes d'atenció a la petita infància no escolaritzada i les seves famílies i que donen resposta a la necessitat social de projectes de cura i atenció educativa a la petita infància i les seves famílies.
- **Posta en marxa de recursos projectes i experiències innovadors que donin resposta de forma proactiva a les conseqüències que la crisi socioeconòmica té sobre les dinàmiques familiars**

- Posta en marxa d'una xarxa de detecció de situacions de nova pobresa que afecti a famílies d'especial fragilitat: monoparentalitat i amb manca d'ingressos, famílies nombroses i amb manca d'ingressos, infants menors, totes els membre adults de la família en atur, discapacitats, etc. a través del CSS, ABS i Centres oberts entre d'altres
- Reforç de l'assessorament, informació i orientació a famílies afectades per la crisi, des de tots els equipaments municipals d'atenció social.
- Posta en marxa de Plans de tractament social específics per a famílies:
 - Nuclis que han retornat a la seva família constituint una regressió en la seva etapa del cicle vital, requerint noves pautes de convivència i reestructuració del espai vital
 - Família d'origen o extensa que pateix sovint situacions de sobrecàrrega
- Grups de suport psicosocial al serveis socials per famílies afectades per la crisi
- Projectes de suport grupal específics per a Caps de família en atur, baixa autoestima i dificultats d'adaptació a nous rols familiars i necessitat de reinserció laboral.
- Actuacions específiques per l'acompanyament al des agrupament familiar de famílies nouvingudes , part de les quals retornen al seu país d'origen
- **Continuar i reforçar els programes a adreçats a famílies de major vulnerabilitat, ja sigui per què les situacions s'han deteriorat, cronicitat o intensificat. Situacions de major vulnerabilitat.**
 - **Programes per a famílies itinerants:** Equip específic que treballa amb famílies gitanes portugueses, dins del servei del SASPI.
 - **Projecte del SASPI dirigit a famílies en assentaments** d'origen romanès, de l'Europa de l'est, etc i situacions a la Font d'en Fargues, Sants, Sant Martí...
 - **Posta en marxa del Pla d'assentaments 2013** amb la implicació de totes les administracions, prioritzant la dignitat i seguretat de les persones, la convivència cívica, veïnal i social i treballant les possibles sortides dels vulnerables que visquin als assentaments.
 - **Programes per a famílies sense sostre** a través de l'equip específic que treballa amb famílies, dins del servei del SIS.

- Impulsar, en col·laboració amb Càritas Diocesanes de Barcelona, **dos nous centres per l'atenció integral i integrada a les famílies amb infants menors de 6 anys en situació de risc i/o exclusió social** als districtes de Ciutat Vella i de Nou Barris de la ciutat.

4.4 Promoure estils de vida i hàbits familiars saludables, alimentació, activitat física i contacte amb la natura

ACCIONS

- **Prevenició i promoció d'entorns familiars saludables**
 - **Desenvolupament del Programa "Fem salut"** de promoció d'entorns escolars saludables en les escoles en el què participen professorat, alumnat i famílies amb un increment del nombre d'escoles participants.
 - **Tallers "Recomanacions per ser una família saludable"**. A càrrec del grup d'infermeria del Servei de Salut Comunitària en alguns barris. S'obre la possibilitat de formar als equips d'infermeria dels Equips d'Atenció Primària per a fer-ho en consultes o en grups.
 - Xerrades sobre salut per a famílies a la xarxa de biblioteques. Se'n fan dos per curs.
 - **Document de l'ASPB "Consells per ser una família saludable"** amb contingut gràfic per els membres de famílies que no saben llegir o no entenen el català o el castellà.
- **Hàbits d'alimentació familiar**
 - Tallers de prevenició de sobrepès i l'obesitat infantil per a infants i pares i mares, a biblioteques i en col·laboració amb l'ASPB, en els barris de major risc i en alguns de ciutat.
 - Sessions de formació en els menjadors socials per millorar els hàbits alimentaris i nutricionals
- **Suport a les famílies en la salut sexual i reproductiva**
 - **Programa SIRIAN**. Programa de consell sobre salut sexual i reproductiva per a dones autòctones i immigrants. Consell individual sobre contracepció en famílies residents i famílies immigrades en barris desfavorits.
- **Nen malalts i hospitalitzats**

- **Treball amb famílies i drets dels infants. Carta Europea dels Drets dels Nens i Nenes Hospitalitzats**, sobre els drets dels infants orientat a pares i mares i editada pel Programa de Drets Civils en format de lectura fàcil.
- Treball de difusió de malalties d'infants incorporant contes en el fons de les biblioteques i realitzant contacontes, en funció del programa d'activitats de les biblioteques i en col·laboració amb entitats.
- **Famílies de persones grans**
 - **Xarxa d'horts urbans**. Programa per millorar les condicions de vida de famílies grans i l'activitat física, oferint un treball agrícola proper a les seves llars, que inclou uns valors socials, com l'ús del propi temps, l'educació mediambiental amb els infants de les escoles i les relacions intergeneracionals que es generen.

4.5 Donar suport i promoure models culturals familiars i en família que promoguin l'accessibilitat a la informació i l'adquisició de coneixement en el marc dels diferents contextos culturals

ACCIONS

- **Formacions en noves tecnologies per a tots els membres de la família, per a fomentar les relacions entre el membres de la família i l'accés a la informació**
 - Espais multimèdia de les biblioteques.
 - Programes d'ensinistrament en la utilització de les noves tecnologies, adreçat a població sense llar, realitzats pels serveis de centres de dia municipals.
- **Difondre la lectura i l'accés al coneixement, l'aprenentatge i la formació**
 - Promoure la xarxa de Biblioteques com espais culturals de referència oberts a tota la família i per a totes les edats:
 - **Clubs de lectura juvenil i per a tota la població en la xarxa de biblioteques**, en col·laboració amb l'IMEB i els IES, com ara el "Club de lectura de novel·la negra" (dins del marc de "Barcelona negra") i "Perseguint la història".

- **“El cau dels somnis”**, dins dels tallers de descoberta sobre la lectura per a infants de 7-10 amb les seves famílies, i **“Guies de lectura”** per temes que poden ser d’interès per a pares i mares.
- **“T’interessa”** i altres cicles temàtics. Activitats periòdiques o puntuals que donen informació, transmeten valors i promouen models i hàbits familiars, com ara en l’intercanvi de llibres, temes de salut, diversitat funcional, ètica, altres cultures d’arreu del món, etc.
- **Programa de suport a la lectura com a porta d’entrada al coneixement.**
 - Promoure millores en l’actitud cap a la lectura per part dels infants i les famílies a biblioteques o altres espais, segons el districte. Projecte amb nous instruments d’avaluació, validats per tots els agents educatius que participen en el projecte.
 - Projecte realitzat a l’espai Lola Anglada per a donar suport a pares i mares en l’acompanyament dels seus fills i filles en el procés lector: formacions i xerrades sobre llibres per als progenitors i els infants; curs “Poesia per infants” (2013); jocs lingüístics per a fer a casa. Previsió per al 2014, en col·laboració amb Casa Àsia, de la incorporació de jocs, narracions i contes aportats per pares i mares d’altres països per a tots als infants del projecte.

4.6 Promoure un estil de vida sostenible, i el coneixement de la biodiversitat a la ciutat desenvolupant projectes per incorporar hàbits i pràctiques per a la sostenibilitat mediambiental tant en l’àmbit domèstic com en la ciutat.

ACCIONS

- **Equipaments de temàtica ambiental**
 - **Aula ambiental:** programació d’activitats obertes per centres educatius i activitats de lleure (Eixample).
 - **El Centre de la platja.** Equipament orientat a tots els públics, les famílies entre d’altres, que informa, organitza activitats i fa exposicions temàtiques sobre el litoral barceloní.
 - **La Fàbrica del Sol.** Activitats i visites adreçades al públic escolar i familiar a l’equipament per a l’educació ambiental promogut per l’Àrea de Medi

Ambient de l'Ajuntament de Barcelona, en col·laboració amb l'associació Futur Sostenible.

- **Programes educatius de temàtica ambiental**
 - **Bioblitz BCN.** Jornades anuals per a la descoberta la biodiversitat a Barcelona, amb activitats per al públic en general i famílies.
 - **Agenda 21 escolar.** Programa de suport als centres educatius per a projectes de sostenibilitat, on participen el professorat, l'alumnat, monitors, personal no docent i famílies. El programa ofereix, entre d'altres, cursos, seminaris, i tallers de formació per al professorat, AMPA, monitors...
 - **Com Funciona Barcelona?** Programa educatiu per a escoles per al coneixement de les instal·lacions de la ciutat. Es fan tallers relacionats amb la gestió ambiental de la ciutat, per tal de què l'alumnat l'apliqui a les escoles i a les seves llars, com ara, "Seguint la pista de l'orgànica", "Fem recerca sobre sostenibilitat", "Ens endinsem a les clavegueres".
 - **Fes de casa teva un jardí.** Tallers de coneixement de plantes de casa i de jardineria adreçat a tota la família per apropar la jardineria domèstica, de l'Ajuntament en col·laboració amb la Confederació d'Horticultura Ornamental de Catalunya.
 - **Programa educatiu del Pla de prevenció de residus municipals 2012-2020.** Treball entorn a l'ús d'embolcalls més sostenibles, la fracció orgànica de les deixalles, etc.
- Activitats i tallers de temàtica ambiental als **Centres Cívics**
- **Espai lúdic ambiental del Parc de la Ciutadella.** Activitats dirigides a infants (0-5 anys) i famílies, amb el joc i l'educació ambiental com a eines per a la conservació i del medi ambient a la ciutat.
- Fomentar un **canvi de valors** lligats al compartir, els consums col·laboratius, l'austeritat i l'aprenentatge de viure millor amb menys.

6. Seguiment i avaluació del pla

El Pla Municipal de Família 2013-2016 és un pla marc amb una visió global i transversal de la família a la ciutat de Barcelona que emmarca les polítiques de família en quatre grans línies estratègiques.

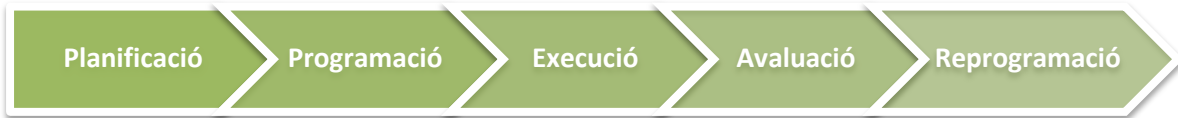
Sota aquests grans eixos estratègics del pla s'engloben els objectius i les accions programàtiques. El pla és la garantia de coherència i unitat d'acció de tot el desenvolupament programàtic.

El seguiment del pla es farà, per tant, a partir de la programació executiva de cada òrgan de gestió competent, ja sigui sectorial o territorial.

Per a la seva avaluació el pla es dota, per tant, d'un sistema d'indicadors mesurables vinculats a la cadena:

El **pla** present és un marc d'actuació a tres anys que ha de permetre fer-ne una revisió anual així com els ajustos i reprogramació necessaris de cada àmbit, amb el mateix marc estratègic de planificació.

El **programa** és una guia d'actuació concreta i a més curt termini que determina objectius operatius i que es dota d'un conjunt d'indicadors de gestió lligats operativament als objectius marcats per a cada projecte, procés o servei, mitjançant els quals executa les diferents accions que ja estan descrites en el pla.

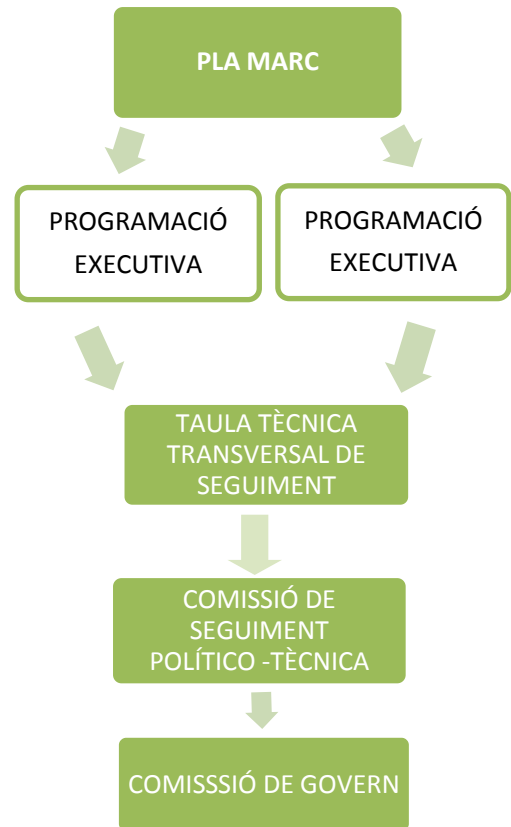
Per a l'**avaluació** es comptarà amb un **sistema d'indicadors** del pla que estarà format majoritàriament per indicadors significatius del conjunt d'**indicadors de gestió**, és a dir, indicadors relacionats amb l'objectiu operatiu de cada acció. Però també es tindran en compte **indicadors de procés** i **indicadors d'entorn** en relació amb la valoració de l'impacte global del pla.

Per al seguiment del pla es preveuen els mecanismes següents:

- **Un sistema d'indicadors significatius.**
Indicadors de resultats mesurables, vinculats als programes, acordats amb els responsables executius i altres indicadors de procés i d'entorn.
- **La taula tècnica transversal** de seguiment del pla formada per tots els responsables tècnics dels diferents departaments relacionats amb temes d'infància, i que han participat en la seva construcció. Les funcions d'aquesta taula seran:
 - o Seguiment del desenvolupament del pla, a partir del compliment de les accions previstes segons els indicadors.
 - o Anàlisi tècnica dels processos i detecció de temes no previstos.
 - o Recull d'indicadors pertinents per al seguiment i l'avaluació del pla.
- **La Comissió de Seguiment Politicotècnica**, que tindrà com a funció la valoració del grau de compliment del pla.
- S'elaborarà un **Informe anual d'avaluació del Pla per a la Infància**. Aquest informe incorporarà:
 - o El conjunt d'indicadors per a cada línia estratègica i el seu grau de compliment en relació amb l'objectiu operatiu marcat.
 - o Una valoració del procés executiu.
 - o Una valoració del grau de compliment global del pla.
 - o Nous temes que puguin sorgir.

Aquests informes es presentaran a:

- o La Comissió de Seguiment Politicotècnica.
- o La Comissió de Govern.

A escala de calendarització, es preveu una fase prèvia de programació amb els òrgans executius i una selecció d'indicadors. El seguiment es farà semestralment a través de la taula tècnica. D'altra banda, l'avaluació global del grau de compliment del pla es farà anualment.

Òrgans de gestió implicats:

- Departament de Família i Infància
- Departament d'Atenció a Persones vulnerables
- Departament de Drets civils
- Departament de Participació social
- Departament de Gent Gran
- Programa d'Adolescència i Joventut
- Programa de Dona
- Programa de Temps i qualitat de vida
- Programa de Salut
- Programa Immigració
- Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS)
- Institut Barcelona Esports (IBE)
- Institut Municipal de Persones amb Discapacitat (IMD)
- Institut de Cultura de Barcelona (ICUB)
- Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB)
- Participació ciutadana
- Consorci de Biblioteques
- Comunicació de ciutat
- Consorci de l'Habitatge
- Hàbitat urbà: Habitatge
- Hàbitat Urbà: mediambient
- Institut d'Hisenda
- Seguretat i mobilitat
- Comerç i Consum
- Economia, Empresa i Ocupació

7. Bibliografia i referències de suport

7.1 Bibliografia del Pla

BIBLIOGRAFIA FAMILIAS AJUNTAMENT

- Abrahamson, P. (1997). "Combating Poverty and Social Exclusion in Europe", a W. Beck, L. van der Maesen i A. Walker (eds.), *The Social Quality of Europe*, The Hague: Kluwer Law International, p. 55-127.
- Alberdi, I. (1999). *La nueva familia española*. Madrid: Taurus.
- Alberdi, I. i Escario, P. (2007). *Los hombres jóvenes y la paternidad*. Bilbao: Fundación BBVA.
- Allen, S. M. i Hawkins, A. J. (1999). "Maternal gatekeeping: mothers' beliefs and behaviours that inhibit greater father involvement in family work". *Journal of Marriage and the Family*, 61 (1), p. 199-212.
- Anton Alonso, F. (2012). "L'exclusió residencial de famílies amb adolescents: radiografia i avaluació d'impactes". A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *IV Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
Disponible a: www.ciimu.org.
- Ayala, L. i Cantó, O. (2009). *Análisis y propuestas sobre pobreza infantil en España*. Madrid: UNICEF.
- Beck-Gernsheim, E. (2003). *La reinención de la familia. En busca de nuevas formas de convivencia*. Barcelona: Paidós.
- Brullet, C. i Roca, C. (2004). "Relacions familiars i autoritat". A C. Gómez-Granell, et al. (dir). *Informe 2004. Infància, famílies i canvi social a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
- Brullet, C. i Roca, C. (2008). "Tener y cuidar hijos: estrategias, tiempos, redes sociales y políticas de apoyo a la crianza". A C. Brullet i C. Gómez-Granell (dirs.). *III Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Malestares: Infancia, adolescencia y familias*. Barcelona: Graó.
Disponible a: www.ciimu.org.

- Brullet, C. (2010). *Temps, cura i ciutadania. Corresponsabilitats privades i públiques*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
Disponible a: www.ciimu.org.
- Castiñeira, A. i Elzo, J. (2011). *Valors tous en temps durs*. Barcelona: ESADE.
- Cherlin, A. (1999). "Going to Extremes: Family Structure, Children's Well-being and Social Science". *Demography*, 36 (4), p. 421-428.
- Cherlin, A. (2010). *Marriage Go-Round. The State of Marriage and The Family in America today*. Nueva York, Knopf.
- Cohen, P. i Bianchi, S. M. (1999). "Marriage, Children, and Women's Employment: What Do We Know?" *Monthly Labour Review*, 122 (12), p. 22-31.
- Coleman, J. (1988). "Social capital in the creation of human capital". *American Journal of Sociology*, 94 (suplement), p. 95-120.
- De Miguel, J.M. i Arcarons, A.F. (2012). "Són realment les noies més exitoses que els nois? Família, classe social i gènere en la transició a la universitat". A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *IV Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
Disponible a: www.ciimu.org.
- Delgado, M. (coord.) (2007). *Encuesta de fecundidad, familia y valores2006: opiniones y actitudes*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Escapa, S. i Maranzana, L. (2012). "Percepcions enganyoses del cos en l'adolescència: la influència de la família i el grup d'iguals". A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *IV Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
Disponible a: www.ciimu.org.
- Esping-Andersen, G. (2004). "Education and equal life chances. Investing in Children". En O. Kangas i J. Palme (eds.). *Social Policy and Economic Development in the Nordic Countries*. London: Palgrave Macmillan.
- Esping-Andersen, G. (2005). "Inequality of Incomes and Opportunities". A A. Giddens i P. Diamond (eds.). *The New Egalitarianism*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, C. (2007). "Families, Government and the Distribution of Skills". *Demosoc Working Paper*.
- Esping-Andersen, G. i Palier, B. (2009). *Los tres grandes retos del Estado del Bienestar*. Barcelona: Ariel.

- Flaquer, L. (2003). "How can we orientate the reform of social policies. Challenges, dilemmas and proposals". *Wellchi Working Papers 8*.
Disponible a: http://www.ciimu.org/webs/wellchi/working_papers/wp8_flaquer.pdf.
- Flaquer, L., Almeda, E. i Navarro, L. (2006). *Monoparentalitat i infància*. Barcelona: Fundació Obra Social "la Caixa".
- Flaquer, Ll. (2012). "Pobresa infantil: conseqüències en les condicions de vida i el rendiment escolar dels i les adolescents". A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *IV Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
Disponible a: www.ciimu.org.
- Gómez-Granell, C.(dir.) (2002). *I Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: La Infància i les famílies als inicis del Segle XXI*. Barcelona: Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
Disponible a: www.ciimu.org.
- Gómez-Granell, C. (dir.) (2004). *II Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Infància, famílies i canvi social a Catalunya*. Barcelona: CIIMU.
Disponible a: www.ciimu.org.
- Gómez-Granell, C. (dir.) (2004). *II Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Infancia y familias: realidades y tendencias*. Barcelona: Ariel.
Disponible a: www.ciimu.org.
- Gómez-Granell, C. i Brullet, C. (dirs.) (2008). *III Informe sobre la situació de la Infancia y la Familia en Barcelona y Cataluña: Malestares: infancia, adolescencia y familias*. Barcelona: Graó.
Disponible a: www.ciimu.org.
- Gómez-Granell, C. i Marí-Klose, P. (dirs.) (2008). *Informe de la Inclusió Social a Espanya 2008*. Barcelona: Obra Social Caixa Catalunya.
Disponible a: www.ciimu.org.
- Gómez-Granell, C. i Escapa, S. (2010). *Infants i famílies a Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Àrea de Acció Social i Ciutadania.
Disponible a: www.ciimu.org.
- Gómez-Granell, C. i Julià, A. (2012). *L'impacte de la crisi en les famílies. Un anàlisi de les dades del Panel de Famílies i Infància a la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
- Gómez-Granell, C. i Marí-Klose, P (dirs.) (2012). *IV Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut Infància i Món Urbà (CIIMU).
Disponible a: www.ciimu.org.

- Gray, M.R., i Steinberg, L. (1999). "Unpacking authoritative parenting: reassessing a multidimensional construct". *Journal of Marriage and the Family*, 61, p. 574-587.
- Iglesias de Ussel, J., Marí-Klose, P., Marí-Klose, M i González, P. (2009). *Matrimonios y parejas jóvenes. España 2009*. Madrid: Fundación SM.
- Iglesias de Ussel, J. i Marí-Klose, P. (2011). "La familia española en el siglo XXI: los retos del cambio social". A F. Chacón i J. Bestard (dirs.). *Familias. Historia de la sociedad española*. Barcelona: Càtedra.
- Lewis, J. (2006). *Children, Changing Families and Welfare State*. Cheltenham: Edwaar Elgar.
- Lipovetsky, G. (2003). [La Era del vacío: Ensayos sobre el individualismo contemporáneo](#). Barcelona: Anagrama.
- Maccoby, E. E. i Martin, J. A. (1983). "Socialization in the context of the family: Parent-child interaction". A P. H. Mussen i E. M. Hetherington (eds.). *Handbook of child psychology, 4. Socialization, personality and social Development*, (4th edition), p. 1–101. New York: Wiley.
- Marí-Klose, P., Gómez-Granell, C., Brullet, C. i Escapa, S. (2008a). *Temps de les famílies: anàlisi sociològica dels usos dels temps fins de les llars catalanes a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància*. Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania, Generalitat de Catalunya.
- Marí-Klose, P., Gómez-Granell, C., Escapa, S. i Brullet, C. (2008b). "La reorganització dels temps de la vida quotidiana a les llars catalanes amb fills i filles adolescents". *A Barcelona Societat*, 15, p. 35-54.
- Marí-Klose, P., Marí-Klose, M., Granados, F. i Gómez-Granell, C. (2009). *Informe de la Inclusió Social a Espanya 2009*. Barcelona: Fundació Caixa Catalunya.
- Marí-Klose, M., Gómez-Granell, C., Lanau, A. i Marí-Klose, P. (2010). *Acompanyament a l'escolaritat: Pautes per un model local de referència*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Marí-Klose, P., Marí-Klose, M., Maranzana, L. i Granados, F. (2010). *Adolescents a Barcelona: estils de vida, àmbit educatiu i conductes relacionades amb la salut*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Marí-Klose, P. i Marí-Klose, M. (2010). "Las nuevas modalidades familiares como contexto de transición a la vida adulta: el logro educativo en hogares monoparentales". *Revista de estudios de juventud*, 90, p. 161–179.
- Marí-Klose, P., Marí-Klose, M., Vaquera, E. i Cunningham, S. (2010). "Infància i futur. Noves realitats, nous reptes". *Col·lecció Estudis Socials*, 30. Barcelona: Fundació Obra Social "la Caixa".
- Marí-Klose, M. i Marí-Klose, P. (2012). "Separats després del divorci? La implicació del pare no resident i el seu impacte en el benestar dels nois i noies". A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *IV Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

- Marí-Klose, P. i Marí-Klose, M. (2012). "Crisi i pobresa infantil a Catalunya". *Docs Infància a Catalunya*. Barcelona: UNICEF.
- McLanahan, S. i Sandefur, G. (1994). "Growing up with a single parent: what hurts, what helps". Cambridge: Harvard University.
- McLanahan, S. (2004). "Diverging Destinies: How Children Fare Under the Second Demographic Transition". *Demography*, 41 (4), p. 607-27.
- Meil, G. (2006). *Padres e hijos en la España actual*. Fundación "la Caixa".
- Merino, H., Pombo, M. i Godás, A. (2001). "Evaluación de las actitudes alimentarias y la satisfacción corporal en una muestra de adolescentes". *Psicothema*, 13 (4), p. 593- 545.
- OCDE (2008). *Growing unequal? Income distribution and poverty in OCDE Countries*, OCDE. París.
- Pujadas, I. i López Villanueva, C. (2012). "Demografia metropolitana i transformació de les llars". En AA.VV. *Noves formes de família*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Rodrigo, M.J., Máiquez i Martín (2011). *Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias*. Madrid: Ministeri de Sanitat i Política Social i la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP).
- Rowntree, B. S. (1997). "Poverty: A study of Town Life". Londres: Routledge/Thoemmes (1st edition: 1901).
- Sarasa Urdiola, S. (2012). "Efectes de l'escola bressol en el desenvolupament dels Adolescents". A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *IV Informe sobre la situació de la Infància i la Família a Barcelona i Catalunya: Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).
- Serra Majem L., Ribas L., Aranceta J., Cárman P., Saavedra P. i Peña, L. (2003). "Obesidad infantil y Juvenil en España. Resultados del Estudio enKid (1998-2000)". Barcelona: *Med Clin*, 121 (19), p. 32-725.
- Solsona, M. i Simó, C. (2010). "El registro estadístico de las rupturas de unión en España: evaluación e ideas para avanzar desde la demografía". *Papers*, 95 (3).
- Subirats, J. ET. AL. (2004). "Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea". *Col·lecció Estudis Socials*, 16. Barcelona: Fundació "la Caixa".
- Torns, T. ET. AL. (2002). *El estudio de la doble presencia: una apuesta por la conciliación de la vida laboral y familiar (informe de investigación)*. Bellaterra: QUIT-Departament de Sociologia, Instituto de la Mujer.
- UNICEF (2005). "Child Poverty in Rich Countries 2005". *Innocenti Report Card*, 6. Disponible en xarxa en www.unicef.org/irc
- UNICEF Innocenti Research Centre (2007). "Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries". *Innocenti Report Card 7*. Florència: The United Nations Children's Fund.

8. Annex

A continuació es presenta, en primer lloc, un recull dels serveis d'atenció i suport estrictament dirigits per a famílies i altres serveis relacionats amb les famílies, i en segon lloc, els programes d'atenció i suport a famílies classificats per temàtiques.

8.1 Serveis d'atenció i suport a famílies

SERVEIS ESPECÍFICS PER A FAMÍLIES
Atenció a persones i famílies als Centres de Serveis Socials: 40 centres
Atenció a persones i famílies sense sostre (SIS)
Atenció a famílies itinerants i en assentaments (SASPI)
Servei d'Atenció Domiciliària Familiar
Espais familiars per a infants 0-3 anys i de suport educatiu per a famílies (6 serveis)
Servei de Famílies Col·laboradores
Centres per l'atenció integral i integrada a les famílies amb infants 0-6 anys (PAIDOS): 2 centres
Centre d'Adolescents
Servei d'Orientació sobre Drogues: assessorament familiar sobre drogues amb fills consumidors

ALTRES SERVEIS RELACIONATS
Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (SEAIA): 13 equips
Xarxa de centres oberts: 2 centres municipals, 17 de conveniats.
Xarxa de Punts d'Informació Jove (XPIJ): 9 punts d'informació
Xarxa Jove Informa't i Participa als IES (JIP): 62 punts d'informació
Equip d'Atenció a la Dona
Servei d'Atenció a Homes

Serveis d'Atenció a Nens i Nenes

Centre d'acolliment temporal d'urgència per situacions de violència masclista

8.2 Programes d'atenció i suport a famílies

PROGRAMES	
Atenció social	<ul style="list-style-type: none"> • Programa "Noves famílies": Servei d'acompanyament al reagrupament familiar • Xarxa de suport a les famílies cuidadores • Grups d'ajuda mútua • "Cases d'infants" (rehabilitació de famílies amb infants en risc) • "Jo torno a casa" • Programes de suport per a l'accés i el manteniment de l'habitatge • Programes d'orientació i recerca de feina • Pla de xoc per a l'ocupació juvenil • Ajuts econòmics d'inclusió • Programes de reforç per a famílies amb necessitats bàsiques no cobertes • Programa "Respir" per a famílies cuidadores de persones amb dependència
Salut	<ul style="list-style-type: none"> • "Fem salut" • Grups d'ajuda mútua • "Obertament" (salut mental) • Aprenentatge emocional a les escoles • Programa "Salut i Escola" • "Consells per a ser una família saludable" (tallers a les escoles) • Programa de Prevenció de l'Obesitat Infantil a Barcelona (POIBA) • Programa de consell sobre salut sexual i reproductiva per a dones autòctones i immigrants (SIRIAN)
Educació	<ul style="list-style-type: none"> • "Programa d'habilitats i competències parentals" (Agència Salut) • Escola i tallers de pares i mares (famílies) • Espais complementaris adreçats a famílies en equipaments

	<p>socioeducatiu (casals infants, centres oberts...)</p> <ul style="list-style-type: none">• Ludoteca en família• "Racó de pares i mares" (xarxa de biblioteques)• Programa de suport educatiu a les famílies (IMEB)• "Ja tenim un fill", "Benvingut nadó"• "Primeres passes" (xarxa de biblioteques)• "Canviem-ho" (implicació dels homes en la corresponsabilitat)• "Aprendre amb la gent gran"• Programa de suport a la lectura• "Com funciona Barcelona?"• Pla de prevenció de residus municipals• Accions formatives per a les famílies a les escoles bressol municipals.
Esports	<ul style="list-style-type: none">• Esport escolar• "Diumenges esportius"• "Compta fins a tres"• "Convivim esportivament"
Cultura	<ul style="list-style-type: none">• Música als parcs• "Lletra petita" (xarxa de biblioteques)• Clubs de lectura juvenil (xarxa de biblioteques)• Tallers de descoberta de lectura (xarxa de biblioteques)• Cicles temàtics (xarxa de biblioteques)• Cicle de cinema per a infants i famílies• Activitats per a infants i famílies als museus
Comunitat	<ul style="list-style-type: none">• Banc del Temps• Xarxa NUST• Dossiers del temps• Temps de barri, temps educatiu compartit• Patis escolars oberts al barri• Xarxa d'horts urbans• "El pregó de la Laia"• "A l'estiu Barcelona t'acull"• "Temps per tu"